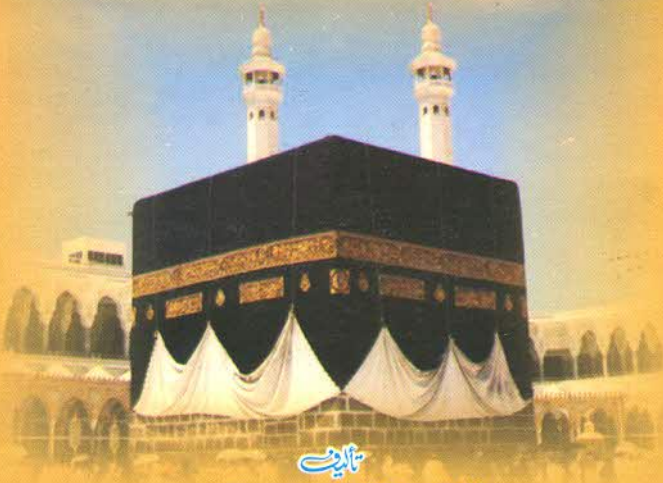

واتموا الحج والعمرة لله (القرآن)

د حج او عمرے

مسنون طریقہ

تالیف
فتیہ شیخ ابو محمد امین اللہ البشاوی

حفظہ اللہ تعالیٰ

Ketabton.com

فہرست د کتاب

صفحہ	مضمون
۶	مقدمہ: پہ دے کنبے درے بحثونہ دی
۶	اول بحث: فوائد الحج: د حج فائدے
۹	یوہ عظیمہ فائدہ
۱۱	د حرمینو شریفینو فضیلت
۱۲	د حج مبرور - یعنی مقبول حج - فائدہ او علامہ
۱۴	فائدہ: حج یو قالب دے
۱۵	دویم بحث: صحیح نیت، صحیح عقیدہ دریم بحث د مال حلالوالے
۱۶	عجیبہ نکتہ
۲۱	اول باب: د عمرے، حج قرآن، حج افراد او حج تمتع بیان
۲۲	د حج تمتع بیان
۲۲	تبصرہ: خوبدعات او غلط فہمیانے
۲۳	کوم حج غورہ دے؟
۲۴	د دیرو عمرو کولو حکم
۲۶	دویم باب: د عمرے تفصیل
۲۸	د میقاتونو بیان اودا پنخہ دی
۲۹	د تلبیہ الفاظ
۳۱	د حج یا عمرے دپارہ عربی وغیرہ ژبہ کنبے نیت نشته
۳۲	د ذوالحلیفہ خصوصیت: چہ هلته به مونخ کولے شی
۳۳	محرم دپارہ خہ کارونه جائز او خہ منع دی

دوستانو اگر کہ تفصیلا دا مسائل دیروقت (او ضخیم کتاب غواپی) لیکن ان شاء الله دا مسائل تحقیق شدہ دی عمل پرے پکار دے۔

او مونہر حتی الوسع د دلیل نہ راویستلی دی۔

نو د خپل حج او عباداتو اصلاح او کړی او د رسول الله ﷺ په مخالفت سره ئے بریادول پکار نہ دی۔ او تفصیل دپارہ فتاوی الدین الخالص (۱۰) جلد عربی ته رجوع کیدے شی۔

وصلی الله علی نبینا محمد وآله وصحبه اجمعین وقع الفراغ من الضميمة ليلة الثلاثاء عام ۱۴۲۶/۱۰ هـ شوال ۱۰/۱۳۔

○○○○○○

کمپوزنگ وتصحيح

ابوزهير سيف الله شيخ آباد نمبر ۴ پشاور۔

- ۳۷ په احرام كېښه او د احرام نه مخكېښه بدعات او غلطيان
كله چه د مكې كورونه او ويني
۳۹ مكې مكرمه ته د ورځې داخلیدل افضل دی
۴۰ د كعبې لیدو په وخت هره دعاء كول جائز دی
۴۱ طواف اود هغه متعلقات
۴۲ تنبيه: د حجر اسود خكولو په وخت صرف الله اكبر
۴۲ وئيل سنت دی
د ركن يمانی او حجر اسود مينځ كېښه دعاء
۴۳ په طواف كېښه اضطباع (بسي اوگه ښكاره كول)
۴۳ په حجر اسود باندې تندې كيخودل سنت دی
۴۴ فائده: د كعبې د موړې نه په طواف كېښه ځان ساتل
۴۴ د طواف، حجر اسود او ركن يمانی فضيلت
په طواف كېښه بدعات او ناروا كارونه (۱۹)
۴۶ كله چه طواف ختم كړي څنگه به اوځي؟
۵۰ بيا به دوه ركعته مونځ او كړي، ددې مسائل
۵۰ د طواف نه پس دوه ركعته هر وخت كول جائز دی
۵۱ بيا به زمزم ته لاړ شي او اوبه به اوسكي
۵۳ د زمزم اوبو څښلو په وخت اودريدل شته كه نه؟
۵۴ په زمزم كېښه بدعات
۵۵ كله چه فارغ شي نو سعی ته دې متوجه شي
۵۵ سعی اود هغه مسائل
۵۷ په سعی كېښه د صحابه كرامو نه منقوله دعاء
۵۷ په سعی كېښه بدعات (۹)

- ۵۹ بيا دې سر او خړنۍ، احرام نه او وتلو، عمره پوره شوه
۵۹ د حلق او قصر - يعنې سر خړتيلو يا لنډلو - بيان
۶۰ په حلق او قصر كېښه بدعات (۱۵)
۶۱ فصل: د زمانه د عمرې بيان (۸) مسائل
۶۴ په عمره كېښه فرائض
۶۵ دويم باب: د حج اود هغه د احكامو تفصيل
۶۵ احرام به د كوم ځائ نه تړي؟
۶۶ مني كېښه مخكېښه ځايونه نيول بدعت دې
۶۷ فرض طواف مخكېښه كول نه دی جائز
۶۷ په حج كېښه فرائض
۶۸ په حج كېښه واجبات (۷)
۶۹ عرفات اود هغه متعلقات
۷۰ د عرفات مسائل (۵)
۷۲ په عرفات كېښه بدعات او ناروا كارونه (۱۶)
۷۵ مزدلفه اود هغه متعلقات
۷۶ مزدلفه نه مخكېښه مونځ كول خلاف سنت دی
۷۷ مزدلفه كېښه شپه تيروول واجب دی
۷۸ په مزدلفه كېښه بدعات (۶)
۷۹ مزدلفه نه د نمر څائ مخكېښه روانيدل سنت دی
۷۹ مني اود هغه متعلقات
۸۰ د اختر په ورځ صرف يوه جمره عقبه وېشل دی
۸۰ حلق - سر خړتيل
۸۱ د ذبح طريقه

- ۸۱ د شیطان په ویشو او ذبح کبې بدعات (۱۱)
- ۸۳ د سر خرڅولو نه پس جامے اغوستل او طواف زیارت له تلل
- ۸۴ **مهمه مسئلہ**
- ۸۴ ددے طواف نه پس سعی شته او که نه؟
- ۸۵ هرکله چه منی نه واپس لاړ شی
- ۸۶ د منی په ورځو کبې ذکر او عبادت کولو ترغیب
- ۸۶ کله چه د اختر په دویمه ورځ جمرات ویشتلو اراده وی
- ۸۷ د دوو جمر ویشتلو نه پس دعاء کول (او طریقه)
- ۸۷ دریمه ورځ ته نه ایساریدلو جواز
- ۸۸ د دعاء د قبلیدو ځایونه او وختونه (۱۸)۔
- ۹۰ د دعاء شرطونه
- ۹۱ د حج نه واپسی
- ۹۲ کله چه بیت الله نه اوځی
- ۹۲ ځان سره زمزم یا هدیه راوړل
- ۹۲ د حج تکلیفونه یادول د محبت تقاضا نه ده
- ۹۴ د حج نه واپسی کبې بدعات
- ۹۶ څلورم باب: د حج بعضے مسائل (۲۴)۔
- ۱۰۱ د احرام او میقات مسائل
- ۱۰۵ د حج قرآن، تمتع او حج افراد مسائل
- ۱۰۶ **عجیبه فائدہ**: مسجد حرام کبې د مونځ گزار
- مخه ته تیریدل څنگه دی؟
- ۱۰۷ دم په څه لازمیږی؟ او ضروری خبردارۍ
- ۱۱۱ د طواف، سعی او جمراتو مسائل

- ۱۱۸ د هدی احکام
- ۱۱۹ د حرم شریف حدود
- ۱۲۱ د عرفات، مزدلفه او منی مسائل
- ۱۲۴ ناشنا مسئلہ
- ۱۲۵ د ماشومانو د حج بیان (۷) مسائل
- ۱۲۷ په حج کبې نائب نیول او شرطونه
- ۱۳۰ زنانه بغیر د محرم نه حج نشی کول
- ۱۳۳ طواف وداع
- ۱۳۶ **خاتمه د کتاب**: د مسجد نبوی او غارونو زیارت کول
- ۱۳۸ د نبی ﷺ په زیارت کبې موضوعی حدیثونه
- ۱۳۹ کله چه مدینه طیبه ته اورسی، اول به مسجد ته لاړ شی
- ۱۴۱ رسول الله ﷺ به بقیع مقبره ته تللو
- ۱۴۲ مدینه طیبه ته د تللو بدعات (۲۴)
- ۱۴۵ غار حراء او غار ثور ته تلل
- ۱۴۵ بیت المقدس ته سفر کول ثواب لری
- ۱۴۶ اختتام کتاب

جملہ حقوق محفوظ دی

د کتاب نوم _____ د حج او عمرے مسنون طریقہ

د مؤلف نوم _____ شیخ ابو محمد امین الله بشاوری حفظہ الله

سنہ طباعت اول ایڈیشن _____ ذی القعدہ: ۱۴۲۶ھ

سنہ طباعت دوم ایڈیشن _____ شعبان ۱۴۳۲/۲۰ھ

تعداد _____ ۱۱۰۰

کمپوزنگ وتصحیح _____ ابو زہیر سیف الله عفی عنہ

اخراج _____ ابو سلمان حضرت محمد عفی عنہ

ناشر

مکتبہ محمدیہ

بیرون گنج گیت منگل مارکیٹ پینسور

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله والصلاة والسلام على رسوله محمد وآله وصحبه اجمعين:

امام بعد: د کتاب پدمے طبع (ایڈیشن) کنبے بعضے ضروری مسائل چہ مخکنبے کتاب کنبے نہ وو- دبعضے ملگروپہ مشورہ- اضافہ کرے شول- الله تعالیٰ دے دے فائدہ نوره هم عامہ کری- آمین-

ابو محمد امین الله البشاوری-

ذو القعدہ: ۱۴۲۶/۱۲ھ

○○○○○○○

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مُهَيِّدٌ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي فَرَضَ عَلَى عِبَادِهِ فَرَائِضَ وَحَدَّ لَهُمْ حُدُودًا
وَسَكَّتْ عَنْ أَشْيَاءَ رَحْمَةً بِهِمْ لَا يَسْأَلَانَا بَلْ مَغْفِرَةً وَاحْسَانًا، وَمِنْ أَهَمِّهَا
الْفَرَائِضُ الْخَمْسَةُ الْمَذْكُورَةُ فِي حَدِيثِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا الَّذِي
رَوَاهُ فِي الصَّحِيحَيْنِ. وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى مَنْ بَلَغَ عَنِ اللَّهِ مَرَادَهُ بِأَوْضَحِ
بَيَانٍ وَآتَمَّ بَيَانٍ، تَرَكَهُمْ عَلَى الْمَحَجَّةِ الْبَيْضَاءِ لَا يَزِيغُ عَنْهَا إِلَّا هَالِكٌ وَعَلَى
آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَاتَّبَاعِهِ إِلَى يَوْمِ التَّنَادِ

اما بعد :

په هر قسم علم كښې كتابونه ليكلې شويدي او په هره مسئله
پوره پوره كتابونه مسطور دي ليكن مونږ دا رساله د حج د بعضې
احكامو په بيان كښې اوليكله ځكه چه شيخ الاسلام ابن تيميه
رحمه الله فرمايلى دى چه د مسائلو په اعتبار سره په عباداتو كښې
حج گران عبادت دى، اگر كه پدې باب كښې ډير كتابونه شته ليكن
صحيح كتابونه په عربى ژبه كښې دي او اردو كښې هم شته ليكن
بعضې ډير اوږده او بعضې ډير مختصر دي او په اكثر و كښې د

بدعاتو اثبات هم شويدي.

ځمونږ دا رساله به ان شاء الله تعالى تاسو ته د كتاب د حوالې او د
كتاب د نوم سره سره هغه احكام پيش كوي چه هغه د رسول الله
ﷺ يا د صحابه كرامو نه ثابت وي.

او ددې سره سره به زه هغه بدعات هم ليكم چه د حج په
مراسمو كښې ئې خلق كوي، ځكه چه كله عبادت په داسې طريقه
اوشى چه هغه د سنت مطابق وي او بدعت په كښې نه وي نو هغه
د الله په دربار كښې ښه قبلېږي او ديتنه احسن عمل وائى.
پدې رساله كښې يوه مقدمه او څلورو بابونه او يوه خاتمه ده.

مُقَدِّمَةٌ

پدے مقدمہ کتب درے بحثونه دی

اول بحث د حج او د عمرے او د مسجد حرام او د مسجد نبوی د فضائلو په بیان کبې دے۔

۱- فوائد الحج والعمرة:

یعنې د حج او عمرے فائده چه د هغه په معلومولو کبې د نیت صحیح کیدل راځي او احتساب په عمل کبې پیدا کیږي، دارنگه د عمل سره شوق پیدا شي، دغه فائده زه د آیات قرآنيه او د احادیث در رسول الله ﷺ نه راخلم او صرف په حواله اکتفاء کوم بتوفیق الله تعالی وعونه۔

په حج کبې ایماني، اخلاقي، ثقافتی او اجتماعی، سیاسی او دنیوی فائده شته۔ الله تعالی فرمائي: ﴿لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ﴾ چه حاجیان خپلو فائدو ته حاضر شي۔

۱- صحیح حج سبب د جنت دے۔

۲- سبب د مغفرت دے۔ [رَجَعَ كَيَوْمَ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ]۔ (بخاری مسلم)۔

۳- پرله پسې حج او عمره کول فقر ختموي۔

۴- دارنگه گناهونه ختموي (ترمذی)۔

۵- حج د ایمان او د جهاد نه روستو افضل عمل دے۔ (بخاری)

ومسلم)۔

۶- د الله تعالی حکم اداء کول دی:

﴿وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ﴾۔

۷- د نبی علیه السلام اتباع ده۔

۸- حاجی ته په هره تسبیح او تکبیر او تهلیل باندې زیرې

ورکول کیږي۔ (ترغیب وترهیب)۔

۹- حج مخکنی ټول گناهونه ختموي تردې چه حقوق العباد

لیکن که پردې مال ورسره وی نو واپس کول د مال خپل مستحق

ته ضروري دی (صحیح مسلم وابن خزیمه)۔

۱۰- حج جهاد د هر ضعیف انسان دے۔ (طبرانی، عبد الرزاق)

۱۱- د زنانو دپاره حج، جهاد دے۔

۱۲- د اسلام یو عظیم رکن دے۔

۱۳- پرله پسې حج او عمره عمر ډیره وي۔ (بیهقی)۔

۱۴- حاجی به د خپلې کورنۍ خلقو دپاره سفارش کوي۔ په یو

ضعیف روایت کبې راغلي دی چه د څلور سوه کسانو سفارش به

کوي۔ (مسند البزار)۔

۱۵- په هر قدم د اوښانو د حاجی باندې یوه نیکی لیکل کیږي

او یوه گناه لرې کیږي او یوه درجه او چټیږي۔ (ابن حبان)۔

۱۶- د حاجی او معتمر دعاء قبلېږي ځکه د الله تعالی میلانه

دی۔ (بزار، ابن ماجه، ابن حبان)۔

۱۷- او که دے استغفار غواړي الله تعالی ورته بخښنه کوي۔

(نسائی)۔

۱۸- او حاجی چه د چا دپاره بخښنه او غواړی هغه هم الله

تعالی بخښی۔ (الحاکم، ابن خزیمه)

۱۹- په دوه رکعاتو د طواف د یو مرئ (غلام) آزادولو ثواب

ملاوېږی۔

۲۰- صفا مروه کښه سعی باندې او یا (۷۰) مریانو ثواب۔

۲۱- د عرفه په ورځ الله تعالی آسمان د دنیا ته راځی او ټولو

حجاجو ته - او دوی چه د چا دپاره سفارش کوی - بخښنه کوی۔

۲۲- د جمراتو په یو یو گذار باندې یوه کبیره هلاکونکی گناه

معاف کیږی۔

۲۳- قربانی ذخیره کیږی د الله تعالی په نزد۔

۲۴- د سر خرټیلو په هر ویخته باندې یوه گناه معاف او نیکی

لیکل کیږی۔

۲۵- او طواف چه کله کوی نو ټول گناهونه به دې معاف وی

او یو ملائک به تاته وائی، د سره عمل شروع کړه۔ داروایت

طبرانی، ابن حبان راوړیدے۔

(مجمع ۲۷۶/۴ - المطالب العالیه - ۵۰۷، ۸۴، باسناد لا بأس به)۔

۲۶- دارنگه په یو یو ویخته چه په زمکه پریوځی د قیامت په

ورځ به نور ملاوېږی۔

۲۷- که حاجی او عمرې والا چرته لاره کښه مړشی نو تر

قیامت به هغه له د حج او عمرې اجر لیکل کیږی۔ (ابو یعلی)۔

۲۸- او الله تعالی په عرفات والو باندې دارنگه په طواف والو

باندې فخر کوی (طبرانی، بیهقی)۔

۲۹- د حاجی او عمرې والو ذمه واری الله تعالی اخسته ده که

مړشی جنتی به وی او که واپس راشی نو اجر او یا غنیمت به

راوړی (طبرانی فی الاوسط)۔

۳۰- دارنگه حساب به ورسره نه کیږی۔

۳۱- دارنگه قیامت کښه به تلبیه حالت کښه راپاخیږی

(بخاری، مسلم)۔

۳۲- نفقه په حج کښه په اووه سوه (۷۰۰) چنده ده۔

(رواه احمد باسناد حسن)۔

۳۳- په رمضان کښه عمره د حج مقدار ثواب لری بلکه د

رسول الله ﷺ سره د حج کولو ثواب لری۔

۳۴- حج هم سبیل الله دے (ابوداؤد)۔

۳۵- د تلبیه ویونکی دپاره هر څوک گواهی ورکوی ښی او

چپ طرف والا - [رزین، ابن ماجه، ترغیب]۔

۳۶- په تلبیه او تکبیر کښه د جنت زیرې دے (طبرانی)۔

۳۷- د طواف اجر په مقدار د مرئ (غلام) آزادولو دے۔

۳۸- د حجر اسود او رکن یمانی مسح کول د گناه درژیدلو

سبب دے۔ (ابن حبان)۔

۳۹- یوه عظیمه فائده داده چه مسجد حرام کښه یو مونځ

په یو لاکهه دے او مسجد نبوی کښه یو په زر باندې دے۔

(عبد الرزاق، ابن حبان)۔

۴۰- په طواف کنبه د الله تعالى په رحمت کنبه داخلیدل
(ابن ماجه)۔

۴۱- د حجر اسود گواهی به وی په هغه چا چه ښکل کړی
وی په حق باندی۔ (ابن حبان)۔

۴۲- دارنگه رکن یمانی به هم گواهی ورکوی۔ (طبرانی)۔

۴۳- د ذوالحجې په ابتدائی لس ورځو کنبه نیک اعمال ډیر
اجر لری۔ (بخاری)۔

۴۴- د عرفې په ورځ اکثر خلق د اور نه آزادولې شی۔

(ابن خزيمه، ابو يعلى)۔

۴۵- شیطان په ورځ د عرفې باندې سخت غصه او ذلیل وی ځکه
د الله تعالى رحمت نازلېږي او لوئی لوئی گناهونه معاف کېږي۔

۴۶- په رمی الجمار یعنی شیطان ویشتلو کنبه د ابراهیم علیه
السلام اتباع ده۔ (ابن خزيمه)۔

۴۷- د سرخړیونکی دپاره رسول الله ﷺ د رحمت دعا کړیده۔
[اللَّهُمَّ ارْحَمْ الْمُحَلِّقِينَ۔ بخاری]۔

۴۸- د زمزم د اوبو ډیرې فائده دی لکه د هر مرض او جهل او
په تقوای دپاره علاج دی۔ (طبرانی، ابن حبان)۔

۴۹- په حج کولو سره سره د یهودیت او نصرانیت د مرگ نه
بچ کېږي۔ (بیهقي، مشکاة)۔

۵۰- الله تعالى فرمائی: کوم انسان چه ما ورته مال ورکړی وی

او هر پنځه کاله کنبه حج نه کوی نو محروم دی یعنی د هر خیر
نه۔ (ابن حبان باسناد صحیح)۔

۵۱- د مسجد قباء زیارت او هلته دوه رکعاته مونځ د عمرې په
مقدار اجر لری هر ورځ۔ (احمد، نسائی)۔

۵۲- په مدینه کنبه که څوک مړ شو هغه دپاره خصوصی
شفارس د رسول الله ﷺ شته۔ (مسلم)۔

۵۳- دا قسم نور فوائد هم په کنبه شته لکه دعا قبلیدل لږ
وقت کنبه ډیرې نیکیانې جمع کول، د الله تعالى د محبت نښه ده،
دارنگه د هدایت ذریعه ده، دارنگه د حج او عمرې په وجه د دنیا بقا
ده ﴿قِيَامًا لِلنَّاسِ﴾ او بې شماره فوائد لکه ایمان تازه کول وغیره
پکنبه شته لیکن په شرط ددې چه شعور او فکر سره حج څوک
اوکړي۔ اَللَّهُمَّ ارْزُقْنَا زِيَارَةَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ آمِينَ۔

د حرمینو فضیلت

۱- حدیث کنبه راځي، نبی کریم ﷺ فرمائی:
لَا تَشْدُوا الرِّحَالَ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ، الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْمَسْجِدِ
الْأَقْصَى وَمَسْجِدِي هَذَا۔ (بخاری، مسلم)

ترجمه: د درې جماتونو نه غیر نورو جماتونو ته د عبادت دپاره
سفر مه کوی چه هغه مسجد حرام، مسجد اقصی او مسجد
نبوی ﷺ دی۔ [بخاری و مسلم]۔

د حج مبرور (مقبول) فائده او علامه

د ابو هريره رضی الله عنه نه روایت دے دا فرمائی در رسول الله ﷺ نه تپوس او شو چه کوم یو عمل بهتر دے؟ رسول الله ﷺ افرمائیل: په الله او رسول باندے ایمان راوړل، دا بهترین عمل دے۔ بیا ترے تپوس او شو چه بیا کوم عمل بهتر دے؟ هغه افرمائیل: جهاد فی سبیل الله۔ بیا ترے تپوس او شو، بیا کوم یو عمل بهتر دے؟ نو وے فرمائیل: حج مبرور بهتر عمل دے۔

[بخاری، مسلم]۔

د حج مبرور ثواب دا دے چه جنت ته انسان داخلوی حج مبرور دیته وائی چه گناه په کنبے نه وی او حدیث کنبے راځی: [إِطْعَامُ الطَّعَامِ وَلَيْنُ الْكَلَامِ]۔

(د الله تعالیٰ بندگانو ته خوراک ورکول او نرمه خبرې ورسره کول دی) نو د حج د مبرور کیدو دپاره یو څو گناهونو نه ځان ضرور ساتل پکار دی چه حج ته مبرور شی:

۱ - اوله گناه: **شوک** دے چه دا بنیادی گناه ده مغفرت ته نه کیږي ترڅو چه توبه دے ویستلې نه وی۔ د شرک مثال دا دے لکه یا علی مدد وئیل۔ یا رسول الله مدد یا رسول الله اَعِثْنِي یا رسول الله یا بابا راور سیرې یا دا وئیل چه د فلانی ولی په مدد او طاقت مې دا کار اوکړو یا د اولیاؤ په نوم قسم او نذر کول یا د طاغوت قانون منل

او هغه ته ځان تسلیمول ځکه شرک سره هر عمل باطلیږي او خصوصاً حج به دے باطل شی۔

۲ - **دویمه گناه**: گیره څښل یا وره کول دا یو عظیم جرم دے او داسه گناه چه په سفر او حضر او خوب او په ویځه او مسجد کنبے او بهر د مسجد نه هر وخت سرې پرې گناهگار وی۔ او که دے حالت کنبے مړې شوې نو بیا د خاتمے د خرابوالی علامه ده، د چا حج چه قبول نشي نو د هغه نښه دا ده چه گناه نه پریدی، بار بار نه کوی۔

۳ - **دریمه گناه**: د سرو گوته اچول دا په سرو حرامه ده۔

۴ - **څلورمه گناه**: بے حیائی کول او په طواف او حجر اسود کنبے د زنانو تیل کول چه دا ظلم عظیم دے او حال دا دے چه د نفلی طوافونو نه ځان حفاظت کنبے ساتل زیات ضروری دی، بلکه په حج کنبے نبی علیه السلام صرف درې طوافه کړیدی طواف قدوم، طواف فرض، او طواف وداع نور نفلی طوافونه نه ندی کړي پدې وجه بعضه علماء وائی چه حج کنبے صرف دغه درې طوافونه عبادت دے باقی ضروری ندی، البته که نورو مسلمانانو ته تکلیف نه رسی نو بیا د نورو دلائل عامه نه د طواف استحباب معلومیږي (لیکن څوک چه نوی حج یا عمرې ته راځي هغوی ته د طواف موقع ورکول پکار دی او ځانله نور نوافل تلاوت وغیره کوه)۔ نوزمونې په زمانه کنبې په نفلی طوافونو خلق خپله حیاء بریاده وی او حیاء ډیر ضروری شه دے۔

نوزه تہولو حاجیانو ورونو ته درخواست کوم چه دارساله په پوره توجه سره اوگوری او نورو ملگرو ته ددے دعوت ورکړی، دے دپاره چه حج مو د الله تعالی په دربار کښه مبرور او مقبول شی۔
والله المستعان وهو نعم المعین۔

دویم بحث

د صحیح نیت

صحیح عقیدے او حلال مال په باره کښه دے

هر انسان چه د حج یا عمره اراده اوکړی نو هغه لره دیو خو خبرو لحاظ ساتل ضروری دی ځکه چه حج او عمره د جهاد په شان دی۔ پدے کښه مال او نفس دواړه لگړی او حدیث کښه راځی:
الْحَجُّ جِهَادٌ كُلُّ ضَعِيفٍ۔ (اخرجه ابن ماجه)۔

حج د ضعیف انسان دپاره د جهاد په شان دے نو پدے کښه د اخلاص کوشش ضروری دے۔ ددے دپاره چه عبادت ئے په ځایه لار نشی ځکه شیطان اول انسان عبادت ته نه پرېږدی او کله چه د عبادت اراده اوکړی نو بیائے ورلره په ریا او شهرت وغیره سره بریادوی۔ د اکثر و خلقو د حال نه معلومېږی چه هغوی حج ددے دپاره کوی چه خلق ورته حاجی صاحب او وائی او بعضے خلق پدے نیت باندے ځی چه ځما گاونډیان او خپلوان حاجیان شو خلق به وائی چه فلانکی سپری سره مال شته او حج ته نه ځی۔

۵- پنځم: موبکٹل فون ځان سره ساتل او مطاف او طواف او مانځه کښه د هغه تلۍ (رنگ) راتلل سخته په ادبی ده او عبادات بریادول دی دا گناه دومره زیاته ده چه څوک ئے گناه هم نه گنړی۔

۶- شپږمه گناه دا ده: خلقو سره بعد اخلاقی کول او ایذاء رسانی کول دا هم ډیر حجاج کوی او حال دا دے چه مسلمان ته د هغه مال او بدن او عزت ته ضرر رسول گناه کبیره ده۔

۷- تصویرونه وېستل او د عرفات، منی، مزدلفه نه میله جوړول او یا دتې وی (آله مصوره) ته ځان وړاندے کول او لاسونه خوزول په مسجد کښه دننه ډیره په وقاری ده۔

فائده: په یو اثر کښه راځی چه درمضان او د جمعے ورځ او حج درې واړه قالب دی که دے کښه انسان صحیح استعمال شی نو ټول کال او هفته او ټول عمر به برابر وی او که دیکښه غلط استعمال شوے نو بیابه دے باقی زندگی خرابه وی۔
[کما فی اللمعة للسيوطی، والدين الخالص: ۶]۔

د ابو هريره رضی الله عنه نه روایت دے فرمائی: ما در رسول الله ﷺ نه اوریدلی دی چه فرمائیل ئے:

مَنْ حَجَّ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ۔

[بخاری، مسلم]۔

ترجمه: چا چه حج اوکړو او د ښځو او نا فرمائی خبرې ئے اونکړې نو دا د گناه نه داسه (پاک) را واپس شو لکه چه د مور نه د پیدا کیدو په وخت کښه د گناه نه پاک وو۔

بعضے خلق د سیال او سیاحت په نیت حج ته ځی۔ دلته یوه **عجیبه نکتہ**: ده هغه دا چه په مکه مکرمه کښې الله تعالی داسې شنه او مزیدار بوتی او ونه او گلونه ندی پیدا کړی چه خلق ئې سیال ته لار شی بلکه یوه شره علاقه کښې الله تعالی دغه مقدس مقام پیدا کړیدې وجه داده چه کچرې دا مقام سبز، شاداب وې او نهرونه پکښې جاری وې نو زیات خلق به د خپل خوا هښ په بناء دغه ځای ته تللې لیکن الله تعالی سر سبز او شاداب ددې وجه نه پیدا نکړو چه حج ته هغه څوک لار شی چه هغه دا تعالی او د هغه د کور سره مینه لری او بل څه مقصد ئې نه وی لکه چکر، خوراک، څښاک وغیره۔

لیکن دومره ده چه اوس داسې شیان پیدا شویدی چه خلق ئې الله رب العزت د عبادت نه منع کړیدی، د حج ټولو ورځو کښې بازارونو کښې گرځی او بهر ملکي څیزونه گوري او حرم ته هڅه وخت راشی چه جمعه تیاره وی یا ولاړه وی او اکثر خلق په سړل او درېږی نور څه نشم وئیل۔

بعضے خلق حج ته پدې نیت ځی چه فلانکې شے دلته نه خرڅیږی د سعودی نه به ئې راوړو هلته ارزان ملاوېږی۔

بعضے خلق پدې نیت ځی چه بیا خلق ما په جرگو کښې کینو او اعتماد راباندې اوکړی، دارنگه نورې ارادې ئې هم وی چه شیطان لوئی دشمن ئې د انسان په زړه کښې اچوی او انسان ته پته نه لگیږی نو هر مسلمان لره کوشش پکار دې چه دا عقیده اوساتو

چه زه حج له ځکه ځم چه په ما فرض دې۔ او حدیث شریف کښې راځی چه په چا باندې حج فرض شی او دې په غیر د څه عذر نه اونکړی نو: **مَاتَ يَهُودِيًّا أَوْ نَصْرَانِيًّا**۔
(اخرجه الترمذی باسناد ضعیف)۔

ومثله روی عن علی موقوفا۔ ارکان الاسلام (۱/۲۸۵)

بله دا چه د الله رب العزت خاص کور چه د برکتونو او رحمتونو نه ډک ځای دې هغه زه اووینم او هلته عبادت او کړم چه یو مونځ په کښې په یو لاکه دې۔

بل به د انیت کوی چه هغه ځای د هدایت دې چه زه د ځان سره هدایت راوړم او هدایت د الله تعالی په خزانو کښې بهترین شے دې دا وجه ده چه مونږ هر وخت وایو:
اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ۔

ایه الله! مونږ ته سمه لار اوښایه۔ هدایت ته انسان په هره لحظه کښې محتاج دې۔ غرض دا چه انسان دې د حج کولو په وخت د دنیا څیزونه مخه ته نه راوړی۔ بیا چه کله واپس راځی او د تحفه یا د هدیه په طور څه راوړی په هغه به دده اخلاص نه خرابیږی۔

د اخلاص سره یو بل اخلاص هم ضروری دې هغه دا چه انسان د الله تعالی په ذات او صفاتو او اسماء باندې پوره یقین ولری په هغه کښې تحریف اونکړی بلکه الله تعالی چه ځان دپاره کوم صفات بیان کړیدی یا ولره رسول الله ﷺ بیان کړیدی په هغه کښې به تاویل، تحریف، تشبیه نه کوی او مخلوق لره به د الله

صفات نه ورکوی چه مخلوق په هرڅه پوهیږي او یا په هرڅه قادر دی یا د ورکولو اختللو سره تعلق لري او دا یقین به هم انسان لري چه حاکم الله تعالی دی د هغه د قانون نه بغیر د بل چا قانون منل کفر دی، انگریزی، روسی، چینائی قوانین ټول د اسلام په ضد دی. نو مطلب دا دی چه انسان باندی دا دری قسمه توحید یا دول ضروری او لازمی دی.

۱- اول: **توحید** اولو هیت. ۲- دویم **توحید** ربوبیت.

۳- دریم **توحید** اسماء او صفات.

دی سره د الله تعالی حاکمیت منل هم لازم دی لکه مخکنی مختصر ذکر کړی شو. دا مجمل خبری ما او کړی د بصیرت والاؤ دپاره دا کافی دی که د چا علم ته پوره نه وی پریوتی نو د کوم حق پرست عالم نه دی تحقیق او کړی.

یو بل عرض دا دی چه د حج نه مخکنی انسان دپاره د دینی کتابونو خاصکر د حج متعلق کتابونو متعلق مطالعه کول پکار دی چه اخلاص او ایمان او احکام زده کړی دا به ډیره ښه وی که دا نشی کولې نو دیو عالم سره دی کینی چه د هغه نه د عباداتو او د حج متعلق مسائل او ترتیب زده کړی چه عبادت ئی کمال والا شی. هس په پتو سترگو دی عمل نه شروع کوی.

○○○○○○○○

دریم بحث

د مال حلالوالی

انسان چه حج ته ځي نو مال به لگوي دی خبره کینی ډیر زیات کوشش پکار دی چه د حاجی سړی مال ځکه حلال پکار دی چه په حرام مال سره انسان الله تعالی ته نشی نژدی کیدی. حدیث کینی راځي: لَا يَقْبَلُ اللَّهُ إِلَّا الطَّيِّبَ.

[اخرجه البخاری ومسلم]

مطلب دا چه الله تعالی پاک دی او د پاک او حلال مال نه بغیر نور مالونه نه قبلوی.

نود سود په مال حج کول یا دغش او د هوکے او یا په ظلم سره مال اخستل یا ټول ناپ کینی نقصان کول پدی سره مال گټل او بیا پرې حج کول دا هر مسلمان ته معلومه ده چه پدیسره حج نه قبلېږي او حدیثونه هم دی باب کینی ډیر راغلی دی.

یو حدیث کینی راځي د مسلم شریف روایت دی چه یو انسان به پراگنده آلوده وینستو والا (مسافر) وی او لاسونه به ئی اوچت کړی وی او د الله تعالی نه به دعا غواړي او حال به دا وی چه خوراک ځکاک او لباس به ئی حرام وی نو دده دعا به څنگه قبوله شی. الحدیث.

نو که حاجی صاحب په بیت الله او یا په هغه ځایونو کښه دعا غواړی چه هلته دعا ښه قبلېږی نو څنگه به ئه دعا قبوله شی چه مال ئه حرام وی او هغه ځایونو چه دعا پکښه ښه قبلېږی روستو به ذکر شی ان شاء الله تعالی۔ الله تعالی دے زمونږ د هر څه اصلاح او کړی۔ [آمین]۔

oooooooo

اول باب

د عمرے، حج قران، حج

افراد او حج تمتع بیان

عمره کښه د علماؤ اختلاف دے چه آیا دا واجب ده او که سنت ده؟۔ بعضه وائی چه واجب ده لکه امام شافعی او احمد۔ رحمهما الله۔ دا قول کوی او امام ابوحنیفه او امام مالک رحمهما الله۔ وائی چه دا سنت ده او دا قول شیخ الاسلام ابن تیمیه (فتاوی: ۵/۲۶) کښه غوره کړیدے بیا عمره په ټول کال کښه کیږی لیکن په هغه درې څلورو ورځو د حج کښه کول نه دی پکار ځکه انسان د حج نه کمزور کیږی۔ کوم یو انسان چه د حج د میاشتو نه مخکښه په عمره لاړ شی نو دا به د عمرې پوره کولو نه روستو ځان حلال کړی۔

او کوم انسان چه د حج په میاشتو کښه لاړ شی نو ده لره دوه طریقے دی: **اوله** دا ده: که چرې د ځان سره ئه د خپل ملک یا د سعودی د بل ښار نه څاروے بوتلے وی نو ده لره پکار دی چه د عمرې نه روستو په احرام کښه پاته شی تردے پورے چه حج په هم دغه احرام کښه او کړی او دے ته حج قرآن وائی۔ قران معنی یو ځای کول دی نو حج قران دیته وائی چه په یو احرام کښه حج او عمره

دواړه اوکړې شي۔

دويمه طريقه : داده چه د عمرې نه پس به ځان حلال کړي او کله چه د حج ورځ راشي نو بيا به احرام اوتري او د اختر په ورځ قرباني پدې دوه کسانو واجب ده۔ اودې ته حج تمتع وائي يعنه د حج په مياشتو کښې عمره کول او بيا ځان حلالول او بيا د حج دپاره احرام تړل او حج افراد دپته وائي : چه انسان د حج د مياشتو نه غير په رمضان يا په نورو مياشتو کښې عمره کړې وي او بيا صرف حج اوکړي او يا د پاکستان نه روان شي او د حج ورځو ته ورسېږي او عمره اونکړي او يا د حج په مياشتو کښې لارشي عمره اونکړي صرف طواف اوکړي نو ده لره پکار دي چه د حج پورې په احرام کښې او ورسېږي ترڅو پورې چه ئې حج نه وي کړې احرام به نه لري کوي او پدې حاجي باندې قرباني واجب نه ده۔ اود حج مياشته درې دي : شوال، ذی القعدة، ذی الحجه۔

تبصره :

دلته يو څو بدعات او غلط فهميانه دي چه خلق ئې کوي :

۱- اول دا چه خلق وائي : څوک چه رمضان يا شوال کښې عمرې ته لاړلو او حج ئې نه وي کړې نو په ده حج فرض شو، دا غلطه خبره ده او د حديث نه مخالفه ده ځکه چه حديث کښې راځي رسول الله ﷺ څلور عمرې کړيدي او ټولې ئې د ذی القعدة په مياشت کښې کړيدي او حال دا دې چه مخکښې درې عمرې کښې هغه حج نه دې کړې بيا ئې روستو حج کړيدې نو دا مسئله د

اميانو (په علمو) ده۔

۲- **دويمه مسئله** داده چه : خلق حج قران کوي او احرام ئې د حج د ورځو پورې تړلې وي او حال دا دې چه ده دخپل ملک او يا د سعودي دبل ښار نه څاروي د ځان سره نه وي راوستې او په حج قران کښې دا شرط دې چه څاروي به ئې دخپل ځان سره راوستې وي، لکه رسول الله ﷺ چه ځان سره څاروي راوستې وو او حج قران ئې اوکړلو او نورو صحابه کرامو (سوي ديو څو کسانو نه) د ځان سره څاروي نه وو راوستې نو هغوی ته امر وشو چه د عمرې نه پس ځان حلال کړي تردې پورې چه د حج ورځ راشي۔

۳- **دريمه مسئله :** هغه دا چه کوم يو حج غوره دې ؟۔

دې کښې د علماؤ اختلاف دې ليکن صحيح خبره چه مونږ ته معلومه شویده هغه دا ده چه حج قران غوره دې ليکن دا پکښې شرط دې چه څاروي به د ځان سره دخپل ملک او يا د سعودي ديو بل ښار نه بوځي۔ دا د رسول الله ﷺ عمل دې او شيخ الاسلام ابن قيم رحمه الله پدې باندې نور لس (۱۹) دلائل راوړي دي۔

او حج تمتع د هغه چا دپاره بهتر دې چه د ځان سره ئې څاروي نه وي بوتلې لکه صحابه کرامو د ځان سره څاروي نه وو بوتلي نو رسول الله ﷺ ورته امر اوکړو چه حج تمتع اوکړي نو بيا ئې ځان حلال کړلو نو اوس هم هغه چا لره حج تمتع بهتر دې چه د ځان سره ئې څاروي نه وي بوتلې او د حج په مياشتو کښې حج ته لارشي او علامه ناصر الدين الالباني په [کتاب حجة النبي] کښې دا خبره ذکر کړيده او د حج

تفصیل بیان کریدے۔

بله خبره داده چه آیا پدے عمرے سره انسان تمتع والا گرخی او که نه؟۔ یعنی چه یو انسان درمضان په میاشت کنبے په مکه مکرمه کنبے مقیم شو بیائے د حج په میاشتو کنبے د تنعیم نه عمره او کره نو آیا په ده باندے قربانی لازم ده او که نه؟۔

دیکنبے د علماؤ اختلاف دے بعضے وائی : چه دا سرے متمتع شو، قربانی ورباندے لازم ده او بعضے نور علماء وائی : چه دا انسان متمتع نه دے یعنی قربانی پرے نه ده لازم ده۔

شیخ الاسلام ابن تیمیه - رحمه الله - فرمائی :
وَقَدْ تَنَازَعَ السَّلَفُ فِي هَذَا هَلْ يَكُونُ مُتَمَتِّعًا عَلَيْهِ دَمٌ أَمْ لَا ؟ وَهَلْ تُجْزِئُهُ هَذِهِ الْعُمَرَةُ عَنْ عُمَرَةِ الْإِسْلَامِ أَمْ لَا ؟

او شامی لیکلی دی :

ثُمَّ لَوْ أَحْرَمَ بِأُخْرَى بَعْدَ دُخُولِ أَشْهُرِ الْحَجِّ وَحَجَّ مِنْ عَامِهِ لَمْ يَكُنْ مُتَمَتِّعًا فِي قَوْلِ الْكُلِّ لِأَنَّهُ صَارَ فِي حُكْمِ الْمَكِّيِّ بِدَلِيلِ أَنَّ مِيقَاتَهُ مِيقَاتُهُمْ۔ [شامی ۱۹۵/۲]۔

ترجمه : که سرې رمضان کنبے عمره او کره او بیائے د حج په میاشتو کنبے د مکه نه عمره او کره نو دا تمتع والا نه دے د تېولو احنافو علماؤ په نزد باندے ځکه دا سرې د مکه والاؤ په حکم کنبے دے دلیل پرې دا دے چه دده میقات او د مکه والاؤ میقات یو دے او حال دا دے چه په مکه والاؤ باندے تمتع نشته نو په ده باندې هم تمتع نشته۔

تمتع دوجوب قول ئے اختیار کړيدے او صحيح داده چه حج تمتع بهتر دے او واجب نه دے او هغه په اصل کنبے د شيخ الاسلام ابن تیمیه د فتاوی ج ۷۸/۲۶) او د علامه ابن حزم د [المحلی] نه نقل کړيدے او زیاته تشریح ئے ابن قیم کړيده۔

۴- څلورمه غلط فهمی داده :

چه اکثر خلق عمرو ته لگیدلی وی تنعیم ته ځی او هلته مسجد عائشه رضی الله عنها نه احرام تړی او عمرے کوی او حال دا دے چه ډیر طوافونه د ډیرو عمرو نه غوره دی، عقلا هم او شرعا هم۔ هر چه عقلا دی هغه دا چه په یوه عمره باندے ډیر وخت لگېږی چه په هغه کنبے انسان ډیر طوافونه کولے شی۔

او هر چه شرعا دی نو هغه دا دی چه د نبی ﷺ نه په یو سفر کنبے ډیرے عمرے ندی ثابت۔ او همدارنگه صحابه کرامو رضی الله عنهم دا عمل ندے کړے کوم چه د مدینه طیبے نه راغلی وو او مکه مکرمه کنبے اوسیدل یو هم دا قسم عمرے ندی کړی۔ صرف عائشه رضی الله عنها بیمار ه شوے وه نو د رسول الله نه ئے د عمرے مطالبه او کره چه زه به پس د حج نه عمره او کړم؟ نو رسول الله ﷺ هغه ته اجازه او کره او د خپل ورور سره ئے د تنعیم نه عمره او کره کوم چه مشهور دے په مسجد عائشه باندے۔

او شيخ الاسلام ابن تیمیه ډیرو عمرو ته بدعت وئیلے دے او ډیر دلائل ئے پرې پیش کړيدي لیکن زه اوس هغه نشم راوړے۔ د شيخ الاسلام (فتاوی ج ۱۶/۲۶ - ۴۴ - ۴۵) او گوره هلته ئے زیات

دویم باب

د عمرے تفصیلی بیان

هر انسان چه د عمرے اراده اوکړی نو:

۱- اول به غسل کوی او دا غسل مستحب دی او غسلونه درې ثابت دی، ۱- یو د احرام ترلو دپاره.

۲- دویم غسل د دخول مکه دپاره.

۳- دریم: غسل دورځے د عرفې دپاره. او دا په حسن حدیث کښ راغلی دی.

اوگوره فتح الباری (۴۵/۱) - نصب الرایه (۸۵) حجة النبی (۱۲۳) فتاویٰ الدین الخالص (۱۰).

بیا احرام سپین پکار دی او دا ښه دی ځکه حدیث کښه راځی چه سپین جامه په ژوند کښه اغوندی او مروت هه کفن سپین ورکوی (مشکاة کتاب الجنائز).

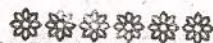
او که بل رنگ وو نو هم جائز دی، دیکښه د نبی ﷺ نه منع نه ده نقل - (فتاویٰ ابن تیمیه - ۱۰۹).

بله خبره دا ده چه احرام د میقات نه ترل سنت دی البته که یو انسان د میقات نه مخکښه د احرام جامه واچوی نو دا جائز ده نبی علیه السلام د میقات نه مخکښ جامه د احرام اچولې ده خود

احرام ترل یعنی تلبيه او نیت کول به د میقات نه وی ددی نه مخکښه احرام ترل سنت ندی. بلکه امام مالک - رحمه الله - ورته بدعت وئیلی دی.

(مناسک الحج والعمرة ص ۱۳).

مگر کله چه سخت ضرورت راپیښ شی مثلاً چه جهاز کښه ځی نو هغه ته کله د میقات پته نه لگی نو پدی وجهه که هغه په اثر پورت کښه احرام او ترلو نو دا به ان شاء الله جائز وی ځکه چه ضرورت دی.

د میقاتونو بیان

میقاتونه پنځه دی

۱- ذوالحلیفہ: (أبیار علی) د مدینے والاؤ دپاره او هر څو لږ چه په دغه طرف راتیرېږي دا د مکے نه په (۴۵۱) کلومیتر مسافت باندې دے دا د ټولو نه لرې میقات دے۔

۲- جحفه: د شام والاؤ دپاره چه د مکے نه شمال مغربي طرف د (۱۸۷) کلومیتر په فاصله پروت دے او درابغ سره نږدې۔

۳- قرن المنازل: (سیل) د نجد والاؤ دپاره دے چه د مکې نه مشرق ته د عرفات په طرف د (۹۴) کلومیتر په فاصله دے۔
۴- یلملم: د یمن والاؤ دپاره چه د مکے نه جنوب ته دیرش میله یا (۵۴) کلومیتر فاصله لری۔

۵- ذات عرق: د عراق والاؤ دپاره دے د مکے شمال مشرقی طرف ته د (۹۴) کلومیتر په فاصله دے۔

دا میقاتونه د هر هغه چا دپاره هم دی چه په دے ورتیرېږي او یا ددې په محاذات (برابري) ورتیرېږي او څوک چه د میقات نه دننه اوسیرې نو هغه به د خپل کلی نه احرام تری لیکن هوائی جهاز والا له په هوائی اډه (اېرپورټ) کښه احرام تړل پکار دی او بحری جهاز والا پاکستانی به د یلملم نه احرام تری۔

د احرام نه پس که د فرض مونځ وخت وی نو اودې کړی نفل وغیره دے نه کوی او که د فرض مونځ وخت نه وی نو بیا که دوه رکعاته مونځ د تحية الوضوء په طور کوی نو اجازت شته او دا خبره مو ځکه اوکړه چه د احرام دپاره مونځ د محمد ﷺ نه ثابت نه دے او دا صحیح قول دے لکه شیخ الاسلام فرمائی: وَالْأَفْلَسُ لِلْأَحْرَامِ صَلَاةٌ تَخُصُّهُ۔

یعنې: د احرام دپاره څه خاص مونځ نشته۔

او همدارنگه ځان دے صفا کړی بریت، عانه (زیرناف وینسته) او تخرگ وغیره اگرکه دا خبره هم د احرام سره ضروری نه دی لیکن صفائی ښه شے دے، بیا به یو ځل تلبیه اووائی د احرام تړلو سره تلبیه وئیل ضروری دی لکه دا عمل د رسول الله ﷺ وو۔

د تلبیه الفاظ دا دی:

لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ إِنَّ الْحَمْدَ وَالنُّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ۔

ددې سره دا الفاظ که څوک ملگری کړي نو بهتره ده ځکه دا هم د رسول الله ﷺ نه نقل دی:

لَبَّيْكَ إِلَهَ الْحَقِّ، لَبَّيْكَ ذَا الْمَعَارِجِ لَبَّيْكَ ذَا الْفَوَاضِلِ، لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ بِيَدَيْكَ وَالرَّغْبَاءُ إِلَيْكَ وَالْعَمَلُ۔

(متفق عليه)

باقی الفاظ په مرعاة شرح المشكاة او الدین الخالص کښ اوگوری۔

بیائے چہ خومره خوبنہ وی په اوچت آواز سره دے وائی حُک
الله تعالیٰ ته هغه حج زیات خوبن وی کوم کنبے چہ تبلیه ډیره
اووئیلے شی او وینه پکنبے توئی شی یعنی قریانی پکنبے اوکړې
شی (مشکاۃ)۔

نو تبلیه ډیره وئیل افضل دی د تبلیه سره به کله کله نبی علیه
السلام - لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ - هم ملگرې کوله یعنی کله تبلیه او کله
کلمه - رواه احمد (۱/۴۱۷)۔

دارنگه چہ د احرام ترلو په وخت کنبے ورسره داسے اووائی :

لَبَّيْكَ حَجَّةً (صرف حج کونکی به دا وائی)

یا لَبَّيْكَ حَجَّةً وَعُمْرَةً (د حج قران کونکے به دا وائی)۔

یا لَبَّيْكَ عُمْرَةً (صرف عمره کونکے به دا وائی) نو دا سنت
طریقه ده - (بخاری)

د احرام ترلو وقت کنبے قبلے ته متوجه کیدل او په ولاړه تبلیه وئیل
پکار دی (بیهقی) او داسے دعاء وئیل هم بهتر دی :

اللَّهُمَّ حَجَّةً لَا رِيَاءَ فِيهَا وَلَا سُمْعَةً.

(الضیاء فی المختارة - او ترتیب البغیة باحادیث الحلیة ۲/۴۳ رقم ۱۵۸۴)۔

ترجمه : اے الله دا حج داسے حج اوگرځوے چہ ریاء او اورول
پکنبے نه وی۔

بیائے که داسے اووئیل :

اللَّهُمَّ إِنِّي أُرِيدُ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ فَيَسِّرْهُمَا لِي

دا دعا د نبی علیه السلام نه اګر که نده ثابته لیکن هسے یو دعا

ده که چا اووئیله نو د عامو دعا گانو پشان حکم لری جائز ده خو
دلته یو قانون واوړه ! هغه دا چہ مبنی د حج په اعمالو ده په اقوالو
نه ده یعنی په حج کنبے ارکان زیات ضروری دی له دعا گانو او
ذکرونو نه۔

د حج یا د عمرے دپاره څه خاص نیت په عربی یا په پښتو یا
په بله ژبه کنبے نشته بلکه دتولو عبادتونو لپاره که مونځ وی، که
روژه وی که حج وی که زکات وی تلفظ په نیت سره پکنبے بدعت
دے اوګوره (مرقات ۱/۱۷) فتاویٰ شیخ الاسلام ۱۰۵/۲۶)۔
وَالصَّوَابُ الْمَقْطُوعُ بِهِ أَنَّهُ لَا يَسْتَحِبُّ شَيْءٌ مِنْ ذَلِكَ۔

صحیح خبره داده چہ په نیت باندے تلفظ کول په هره طریقه
چہ وی ندے مستحب۔

بیایا که عمرے والا وی او که حج والا وی اشتراط دے اوکړې دا
طریقه په حدیث کنبے راځی چہ ضباعه بنت الزبیر ته نبی علیه
السلام فرمائیلی وو چہ داسے شرط اولګوه چہ اے الله ! زه خو حج
کوم لیکن که تا مریضه کړم یا دے په بل سبب زه د حج نه پاته کړم
نوزه به دغه ځائے کنبے ځان حلالوم۔ نو فائده به داشی چہ هدیه،
قریانی به په شرط والا باندے نه وی کله که چرته بند شی په څه
عذر (ترمذی وغیره کنبے دا حدیث راځی او بخاری او مسلم کنبے
هم راغله دے او صحیح دے اګر که بعضے علماء ترے خلاف کوی
لیکن زمونږ حجت او دلیل قول د محمد صلی الله علیه و آله دے د
علماء خبرے چہ د قرآن او حدیث نه مخالفه وی نو زمونږ دپاره

دلیل نه دے او دا حدیث ددے صحابی پورے خاص هم نه دے۔

بیا که د ذو الحلیفه نه (کوم چه د مدینه والو میقات دے) احرام تهری نو په ذو الحلیفه کښه مونځ کول - که فرض وی او که نفل - غوره دی - بخاری کښه راځی :

آتَانِي آتٍ مِنْ رَبِّي فَقَالَ صَلِّ فِي هَذَا الْوَادِي الْمُبَارَكِ وَقُلْ عُمْرَةٌ وَحَجَّةٌ.

(ماته جبرئیل راغلو چه پدې پاك میدان کښه مونځ اوکړه) لیکن دا د احرام مونځ ندې بلکه ددې مکان سره تعلق لری۔

oooooooooooo

د محرم دپاره څه

کارونه جائز او څه منع دی

۱- اوله مسئله : دا حرام نه مخکښه په بدن باندې تیل یا عطر لگول جواز لری نبی علیه السلام به دا کار کولو او بیا به دغه خوشبوئی د احرام حالت کښه باقی وه په سر کښه (بخاری) او په جامه باندې خوشبوئی مخکښه د احرام نه یا روسته د احرام تړلو نه جائز نه ده کچا کړې وی سمدس دې اوباسی او دې وینځی - [بخاری]

۲- جماع او اسباب د جماع به هم نکوی ځکه حج، عمره بل څه نه فاسده وی سوا د جماع نه لکه شیخ الاسلام فرمائی :
وَلَيْسَ فِي الْمَحْظُورَاتِ مَا يُفْسِدُ الْحَجَّ إِلَّا جِنْسُ الرَّقْطِ -
او په نورو شیانو لکه لباس وغیره باندې انسان گناهگار پری سوا د جماع نه او حج پرې نه فاسد پری په اتفاق د علماؤ سره یعنې په لباس وغیره باندې حج نه فاسد پری صرف سرې پرې گناهگار پری - [فتاوی شیخ الاسلام ۱۰۸/۲۶]

۳- محرم سرې به موزې، بوتان، پرتوگ، قمیص، توپي، او پتکې او هره گندلې جامه به نه اغوندي هاؤ! که چپلې نه وی نو موزه بوتان اچولې شی بیا که پرکي (گیتي) پکښه پتې شوې نو

هم جواز لري على القول الراجح حكه د بخارى روايت كښي اجازت وركړي شويدى او (وَلَيْقُطَعُهُمَا أَسْفَلَ مِنَ الْكُعْبَيْنِ) والا حديث منسوخ دى، د نسخ دليل شته تفصيل غواړي او دا د بعض علماؤ قول دى او جمهور علماء قطع (پريكولو) ته ترجيح وركوي. او دا خائى د تفصيل ندې.

۴- خلورېم د بد نظري نه دى ځان ساتي حكه چه اوس دا ظلم ډير زيات شويدى، په طياره (جهان) كښي او په مطار (ايرپورټ) او په ټولو ځايونو كښي. والى الله المشتكى من هذه البلية.

۵- پنځم د جگړې نه دى ځان ساتي خصوصا خپلو كارونو كښي او د دنيا په شيانو كښي او هر چه امر بالمعروف او نهى عن المنكر دى نو په هغه كښي بحث كول كله مستحب وي او كله به واجب او گوره [المنسك لابن تيميه ص ۱۰۷].

ليكن حاجيان صاحبان اكثر جگړې كوي حكه چه شيطان ورباندې كوشش كوي چه حج ورله خراب كړي.

او قرآن كريم كښي فرمائي:

﴿فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفْتٌ وَلَا فُسُوقٌ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ﴾

ترجمه: پس په چا باندې چه حج فرض شى په شروع كولو سره نو بيا دې جماع او د هغه متعلق خبرې نه كوي او جگړې او نافرمانى دى نه كوي. دا مفهوم د آيت دى.

۶- شپږم: خراب ې ضرورته خبرې دى نه كوي. شريح قاضى تابعى رحمه الله به چه كله احرام او تړلو نو داسې به وو (كَأَلْحَيَّةِ

الصَّمَاءِ) لكه د مار په شان چپ چاپ. او دې كښي ډيرې فائده دى چه هغه زه اوس نشم ذكر كولى.

۷- اوم: دا چه ښكار به نه كوي.

۸- اتم: سر به نه پټوي نه په احرام او نه په بله جامه كښي لږ ساعت دپاره كه خطا سره ئې پټ كړو نو قرباني پرې واجب نه ده او كه قصدا ئې دا كار او كړو نو بيا گنهگار دى او د بعض علماؤ په نيز په ده باندې دم لازم دى. د دم د لازميدو تفصيل روستو راروان دى.

۹- نهم: نو كونه به نه پرې كوي.

۱۰- لسم: ويخته به قصدا نه خړوي او نه به ئې شو كوي.

۱۱- يولسم: څه به قتلوى هم نه صرف ضررى شيان وژله شى لكه لږم، مار، مږه، كارغه، سپي، او د سپرې او ورېرې په وژلو سره هيڅ شى نشته دى.

د شريعت مطهره اصول دا دى چه د بندگانو سره آسانى او كړې شى هر څه كښي خصوصا په باب د احكامو كښي چه د ځان نه څه غير ضرورى شيان ضرورى نكړي يا مباح شيان حرام نه كړي لكه د مثال په طور باندې:

۱۲- د احرام په حالت كښي غسل كول جائز دى لكه بعض خلق دا بد گنړي. (بخارى باب الغسل)

۱۳- په حالت د احرام كښي د سر مږل په غسل كښي جائز دى بعضو خلق ئې غلط گنړي.

۱۴- د سر گرول جائز دى اگر كه يو وښته يا دوه وښته يا زيات

ترې پرېوځي لیکن بعضې خلق وائی فدیہ ورکول ضروري دی۔
بلا دلیل - په دې باره کښې حدیث د ابوایوب انصاري په بخاري
کښې شته)

۱۵- وینه ویستل حجامت کول یعنی د سر نه وینه ویستل
جائز دی اگر که لږ شان ویخته لرې کړې شي نو دا کار جائز دې نبی
عليه السلام کړیدې رواه البخاري (اِخْتَجَمَ فِي رَأْسِهِ)۔

کوم علماء چه وائی پدې صورت کښې فدیہ ورکول لازم دی د
هغوی قول یې دلیل دې، ځکه رسول الله ﷺ دا کار او کړو او فدیہ
ئې ورنکړه۔ من ادعى فعلیه البیان۔

۱۶- د کشمالی یا خوشبویه شي بوئی کول روا دی او لږول د
عطرونو جائز ندی، دارنگه مات نوک غورزول روا دی لیکن بعض
خلق ئې جائز نه گنړی بلا دلیل۔

۱۷- په چهتری یا کانړی یا د خیمې لاندې کیناستل روا دی
بعضې خلق د گاری نه سر لرې کړی او چهتری یا خیمه بده گنړی
محرم دپاره، نو دا غلط دی ځکه رسول الله ﷺ په حالت د احرام
کښې د جامې د لاندې او د خیمې د لاندې ناست دې۔

۱۸- د کمر بند تړل یا همیانئ تړل یا لنگ تړل عند الضرورت
روا دی۔ او که ضرورت نه وی نو تړل ئې ندی پکار، لیکن بعضې
خلق دې مسائلو کښې تشدد کوی۔ او جائز ئې نه گنړی بلا دلیل۔
دارنگه چشمې، گوته، گینته اچول روا دی۔

۱۹- دارنگه د یخني په وقت کښې بعضې خلق خپې په خادر پټې

کړی ان شاء الله دا جائز دی صرف بوتان، موزه اچول او جرای اچول
احرام کښې تیک ندی لیکن بعضې خلق د ناپوهي په وجه مطلق
خپې پټول ناروا گنړی او تشدد دین کښې پیدا کوی۔

عبد الله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دې چه هغوی د
یخني په موسم کښې خپل بدن پټ کړې وو۔ (تَلْقَى عَلَى بُرْسَا)
(بخاري)

په احرام کښې او د احرام نه

مفکني بدعات او غلطیانې

۱- بعضې خلق د صفر میاشت کښې سفر نه کوی د مخلوق نه
یرېږي دا خبره یې بنیاده ده۔

۲- بعضې خلق وائی چه د مسافر نه روستو کور مه جارو کوی
دا غلطه خبره ده۔ [مدخل ۶۷/۲]۔

۳- دوه رکعاته مونځ کول چه اول رکعت کښې به : قُلْ هُوَ اللهُ
أَحَدٌ- وائی او دویم کښې به قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ- وائی او کله چه
فارغ شي نو داسې به وائی : اَللّٰهُمَّ بِكَ اَنْتَشَرْتُ وَابَيْكَ تَوَجَّهْتُ او آیه
الکرسى به وائی۔ دا ټول بدعات دی خلاف سنت طریقه دی او دا
بدعات امام غزالي په خپل کتاب [احیاء العلوم] کښې لیکلي دی
او دې مونځ او دعا باره کښې چه کوم حدیثونه راغلي دی هغه
ضعیف بلکه منکر دی او گوره [سلسله الاحادیث الضعیفه ص ۳۷۲-۳۷۳]

حجة النبی ص ۱۰۶ [لالبانی۔

۴- بعضے خلق کلمہ چہ پہ سفر خئی د سورت بقرے آخری آیتونہ وائی یا اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ- وائی یا آیت الکرسی وائی یا سورت فاتحہ وائی پہ دے گمان چہ پدے سرہ د دنیا او آخرت حاجتونہ پورہ کیپری دا خبرے غلطے دی۔

۵- سفر یواخے کول پدے نیت چہ زہ د الله تعالیٰ سرہ محبت لرم یا متوکل یم دا خبرہ غلطہ ده۔

۶- ډیر لوئی بدعت او حرام کار دا دے چہ کلمہ حج ته بنه خئی نو پردی سپری سرہ پہ غیر شرعی طریقہ سرہ نکاح او تپری او یا همدغه شان ورسره خئی۔ دا دواړه کارونه حرام دی۔

[السنن والمبتدعات ص ۱۰۹]۔

۷- احرام مخکینے د میقات نه تپل یر ضرورته دا ناروا ده۔ پوره تشریح په حجة النبی (۱۱۱) کنبے او گوره او د امام مالک قول مونږ مخکینے ذکر کړلو۔

۸- اضطباع په وقت د احرام کنبے یعنې وکے (اوگه) بنکاره کول ځکه دا په طواف کنبے سنت دی، مخکینے له طواف نه او پس د طواف نه ئے کول بدعت ده۔

[شامی ۲/۲۱۵- فتح القدیر ۴/۱۵۰- تلبیس ابلیس ۱۵۴]۔

۹- نیت کول په خوله باندے چہ نیت مے کړې د زړه د اخلاص د حج تر آخره - دا بدعت ده۔

۱۰- په یو آواز سره د ډیرو خلقو تلبیه وئیل ندی مشروع

او گوره [مدخل ۲/۲۲۱]۔

۱۱- بعضے وائی چہ په وینه وتلو سره قربانی لازم پری دا غلطه خبره ده ځکه په حدیث کنبے راخی چہ رسول الله ﷺ په احرام کنبے په سر مبارک باندے ښکر لگولے وو۔ (بخاری)۔

۱۲- غسل کول په احرام کنبے جائز دی کوم ویخته چہ په غسل کنبے پریوخی له سر نه یا د گیرم نه نو هیڅ گناه پکنبے نشته یا په گرولو د بدن سره څه ویخته پریوخی نو هیڅ باک پکنبې نشته ده۔ [المنسک لابن تیمیة فی الفتاوی ۱۱۶]۔

۱۳- تلبیه صرف اول کړت وئیل او بیا نه وئیل دا هم خلاف سنت دی نن صبا خلق تلبیه وئیلو باندے شرم پری او حال دا چہ د تلبیه د فضیلت نه خبر نه وی چہ نبی علیه السلام فرمائی: نشته یو تلبیه ویونکے چہ تلبیه وائی مگر دده خی او گس طرف ته چہ څه کانپری او ونه او لوتے دی هغه (هم) دده سره تلبیه وائی تردے چہ دخی او گس طرف نه زمکه ختمه شی۔ رواه الترمذی وابن ماجه وابن خزیمه باسناد حسن۔ نو تلبیه د حج شعار دے او سنت دا ده چہ دا ډیره او وئیلے شی کلمه چہ د انسان حالت بدلیږی مثلاً جهاز ته د ختلو په وخت یا په جهاز کنبے بیا د کوزیدو په وخت دغه شان په ټوله لاره باندے تر طواف پورے۔

کلمه چہ د مکے مکرمے کورونه محرم سرے او وینی تلبیه دے بنده کړی (لږ ساعت دپاره) ځکه نور کارونه شروع کیږی چہ هغه ته متوجه شی (او فکر ورته برابر کړی)۔ (بخاری مجمع الزوائد

۲۲۵/۳) او ددے نہ روستو تلبیہ وئیلے شی تر طواف کنبے داخلیدلو پورے۔

مکے ته ورغے داخلیدل افضل دی لیکن د شپے جائز دی۔ (بخاری، ابوداود)۔

مکے ته نبی علیه السلام د باب المعلات د طرف نه راغله وو او مسجد ته د باب بنی شیبه نه داخل شوی وو لیکن د هرے دروازے نه داخلیدل جائز دی۔ قال علیه السلام: مَكَّةُ كُلُّهَا طَرِيقٌ يَدْخُلُ مِنْ هَهُنَا وَيَخْرُجُ مِنْ هَهُنَا رواه الفاكهي باسناد حسن۔

خو افضل دا ده چه د باب بنی شیبه نه داخل شی (کوم چه د صفا مروه مینخ کنبے راخی د باب السلام په خوا کنبے)۔
بیاد مسجد چه کوم اذکار او آداب دی د هغه لحاظ دے او کرې شی او داخل دے شی، کله چه کعبه او وینی نو که (د دعا دپاره) لاس او چتوی نو د ابن عباس نه نقل شته چه هغه به دلته لاسونه او چتول۔ رواه ابن ابی شیبه او مرفوعا هم نقل دی لیکن باسناد ضعیف (الضعیفه - ۱۰۵۴)۔

بیا هر یوه دعا دلته کولے شی څه خاص معین ذکر لازم ندے او عمر بن الخطاب به دا دعا وئیله:

اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ فَحَيِّنَا رَبَّنَا بِالسَّلَامِ۔

رواه البيهقي (۷۲/۵) ابن ابی شیبه (۹۷/۴)

کله چه به ئے په بیت الله نظر اولگیدلو نو داسه به ئے فرمائیل:

اللَّهُمَّ زِدْ هَذَا الْبَيْتَ تَشْرِيفًا وَتَعْظِيمًا وَتَكْرِيمًا وَمَهَابَةً وَبِرًّا وَزِدْ مَنْ شَرَّفَهُ وَكَرَّمَهُ مِنْ حَجَّهٖ أَوْ اعْتَمَرَهُ تَشْرِيفًا وَتَعْظِيمًا۔

(فتاوی ابن جریر ص ۱۲۰) ددے په سند کنب کلام دے لیکن دا یوه عامه دعاء ده لوستل ئے جائز دی۔

لیکن په حدیث کنب راغلی دی چه د جابر رضی الله عنه نه تپوس اوشو چه سر په بیت الله او وینی نو لاس به او چتوی؟ نو هغه او فرمائیل: چه مونږ د رسول الله ﷺ سره حج کرې دے مونږ دا کار نه دے کرې یعنی لاسونه مونږ نه دی او چت کری۔
[ترمذی، مشکاه ۲۲۷/۱]۔

نو که انسان اونکړلو نو جائز دی او ددے حدیث په سند کنب کلام هم دے۔

بیا مسجد ته چه کله داخلېږی نو:

بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ - اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ۔

به او وائی، په اطمینان سره دے حجر اسود ته ځان اورسوی او تحية المسجد به (پدے وخت کنبے) نه کوی ځکه د مسجد حرام تحیه طواف دے۔ [المنسک ص ۱۲۰]۔

○○○○○○○○

طواف او د هغه متعلقات

طواف د كعبې نه گرزيډلو ته وائي، طواف بيت الله پورې خاص دې د بل ځائې نه طواف د مشركانو كار دې طواف د حجر اسود نه شروع كيږي او په حجر اسود ختميږي كه د انسان وسع كيږي نو حجر اسود دې چپ كړي او كه ژړا ورځي نو دغه ځائې د ژړا دې او كه دا نه وي نو لاس دې وروړي او لاس دې چپ كړي او كه دا طاقت ئې هم نه وي نو اشاره دې ورته او كړي په لاس باندې او لاس دې نه چپوي او كه لرگې چوكه وغيره وروړي نو د هغه خكلول سنت دې او كله چه حجر اسود ښكلوي يا اشاره ورته كوي نو بِسْمِ اللّٰهِ اَكْبَرُ دې وائي فقط يا صرف الله اكبر - بيا دې د كعبې شريفې نه گرد وگرځي د حطيم نه شاته څكه حطيم جزء د كعبې دې (نو بيا طواف په مينځ د كعبه كښ راځي او حال دا چه طواف به د كعبې نه بهر كوله شي) او كله چه ركن يمانی ته راوړسيدلو نو هغه باندې به صرف لاس راكارې او لاس به نه چپوي او كه دا وسع ئې اونه شي نو ركن يمانی ته اشاره نشته بيا چه حجر اسود ته را ورسېږي نو بيا دې شروع شي په مخكېنې طريقې سره - تردې چه اووه (۷) گردشې او كړي نو دا يو طواف پوره شو -

تنبیه : د حجر اسود د خكلو يا اشاره كولو په وخت كېنې د نبی عليه السلام نه صرف الله اكبر نقل دې لكه بخاري

(۴۷۵/۳) كېنې د ابن عباس په حديث كېنې راغلي دي - او بِسْمِ اللّٰهِ اَكْبَرُ وئيل د نبی عليه السلام نه مرفوعا ندي نقل -

البته د عبد الله بن عمر رضي الله عنهما نه په صحيح سند سره نقل دې چه هغه به بِسْمِ اللّٰهِ اَكْبَرُ وئيل - بيهقي (۷۹/۵) -

نو ددې وجه نه بعض علماؤ ليكلي دي چه په ابتداء كېنې دې بِسْمِ اللّٰهِ اَكْبَرُ وائي او باقي گردشونو كېنې دې صرف الله اكبر وائي - نو په دواړو به عمل اوشي - او كه څوك په ټول طواف كېنې صرف الله اكبر باندې اکتفاء كوي نو دا هم سنت ده - وكذا قاله الالباني في تعليق حجة النبي ﷺ -

د ركن يمانی او حجر اسود مينځ كېنې دې دا دعا وائي :

اللّٰهُمَّ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ.

(ابوداؤد رقم ۱۶۵۳ - احمد ۴۱۱/۳ وسنده صحيح)

او طواف چه شروع كوي نو اضطباع دې او كړي يعنی بنی او گه دې ښكاره كړي (په ټول طواف كېنې) دا سنت دې - عمداړنگه رمل يعنی پهلواني كول (پهلواني دېته وائي چه اوچت اوچت تنگ گامونو اخستو سره اوگې او خوزوي لكه ورزش والا ئې چه څنگه كوي) صرف په اول دريو گردشونو كېنې كه د انسان طاقت وي نو سنت طريقه ده بله دا چه په طواف كېنې د ضرورت خبرې جائز دي ليكن غلطې خبرې يا بد اخلاقي كول حرام دي -

د طواف په وخت كېنې هر ذكر جائز دې او ډيرې خبرې ندي

پکار کله چه دنیاوی وی۔

رسول الله ﷺ فرمائی: **فَاقْلُوا فِيهِ الْكَلَامَ**۔ رواه الترمذی۔

(یعنی طواف د مانخه پشان دے پدے کنبے (دنیاوی) خبرے کم کړئ)۔

حجر اسود ښکلول او په هغه سجده کيخودل د نبی علیه السلام او عمر فاروق او ابن عباس رضی الله عنهم نه ثابت دی۔ حجر اسود ته اشاره په یو لاس کافی ده او استقبال قبله ته افضل دے **تَعْظِيمًا** ځکه نبی علیه السلام به ورته دومره متوجه کیدلو چه سجده به ئې پرې کوله۔

فائده ۱: حجر اسود مخه ته په زمکه توره نیغه پټه راځکله شویده۔ دے پټے (کرخه) نه دے اشاره مخکښه نه کوی بلکه کله چه په دغه کرخه باندې خپه کیدی نو اشاره دے اوکړی۔

فائده ۲: د سعودی علماؤ په خپلو کتابونو کښه دا خبره لیکلې ده چه دیو انسان د حجر اسود څکلولو اراده وی نو ددې خبرې لحاظ دے ساتی چه د کعبه شریفه موړه (کومے ته چه د کعبه شریفه غلاف تړلې شی) باندې بره او نه خیرتی (لکه چه عوام خلق دا کار کوی) ځکه چه دا موړه د کعبه نه جزء دے د هغه نه حساب ده نو که فرض طواف کښ وی نو هغه به ئې خراب شی دغه موړه ته عربی کښه **شاذِرَوَان** وائی۔

(التاج والاکیلی ۷۰/۳)۔

د طواف او حجر اسود

څکلولو او رکن یمانی مسه کولو فضیلت

۱- نبی ﷺ فرمائی:

لَيُعَنَّ اللَّهُ الْحَجَرَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَهُ عَيْنَانِ يَبْصُرُ بِهِمَا، وَلِسَانٌ يَنْطِقُ بِهِ، وَيَشْهَدُ عَلَى مَنْ اسْتَلَمَهُ بِحَقِّهِ۔

اخرجه الامام احمد وحسنه الترمذی۔

ترجمه: خامخا الله تعالی به د قیامت په ورځ حجر اسود راپورته کړی او د هغه دپاره به سترگه وی چه لیدل به کوی او ژبه به وی چه خبره به پرې کوی او په هغه چا به گواهی کوی چه په حق (توحید) سره ئې څکل کړی وی۔

۲- دارنگه فرمائی: **مَسْحُ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ وَالرُّكْنِ الْيَمَانِيِّ يَحُطِّانِ الْخَطَايَا حَطًّا**۔ حسنه الترمذی وصححه ابن حبان۔

ترجمه: په حجر اسود او رکن یمانی باندې لاس راځکل ضرور گناهونه ختموی۔

۳- نبی علیه السلام فرمائی: چا چه ددې کوټه نه اووه گردشه اوکړل (یو طواف) دا داسه ده لکه یو غلام آزادول - او دا انسان چه یو قدم اړدی او بل اوچتوی نو یو گناه ئې ختمیږی او یو نیکی ورته لیکل کیږی۔ رواه الترمذی وقال حدیث حسن۔

پہ طواف کنبہ بدعات او ناروا کارونه

۱- اول: پہ حجر اسود باندے زنانو سره ملاویدل او ځان نه بیچ کول حال دا دے چه حجر اسود بنکلول سنت دی او د پردو زنانو نه ځان ساتل فرض دی نو څوک چه د سنت دپاره فرض پریردی د هغه حکم هر سړی ته معلوم دے۔

۲- په حجر اسود خکلولو باندے خلقو ته تکلیف ورکول ندی جائز۔ قال علیه السلام:

يَا عُمَرُ إِنَّكَ رَجُلٌ قَوِيٌّ فَلَا تُؤْذِي الضَّعِيفَ وَإِذَا أَرَدْتَ اسْتِلَامَ الْحَجَرِ فَإِنْ خَلَا لَكَ فَاسْتَلِمْهُ وَإِلَّا فَاسْتَقْبِلْهُ وَكَبِّرْ۔ رواه احمد والشافعي وغيرهما۔

يعنے نبی علیه السلام عمر فاروق ته وئیلی وو چه که گنږه نه وه نو حجر اسود بنکلو ه او که گنږه وه نو صرف ورته مخامخ لاس اوچت کړه او الله اکبر وايه هسه نه چه ضعیفانو ته تکلیف ورنکړه۔

دا منع په هغه وخت کنبه ده چه تیل د حد نه ډیروی او مخلوق ته تکلیف اورسیږی او کله چه هغوی هم تکره خلق وی او تکلیف ورته نه رسیږی نو بیا لږ لږ تیل (مزاحمت) جائز دے، دلیل پدے باندے دا دے: عید الله بن عمر رضی الله عنهما فرمائی چه د حجر اسود د بنکلولو فضیلت چه ما د رسول الله ﷺ نه اوریدلے دے نو زه حجر اسود نه په گنږه کنبه او نه پغیر د گنږه نه

پرېږدم نو که چا د صحابی د عمل تابعداری اوکړه نو ښه کار دے۔
۳- دریم: غسل کول د طواف دپاره بدعت دے۔

۴- څلورم: بعضے خلق چه طواف کوی نو جورایه په خپو کوی دے دپاره چه د کونتر وپه گندگۍ باندے ئے خپه گنده نشی دا بدعت دے ځکه کونتر یرے د رسول الله ﷺ د زمانے نه تر اوسه پورے شته او محمد ﷺ دا کار نه دے کړے او نه ئے پرے خپل امت ته امر کړیدے۔ او گوره فتاوی ص (۱۲۶)۔

۵- پنځم: بدعت دا دے چه کله حجر اسود ته اشاره کوی نو لاس بنکلولی او حال دا دے چه په دے صورت کنبه لاس بنکلول نشته۔

۶- شپږم: بدعت د طواف دپاره په خوله باندے نیت تړل چه نیت مے کړے د طواف د اووه گردشونو [زاد المعاد ج ۱/ ۴۵۵] کنبه ابن قیم لیکلی دی: چه دا په خوله باندے وئیل بدعت دے۔

۷- اووم بدعت دا دے: چه په طواف کنبه بعضے خلق خاص ذکر ونه کوی او بعضے خلقو سره کتابچه وی او هغه وائی۔ دا ښه کار نه دے بلکه هر ذکر ئے چه خوښ شی هغه دے کوی، دیکنبه محمد ﷺ څه خاص ذکر ونه ندی متعین کړی۔ او گوره [المنسک: ۱۲۲] هغه کنبه وائی:

وَيُسْتَحَبُّ لَهُ فِي الطَّوَّافِ أَنْ يَذْكُرَ اللَّهَ وَيَدْعُوهُ بِمَا شَرَعَ وَإِنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ سِرًّا فَلَا بَأْسَ بِهِ وَلَيْسَ فِيهِ ذِكْرٌ مَحْدُودٌ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ لَا بِأَمْرِهِ وَلَا بِقَوْلِهِ وَلَا بِتَعْلِيلِهِ

يَدْعُوا فِيهِ بِسَائِرِ الْأَدْعِيَةِ الشَّرْعِيَّةِ وَمَا يَذْكُرُهُ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ مِنْ دُعَاءٍ مُبْتَدَأٍ تَحْتَ الْمِيزَابِ فَلَا أَصْلَ لَهُ

۸- اتم بدعت: مسجد حرام دپاره په مسجد حرام کښه تحية المسجد کول دا بدعت ده ځکه بیت الله طواف کول دا د بیت الله تحیه ده خو دا حکم د هغه چا دپاره ده چه ابتداء کښه په حالت احرام کښه داخل شی او که هلته اوسپړی نو بیا ددې حکم د نورو مساجدو پشان دې بیا به تحیه المسجد کوی کله ئې چه د طواف اراده نه وی۔

۹- نهم بدعت: بعضه خلق داسه نیت تری لکه څنگه چه د مونځ نیت تری غوړونو ته لاس پورته کوی۔ دا غلطه طریقه ده۔ صرف حجر اسود ته لاس مخامخ کول او الله اکبر وئیل پکار دی۔ [زاد المعاد ۳۰۳/۱ - سفر السعاده ص ۷۰]

۱۰- لسم بدعت: د حجر اسود په ښکلولو کښه اواز او شور کول دا مکروه عمل دی۔ [المدخل ۲۲۴/۱]

۱۱- یولسم بدعت: بعضه خلق چه امام سلام او اوگرځوی نو سمدستی د حجر اسود د ښکلولو دپاره منډه وهی او بعضه د ملتزم دپاره منډه وهی دا غلط کار دی او د محمد ﷺ نه ځان مخکښه کول دی او د مسجد حرام په ادبی کول دی۔

۱۲- دولسم بدعت: بعضه خلق د حجر اسود او رکن یمانی په خوا کښه لمن او چتوی او بعضه پرتوگ او چتوی دا بدعت دی۔ (حجة النبي ﷺ)۔

۱۳- بدعت: بعضه خلق رکن یمانی ښکلولی دا خلاف سنت طریقه ده۔

۱۴- څوارلسم بدعت: اکثر خلق د کعبه شریفه ټول طرفونه ښکلولی دا هم د رسول الله ﷺ نه خلاف ورزی ده۔ [اقتضاء ص ۲۰۴ - مجموعه الرسائل ۳۷۱/۲]

د کعبه نور گوډونه مسح کول یا ښکلول نشته صرف حجر اسود خکلول یا مسح کول دی او صرف رکن یمانی له لاس وروړل دی۔ عبد الرزاق په خپل مصنف کښه روایت راوړی دی (۸۹۴۵)۔
عن یعلی بن امیه قال طَعَنْتُ مَعَ عَمْرِ بْنِ الْخَطَّابِ وَفِي رِوَايَةٍ مَعَ عُثْمَانَ فَلَمَّا كُنْتُ عِنْدَ الرُّكْنِ الَّذِي يَلِي الْبَابَ مِمَّا يَلِي الْحَجَرَ أَخَذْتُ بِيَدِهِ لِيَسْتَلِمَهُ فَقَالَ: أَمَا طَعَنْتَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قُلْتُ: بَلَى قَالَ فَهَلْ رَأَيْتَهُ يَسْتَلِمُهُ؟ قُلْتُ: لَا قَالَ: فَانْفُذْ عَنْكَ فَإِنَّ لَكَ فِي رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَسْوَدَ حَسَنَةٍ.

ترجمه: یعلی فرمائی ما د عمر لاس او نیولو چه رکن شامی ښکل کړی۔ هغه او فرمائل: تا د رسول الله ﷺ سره طواف ندی کړی؟ ده او وئیل: ولې نه! وی فرمائل تا پدې کار لیدلې دی؟ هغه او وئیل نه! نو وی فرمائل د رسول الله ﷺ اتباع کښه ستا ښائسته اقتداء شته۔ (صرف د هغه اتباع کوه)۔

۱۵- پنځلسم: د کعبه یا د مقام ابراهیم پورې ځان مخل یا لاس وروړی راخکل یا د هغه چپول بدعت دی۔

(السنن والمبتدعات - ۱۱۳)

۱۶- شپاړسم: ملتزم پورې خپته جوختول پدې نیت چه دا د

دنیا مینخ دے دا غلطہ خبرہ ده دعا ملتزم کنبے شته حدیث د
ابوداود کنبے راغلی دی او دا مسئلہ به روسته ان شاء الله تعالیٰ۔

۱۷- اوولسم: بعضے خلق د میزاب رحمت نه چه کومے د باران
اوبه راپریوزی نو په هغه تبرک حاصلوی ددے خه اصل نشته دے۔
۱۸- اتلسم: بعضے ظالمان مونږ پخپله لیدلی دی چه د شیخ
عبد القادر جیلانی ذکر کوی په طواف کنبی یا غوث اعظم وائی دا
شرک دے او دا کار مشرک سره کوی۔

۱۹- نورلسم: د حجر اسود په ښکلولو کنبے یا په اشاره کولو
کنبے د بسم الله اکبر نه زیات کلمات وائی دا د محمد ﷺ نه
ندی ثابت نو ځان په بدعاتو باندې مه ستره کوی۔

کله چه طواف ختم کړی نو اوگه دے پته کړی او نیغ دے نه
اوځی ځکه دے سره طواف والاؤ ته تکلیف ملاوېږی نو د هغوی
سره دے روان وی لږ لږ دے بهر کیږی۔

بیابه دوه رکعته مونځ اوکړی

بیابه دوه رکعته مونځ اوکړی او دا مونځ سنت دے او دا
صحیح قول دے که چا اونکړل نو طواف ئے شوی دے لیکن خلاف
سنت کار دے۔

دلته یو څو مسائل واوړه:

۱- **اوله مسئله:** کله چه خلقو ته تکلیف نه وی نو دا مونځ

د مقام ابراهیم سره کول سنت دی او چه کله ده یا نورو خلقو ته
تکلیف وی نوییائے بل ځائے کنبے کول پکار دی ځکه په سنت
طریقه کولو باندې خلقو ته تکلیف ورکول حرام دی۔

۲- **دویمه مسئله:** قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ به اول رکعت کنبے
وائی او دویم کنبے به قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ وائی کما فی الحدیث۔

۳- **دریمه مسئله:** بعضے کم عقله فرض مونځ یا دا دوه
رکعته د میزاب رحمت مخه ته او د حطیم شاته کوی پدې گمان
چه د ترکیانو په زمانه کنبے دلته د امام ابو حنیفه مصلی پرته وه، او
دا کار اکثر افغانان کوی او دا گمان غلط دے ځکه دا کار غلطو
خلقو کړې وو او بله دا چه د احادیثو نه معلومېږی چه دا مونځ د
کعبه مخه ته کول بهتر دی۔

۴- **څلورمه اختلافی مسئله:**

بعضے خلق وائی چه دا مونځ به په اوقات مکروهه کنبے نه
کوی ځکه پدې درې اوقاتو کنبے د مونځ کولو نه منع راغلی ده او
بعضے علماء وائی چه دا مونځ په هرقت کنبے کیږی ځکه چه دا
سببی مونځ دے او په دې باندې ډیر احادیث راغلی دی۔ او همدا
غوره قول دے۔

اول حدیث کنبے راځی:

عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ لَا تَمْنَعُوا أَحَدًا
طَافَ بِهَذَا الْبَيْتِ وَصَلَّى آيَةَ سَاعَةٍ شَاءَ مِنْ لَيْلٍ أَوْ نَهَارٍ۔

(رواه الترمذی والنسائی وابدوداود - وصححه الالبانی فی صحیح ابی داود)۔

ترجمه: رسول الله ﷺ بنی عبد مناف ته فرمائیلی وو چہ تاسو هیڅوک مه منع کوی چہ طواف دبیت الله نه اوکړی او بیا هر وقت چہ غواړی مونځ اوکړی که شپه وی که ورځ- (ترمذی) همدا وجه ده چہ بعضے علماء وائی چہ په مکه کنبے اوقات مکروهه نشته بلکه نفلونه چہ د چاڅو مره خوښ وی او په هر ترم کنبے چہ وی جائز دی ځکه هغه ځائے د عبادت دے۔

دویم حدیث:

عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ وَقَدْ صَعِدَ عَلَى دَرَجَةِ الْكَعْبَةِ مَنْ عَرَفَنِي فَقَدْ عَرَفَنِي وَمَنْ لَمْ يَعْرِفَنِي فَأَنَا جُنْدُبٌ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ لَا صَلَاةَ بَعْدَ الصُّبْحِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ وَلَا بَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغْرُبَ الشَّمْسُ إِلَّا بِمَكَّةَ إِلَّا بِمَكَّةَ - رواه احمد وورزين۔

حاصل

د حدیث دا شو چہ د صبا دراختلو نه پس د نمر ختو پورے نفلی مونځ نه کیږی او همدارنگه د مازیگر مانځه نه بعد تر نمر پریوتلو پورے مونځ نه کیږی مگر په مکه کنبے کیږی او دا خبره ئے درے کرتبه اوکړه او پدے نور هم ډیر دلائل شته او پدے مسئله باندے شیخ الاسلام ابن تیمیه په فتاوی کنبے تفصیلی بحث کړیدے او دا مسئله ئے ثابتہ کړیده نو که دا مونځ په اوقات مکروهه کنبے کوی نو اعتراض پرے مه کوه او که تاسو اوکړلو نو هم جائز دے ے دلیل خبرو پسے مه روانیږئ۔

۵- پنځمه مسئله: د طواف نه روستو د دوه رکعتونه زیات مونځ کول لازم نه دی بعضے خلق د طواف نه روستو د مقام

ابراهیم سره دوه رکعته کوی دوه له ملتزم سره کوی او دوه په حطیم کنبے کوی دا په دے طریقہ نه دی ثابت چہ د طواف نه روستو به شپږ رکعتونه کوی صرف دومره ده چہ حطیم کنبے یو کرت مونځ کول پکار دی، ځکه دا داسے ده لکه چہ د کعبے شریفے مینځ دے او رسول الله ﷺ په فتح مکه کنبے یا په حجة الوداع کنبے یو ځل داخل شویدے بار بار نه دے داخل شوی نو علماء وائی چہ سرے یو ځل حطیم کنبے مونځ اوکړی نو دا سنت ادا کیږی بار بار ننوتلو ته ضرورت نشته۔

بیا به زمزم ته لاړ شی او به اوسکی

او په سر باندے به ئے هم واچوی ځکه نبی ﷺ داسے کړیدی دا اوبه که په ولاړه اوسکی نو هم جائز ده ځکه نبی علیه السلام په ولاړه سکلی دی او په ناسته ئے سکل هم جائز دی۔ او فضیلت ئے دا دے چہ حدیث کښ راغلی دی: انه طعام طعم رواه مسلم وفي روايه ابی داود وشفاء سقم۔ دخوراک نه خوراک دے او د بیماری علاج دے۔ او بل روایت کښ دی: ماء زمزم لما شرب له۔ د زمزم اوبه چہ په کوم نیت اوسکله شی نو هغه الله تعالی پوره کوی۔ د زمزم اوبه شفاء ده په ښه نیت ئے ځکل پکار دی لکه د علم او شفاء او تقوی دپاره۔ ابن عباس به د زمزم ځکلو نه پس داسے دعا ویله:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا وَرِزْقًا وَاسِعًا وَشِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ.
(ترغيب وترهيب)۔

مسئله: د زمزم اوبو څکلو وقت کښه اودريدل او مخ قبله ته کولداشته او که نه؟ نو صحيح دا ده که ولاړو نو بيا کښه مه اړ که ناست وې اودريدل نشته۔ او قبله ته مخ کول يو حديث کښه راغلي دی ابن ماجه رقم (۳۰۶۱) ليکن ضعيف دې ځکه هغه کښه محمد بن عبد الرحمن راوی دې لم يو ثقه غير ابن حبان ليکن ابن مبارك به پرې عمل کولو لکه ترغيب وترهيب کښه شته دارنگه يو اثر په مصنف عبد الرزاق کښه شته (۱۱۲/۵) د ابن عباس چه هغه به هم استقبال قبله ته کولو ليکن د هغه سند کښه ضعف دې زمعه بن صالح راوی په کښه راغلي دې نو ځکه محققين علماء وائی پدې وخت کښه قبله ته متوجه کيدل سنت طريقه نده۔ ليکن د زم زم په اوبو کښه هم بدعات شته۔

په زم زم کښه بدعات

- ۱- اول: بعضه خلق په زم زم غسل کوي دا هم بدعت دې۔
- ۲- دويم: بعضه خلق چه د زم زم اوبه په هر ځای کښه سکی نو اودريدی او قبله ته مخ کوي او بیت الله ته گوري۔ بعضه خلق د کفن کپړې له اوبه کښه گیرې له اوبه کښه جانمازونو له د زم زم

اوبه ورکوي دا ټول بدعات او عبث کارونه دي۔
السنن والمبتدعات (۱۱۳)۔

آؤ د مرض په ځای باندې زمزم اچول صحيح دی۔ کَانَ يَضُبُّ عَلَى الْمَرْضَى [الصحيحه: ۸۸۳]۔
۴- څلورم: بعضه خلق د زمزم څکلو وخت کښه څه خاصه دعا وائی دا په اصله خبره ده بلکه چه کومه دعا ورته ورځي نو اودې کړي۔

۵- پنځم: بعضه خلق گمان کوي چه د زمزم اوبه ډیرې څکل اسراف دې دا غلطه خبره ده بلکه زمزم باندې ځان مړول پکار دی۔

بیا چه کله فارغ شی د دینه نوسعی ته دے متوجه شی۔ لیکن حجر اسود دې ښکل کړي مخکښ له تللو نه صفا مروه ته دا سنت دی او ډیر خلق ترې خبر هم ندی۔

سعی او د هغه مسائل

- اول دې انسان د صفا غونډۍ ته لاړشی ځکه چه هغه حجر اسود ته مخامخ ده نو هلته دې اوخیږي۔
- او رسول الله ﷺ چه کله ورتللو نو وې فرمائیل: أَبْدَأُ بِمَا بَدَأَ اللَّهُ بِهِ - زه شروع کوم په هغه باندې چه الله پرې شروع کړیده چه په خپل کتاب کښه ئې صفا مخکښه کړیده:

﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ﴾

نو کله چه انسان صفاته نزدی شی نو دغه خائے کنبی به دغه آیت اووائی دا آیت په روایت د مسلم کنبی صرف د من شعائر الله پورے راغلی دے او که تهل ئے اولوستلو نو هم خیر دے او بیا به داسے اووائی : اَبْدُءُ بِمَا بَدَّءَ اللَّهُ بِهِ - کله چه صفاته اوخیژی نو بیت الله ته دے مخ کړی تردے پورے چه هغه اووینی لیکن نن صبا انسان د عمارت دوجے نه هغه نشی لیدلے نو لاسونه دے پورته کړی او داسے دعاگانے دے کوی :

اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ أَنْجَزَ وَعْدَهُ وَنَصَرَ عَبْدَهُ وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ.

او دارنگه نورے دعاگانے دے کوی نبی ﷺ دلته دا دعا درے ځله کړیده - او د هرځل لوستلو نه پس دے ځان له او نورو مسلمانانو له دعا غواړی -

بیا به مروه طرف ته روان شی او الله ته دے عاجزی کوی او دعا گانے دے غواړی - کله چه هغه عَکَمَ أَحْضَرَ (یعنې شنو بلفونو ته کوم چه خی او گس طرفته دی) ورسپړی نو منډه دے او کړی تر هغه بل پورے نبی علیه السلام به دومره تیزه منډه کوله چه لنگ مبارک به ورته بیرته راتاؤ شو -

مخکنبی زمانه کنبی دلته کنده وه اوس حکومت هغه دبره نه بنده کړیده، دلته منډه وهل سنت عمل دے د سپرودپاره بیا چه

مروه ته اورسپړی نو هلته به هم مخ قبله ته کړی او دغه مذکورے دعاگانے به اووائی څنگه ئے چه صفا کنبی لوستلے وے - بیا به صفا ته راشی او همدغه مذکوره طریقہ به وکړی تردے چه اووه گردشه پوره شی -

سعی په صفا مروه کنبی په سورلی جائز ده او پیدل تلل افضل دی - رواه ابو نعیم فی مستخرجہ علی صحیح مسلم -

او د صفا مروه په مینځ کنبی دا دعا د ابن مسعود او ابن عمر او مسیب بن رافع، عروه بن الزبیر - نه نقل ده :

رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعَزُّ الْأَكْرَمُ.

(ابن ابی شیبہ ۶۸/۴) -

په سعی کنبی بدعات

۱- **اول بدعت** : بعضے خلق دے ته سعی وائی چه څوارلس کرته لارشی اوراشی - دا بالکل غلطه ده کوم علماء چه دا وائی نو دا خطا شویدی بلکه د صفا نه تر مروه پورے دایو چکرشو او بیا د مروه نه تر صفا پورے بل چکرشو د صفا نه شروع او په مروه به سعی بس کیږی، لیکن یوه مشوره واورئ هغه دا چه اکثر خلق پدے گردشونو کنبی خطا کیږی نو هغه له پکار دی چه اووه تسبیح پیدا کړی یا په گوټو حساب کوی -

۲- **دویم بدعت** : بعضے خلق وائی چه د صفا مروه نه

روستو به دوه رکعتہ حاجی صاحب کوی دا خبره بالکل غلطه ده ده باره کنبه چه کومو علماؤ د شوافعو لیکلی دی نو هغه خطا شویدی بلکه دوه رکعتہ د طواف نه روستو شته او د سعی نه روستو مونځ نشته.

۳- **درېم بدعت**: بعضه خلق صفا مروه لپاره اودس لازم گنري په دې نیت چه وائی چه حدیث کنبه راځی چه چا د صفا مروه سعی او کړه په اودس سره نو په هر قدم به ده له (اوویا زړه نیکی او لیکلې شی. دا حدیث هم موضوع ده او دا خبره هم غلطه ده بلکه اودس د صفا مروه دپاره په اتفاق د علماؤ سره ضروری نه ده بلکه اودس هر وخت مستحب ده.

۴- **څلورم بدعت**: بعضه خلق د صفا سرتو ورڅیژی تردی چه ځان د هغه دیوال سره یوځای کړی دا غلطه ده بلکه صرف صفاته ختل پکار دی.

۵- **پنځم بدعت**: په ما بین د صفا مروه کنبه څه معینه نه نشته بلکه څه چه خوشوی هغه دې وائی چه قرآن او حدیث خلاف نه وی. او د صحابه کرامو نه رِبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَكْرَمُ دعا نقل ده. لکه چه مخکې تیره شوه.

۶- **شپږم بدعت**: بار بار سعی کول هسه یا په حج عمره کنبه دا غلطه طریقہ ده (نووی شرح مسلم). بعضه خلق د حج او د عمره نه په غیر سعی کوی دې کړه ثواب نشته بلکه ثواب په طوافونو کنبه دې هغه دې کوی.

۷- **اووم بدعت**: بعضه خلق جمع پرېږدی ترڅو چه ئه سعی نه وی ختمه کړی دا غلط کار دې جمع دې او کړی د هغه نه روستو دې بیا سعی شروع کړی د هماغه ځای نه کوم ځای ئه چه جمع او کړه. د سعی په کولو سره د جمع پرېخودل نشته.

۸- **اتم بدعت**: بعضه خلق د سورلی نه منع کوی چه د صفا او مروه په مینځ کنبه به په سورلی باندې نه سورېږی دا خبره غلطه ده بلکه سورلی باندې سوریدل سنت هی او د رسول الله ﷺ نه ثابت دی لکه امام مسلم د جابر رضی الله عنه نه پدې باره کنب حدیث راوړیدې.

۹- **نهم بدعت**: د مسعی په دویم چت باندې سعی کول د ضرورت په وجه جائز دی لیکن د دیوال غاړه ته دې ډیر نزدې نه ورځی چه د مسعی نه بهر اونه وځی دا مسئله د سعودی لوی لوی علماؤ لیکلې ده. **بیادې سر او خړوی** نو دې سره به د احرام نه اووځی او عمره به ئه پوره شی.

د خلق او قصر بیان

علماء لیکي چه انسان کله مفرد وی یعنی صرف حج کوی عمره نه کوی یا قرآن کوی یعنی حج او عمره شریکه کوی په نیت کنبه او ځان سره ئه هدیه یعنی خاړو هم راوسته وی د خپل

ملك نه نو دا به ځان نه حلالوی او تمتع والا به ځان حلالوی لیکن که ورځے حج ته ډیرے وی نو سر ډیے او خروی او که ورځے حج ته کمے وی چه سر پکښی نه غیږی نو بیا ډیے سر او خروی ځکه په حج کښی سر خریل ډیر اجر لری دا در رسول الله ﷺ قوی سنت دی۔

په خلق او قصر کښی بدعات

۱- اول بدعت: بعضے خلق چه سر خروی نو چپ طرف نه شروع کوی دا خلاف سنت عمل ډیے نبی ﷺ چه کله سر خرولو نو حلاق (نائی) ته ئے او وئیل چه په بنی طرف شروع او کړه۔

۲- دویم بدعت: بعضے خلق څلورمه حصه د سر خروی او څوک چه ډیرے عمرے کوی هغه هم دا کار کوی او حال دا ډیے چه څلورمه حصه د سر خریل بدعت ډیے بلکه د ټول سر خریل دا واجب دی لکه په حدیث کښی راغلی دی۔

۳- دریم: بعضے خلق وائی چه سر خروم نو قبله ته به مخ کوی لکه په احیاء العلوم کښی ئے لیکلې ده دا خبره هم غلطه ده۔

۴- څلورم بدعت: بعضے د سر خریلو په وخت کښی دعا وائی لکه فتح القدیر کښی ئے لیکلې ده دا د محمد ﷺ نه نه ده ثابتې نو د محمد ﷺ نه ځان مه مخکښی کوی۔

۵- پنځم: بعضے خلق چه سر لنډه وی نو یو ویخته یا دوه ترینه

په قینچی واخلی او حال دا ډیے چه قصر دیته وائی:
الْأَخَذُ مِنَ مَجْمُوعِ الشَّعْرِ لَا مِنْ جَمِيعِهِ۔

د مجموعې ویخته نه د گوتو د سرونو په مقدار اخستل او د هر ویخته نه اخستل لازم ندی نو پدې کښی زیات نقصان جائز نه ډیے۔ لکه چه د مروه په خوا کښی ناپوهه خلق ولاړ وی او قینچی ورسره وی او صرف معمولی ویسته پرېکړی او دیته قصر وائی دا غلطه ده۔ بلکه تعمیم د ټول سر ضروری ډیے۔

د زنانه د عمرې بیان

زنانه به دا اعمال هم کوی کوم چه مخکښی بیان شو صرف یو څو خبرو کښی ددې فرق ډیے۔

۱- اول: دا چه پدې احرام نشته بلکه خپلې عادتې جامې به اغونډی۔ حدیث کښی راځی چه زنانه به دستانې او نقاب نه اچوی صرف د بره نه کپړه راز وړندولې شی (ترمذی، مشکاه)۔

نو اوس به بورقع نه په سر کوی بلکه که سړی نه وی نو مخ ډیې ښکاره کړی او که ستر کوی نو بیا ډیې په مخ څه جامه وغیره و اچوی که په مخ لږ پړی او که نه لږ پړی دواړه جائز دی۔ بعضے علماء وائی چه په مخ باندې ډیې پرده نه اچوی لیکن صحیح دا ده چه په مخ ډیې پرده و اچوی که لږ پړی او که نه ځکه چه د نبی ﷺ

بيبيانو خادرونه په مخ اچولی وو او رسول الله ﷺ ورته نه وو وئیلی چه د مخونو نه پرده لرې کړی لکه شیخ الاسلام دا مسئله بیان کړیده:

[وَلَوْ غَطَّتِ الْمَرْأَةُ وَجْهَهَا بِشَيْءٍ لَا يَمَسُّ وَجْهَهَا حَازَ بِالْإِتِّفَاقِ وَإِنْ كَانَ يَمَسُّهَا فَالصَّحِيحُ أَنَّهُ جَائِزٌ أَيْضًا وَلَا تُكَلِّفُ الْمَرْأَةُ أَنْ تُحَافِيَ سُرَّتَهَا عَنِ الْوَجْهِ لَا بِعُودٍ وَلَا بِيَدٍ وَلَا غَيْرِ ذَلِكَ لِأَنَّ أَزْوَاجَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ كُنْ يَسْأَلْنَ عَلَى وُجُوهِنَّ مِنْ غَيْرِ مُرَاعَاةِ الْمُحَافَاةِ وَلَمْ يَقُلْ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: إِحْرَامُ الْمَرْأَةِ فِي وَجْهَهَا وَإِنَّمَا هَذَا قَوْلُ بَعْضِ السَّلَفِ لَكِنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَاَهَا أَنْ تَنْتَقِبَ أَوْ تَلْبَسَ الْقَفَازِينَ] انتهى.

د دې عبارت مقصد مخکې بيان شو.

۲- دویم: دا چه بعضې زنانې په سرباندې سپینه کپړه تړي او دېته احرام وائي دا کار غلط دې او بالکل صحيح نه دې.

۳- دریم: دا چه که ښځه حائضه (بیماره) شوه يا نفاس پرې راغې نو غسل دې او کړي او خو پورې چه پاکه شوې نه وي نو د حرم نه بهر دې اوسېږي چه کله پاکه شي نو بيا دې عمره شروع کړي ځکه چه زنانه لره د حیض په حالت کېنې مسجد ته په غیر د ضرورت نه داخلیدل منع دی. او دا سه به هم نه کوي چه په حالت د حیض کېنې سعی او کړي او روستو چه پاکه شي نو بيا طواف او کړي، ځکه چه صفا مروه مخکېنې د مسجد نه بهر وو نو مخکېنې ورله دا کار جائز وو لیکن اوس صفا مروه مسجد کېنې شامل شويدي، نو دا هم د مسجد حکم لري نو حائضه زنانه به د

عمره هېڅ رکن نه اداء کوي ترڅو چه پاکه شوې نه وي.

دویمه وجه داده چه صفا مروه د طواف نه روستو کول پکار دی.

۴- څلورم: ښځه دې د سرو نه جدا طواف کوي.

۵- پنځم: زنانه به هم په تلبیه آواز او چتوي مگر چه خوف د فتنې وو، بيا به آواز ښکته کړي لعموم الاحاديث او عائشې به آواز

او چتولو (مسند احمد ۳۲/۶) وقال شيخ الاسلام:

وَالْمَرْأَةُ تَرْفَعُ صَوْتَهَا بِحَيْثُ تَسْمَعُ رَفِيقَاتِهَا -

ښځه به دومره آواز پورته کوي چه خپلې ملگري ته واورې.

۶- په حجر اسود باندې به تیل نه کوي، یو بل له دیکه ورکول

ګناه ده.

۷- اووم: په زنانو رمل (پهلواني) نشته لیکن په سعی کېنې

ایا زنانه منډې وهله شي؟ نو پدې کېنې د علماؤ درې قوله دي.

ظاهر دا دې چه که د سرو تیل نه وي نو بيا منډه وهله شي لکه

المجموع (۷۵/۸) مناسک الحج والعمره (ص ۲۷) - کېنې او ګورد

۸- اتم: د حج او عمره نه پس دې سر نه خړوي بلکه قصر دې

او کړي.

پس کله چه د عمره نه فارغ شي نو بيا دې د حج انتظار

کوي او حرم کېنې ورله اوسیدل جائز دی لیکن که چرته زنانه وي

او مرض پرې راشي نو که ځان دپاره د حرم نه بهر کمره نیوله شي

نو دا ډیره بهتره ده، او که وسع ته نه کیږي نو په حرم کېنې ورله

اوسیدل هم جائز دی کَمَا حَقَّقَهُ شَيْخُ الْإِسْلَامِ فِي فَتَاوَاهُ جَدًّا.

دریم باب

د حج بیان - اود هغه د احکامو تفصیل

کله چه د ذوالحجۃ میاشت داخله شی نو څوک چه قربانی کوی یا پرې واجبه وی نو سر دې نه خړوی او نوکه دې هم نه پرې کوی او نور ویختان دې هم نه اخلی، لکه دا حدیث کښه راغلی دی-

کله چه یوم التروییه یعنی اتمه ورځ د ذوالحجۃ شی نو احرام دې اوتړی لیکن چه قران والا نه وی، ځکه چه قارن خود مخکښ نه احرام کښه دې-

تنبیه: ډیر حاجیان چه احرام تړی نو ددې ورځې نه اضطباع (اوگه ښکاره) کوی تر حج ختمیدو پورې او دا خطائی ده بلکه اوگه نه صرف په طواف کښه ښکاره کوی او هر طواف هم نه بلکه صرف طواف قدوم کښه (چه ابتداء کښه بیت الله ته راشی)-

تنبیه: د احرام تړلو او شرط لگولو بیان مخکښه اوشو-

احرام به د کوم ځای نه تړی

بعضه وائی: چه احرام به د مسجد حرام نه تړی لیکن صحیح

د حرم نه بهر اوسیدل ورلره د ډیرو وجو نه بهتر دی یو دا چه د حرم یه عزتی به ترې نه کیږی بل دا چه هلته به ترې یه خیال خبرې نه کیږی، بله دا چه نبی ﷺ چه حج ته راغلی وونو هم بهر په محصب کښه اوسیدلو هلته به ئه مونځو نه کول او صحابه و سره حرم ته نه راتللو نو د هغه تابعداری به هم اوشی- (زاد المعاد)

په عمره کښه فرائض

۱- **اول:** د میقات نه احرام تړل دا فرض دې لکه څنگه چه به حج کښه فرض دې-

۲- **دویم:** یو ځل د بیت الله طواف کول-

۳- **دریم:** په صفا مروه کښه سعی کول-

۴- **څلورم:** د صفا مروه نه پس سر خړیل یا لنډول لازم دی په هغه کس باندې چه صرف عمره کوی او یا د حج تمتع نیت ئه کړی وی-

○○○○○○○

خبره داده چه د هغه خائے نه به احرام تپری چه کوم خائے کنبه اوسپړی ځکه صحابه کرامو به د بطحاء نه احرام تپلو او هغوی هم هلته اوسیدل او هلته دیره وولیکن د حج دپاره به د حرم نه احرام تپری (او مسجد حرام نه تپل ئے ضروری ندی د خپله دیرې نه ئے اوتړه) لکه دا مسئله د فقه په کتابونو کنبه هم ده.

بیابه په همدغه ورځ د ماسپڅین نه مخکښه منی ته روان شی. سنت طریقه داده چه د ماسپڅین مونځ هلته اورسوی. (یعنی چه نهه لس بجے روان شی نو په آرام به ئے ماسپڅین ته اورسوی). او په لاره باندې به تلبیه وائی.

بعضی خلقو په منی کښ ځان له د مخکښ مقرر ځایونه نیولی وی دا کار د سنت طریقه دے ځکه چه حدیث کښ دی: **مُنَاخُ مَنْ سَبَقَ** - (الدارمی: ۱۹۳۷) وحسن اسناده معلقه: حسین سلیم اسد والنوروی فی خلاصه الاحکام]

منی د هر هغه چا خائے دے چه څوک ورته مخکښ راغلو، پدې باندې د چا قبضه نه راځی.

بعضی خلق طواف کوی او سعی کوی او د عرفات نه چه روستو راشی نو طواف نه کوی دا بالکل غلطه ده ځکه د عرفات نه بعد طواف کول فرض دی او دارنگه سعی په تمتع والا باندې واجبه ده. امام البانی دا مسئله بڼه په تحقیق سره بیان کړیده.

[التعلیق علی کتابه حجة النبی - ۸۸]

بلکه کله چه احرام اوتپری نو طواف کول ورباندې نه دی لازم

ځکه چه طواف خو هر وقت مستحب دے ددې وقت د احرام پورې خاص ندې نو کوم خلق چه دا ضروری گنړی چه د احرام تپلو نه روستو به طواف کوی او بیابه منی ته روانیږی (لکه دا کار اکثر امیان کوی) نو دا خبره غلطه او بے دلیل ده. او هر چه سعی ده نو هغه خود دې وخت کنبه نشته دے، نو بهتره دا ده چه سعی روستو او کپړې شی. بعض خلق وائی: چه (لا حرج) والا حدیث نه معلومیږی چه سعی مقدم کول هم جائز دی لیکن په هغه روایت کښ د صحت او ضعف د اختلاف په وجه نه دی کول پکار.

پس کله چه منی ته ورسپړی نو هلته به پنځه مونځونه کوی ماسپڅین، مازیگر، مابنم، ما سخوتن او سحر او د نمر ختنو نه مخکښه د منی نه تلل د سنت خلاف دی.

په حج کښ فرائض

۱- **اول**: د حج دپاره په زړه کښ نیت کول.

هر چه کپړې او تلبیه وئیل دی نو هغه ئے علامات دی.

۲- **دویم**: د عرفې په ورځ باندې عرفات ته تلل فرض دی.

۳- **دریم**: طواف زیارت کول فرض دی.

دا څیزونه فرض دی که د چا نه ورپکښه یو هم پاتې شو نو د علماؤ په اتفاق سره ئے حج نه کیږی نو ددې خیال ساتل ضروری دی. او په حج کښ نور فرائض هم شته په راجح قول د علماؤ کښ

ليکن د عوامو دپاره فرض او واجب معلومول ضروري نه دی
صرف د حج طريقه پيژندل ضروري دی.

په حج کين واجبات

۱- **اول:** د ميقات نه په غير د احرام نه نه تيريډل واجب دی، د احرام نه مراد کپرې بدلول دی، که په غير د احرام نه تير شونو هغه دپاره واپس کيدل لازم دی.

۲- **دويم:** سعی کول په مينځ د صفا مروه کيښه واجب ده، دا بعض علماؤ وينا ده مگر غوره دا ده چه دا سعی فرض ده ځکه چه حديث کين دی: [اَسْعَوْا، فَإِنَّ اللَّهَ كَتَبَ عَلَيْكُمُ السَّعْيَ]

[احمد وابن ماجه - ارواء الغليل: ۱۰۷۲] -

اے خلقو سعی کوی ځکه چه الله تعالی په تاسو باندې سعی فرض کړېده.

۳- **درېم:** تمتع والاقران والا باندې قرباني واجبه ده.

۴- **څلورم:** په مزدلفه کيښه شپه تيروول يا نيمه شپه تيروول واجب دی. په مزدلفه کيښ د سحر مانځه نه روستو ايساريډل تر نمر راختلو نه لږ مخکيښ پورې ضروري دی لکه چه په حديث کين ثابت دی.

۵- **پنځم:** شيطانان ویشتل.

۶- **شپږم:** داختر په ورځ باندې د شيطانانو د ویشتلو نه

روستو سر خړيل يا لنهول واجب دی.

۷- **اووم:** طواف وداع کول د آفاقي يعنی د مسافر دپاره چه مکه مکرمه کيښه نه اوسيږي. طواف وداع آخری درخصتي طواف ته وائی. بيا به د نمر د راختلو نه پس عرفات ته روان شی او که د ضب په لاره روان شو نو زياته غوره ده ځکه رسول الله ﷺ په دغه لاره تلې وو کله چه مسجد نمره ته اورسيږي نو هلته به ځان د خوراک، غسل او اودس نه فارغ کړي نو بيا به د زوال نه روستو عرفات ته داخل شی. او دا بهتره ده چه د زوال نه مخکيښه مسجد نمره خوا کيښه کيني يا مسجد ته داخل شی.

مسئله: عرفات ته تللو وقت کيښه تلبیه هم شته او که څوک تکيرونه وائی هم صحيح دی. (بخاری)

عرفات او د هغه متعلقات

دا په حج کيښه بهترينه ورځ ده لکه دې باره کيښه ډير احاديث راغلي دي، لکه په حديث کيښه راځي چه په بندگانو سره الله تعالی په ملائکو باندې فخر کوی او په دې ورځ کيښه الله تعالی د جهنم نه بندگان آزادوی.

او په حديث کيښه راځي چه: «الْحَجُّ عَرَفَةُ» - يعنی حج خو عرفه ده. يعنی دا په حج کيښه بهترين جزء دې نو ددې ورځې احترام پکار دې او ډير د دعاگانو او ذکر ونه پکيښه پکار ی.

د عرفات مسائل

۱- **اولہ مسئلہ** : د نمر پریوتلو پورے به انسان د عرفات د حدود و نہ نه اوخی او د عرفات حدود معلوم دی بور و نه لگیدلی دی۔

۲- **دویمہ مسئلہ** : اول به مسجد نمره کنبے خطبه و اوری خکه دا خطبه اوریدل سنت دی بیا به جمع بین الصلاتین اوکری یعنی د ماسپنبین او مازیگر مونخ به یو خائے اوکری دوه رکعت به به د ماسپنبین او دوه به د مازیگر کوی دا په هر چا باندے لازم دی که مقیم وی که مسافرو وی او دا قول د سنت مطابق دے او دا د نبی کریم ﷺ طریقہ او د ابوبکر صدیق ، عمر فاروق بلکه د تولو صحابه کرامو عمل دے، ددے طریقے مخالفت کونکے د نبی کریم ﷺ او د صحابو مخالف دے بلکه په مزدلفه کنبے به هم داسے کوی او په منی کنبے به فقط قصر مونخ کوی جمع بین الصلاتین به نه کوی او اوس هم عرب داسے (سنت طریقہ باندے عمل) کوی هغوی په دین پوهیږی نو د هغوی تابعداری هم بنه ده (د هغوی سره په شریکه جمع کوه)۔

لیکن بعضے غلو کونکی متعصبین چه د سنت طریقے سره خه مینه او محبت نه لری دا طریقہ نه کوی او وائی چه دا د امام صاحب مذهب نه دے۔ زه وایم که د امام صاحب مذهب نه دے نو

د نبی اکرم ﷺ مذهب خود دے (و کفی به مذهباً) دومره سخت تقلید جائز نه دے چه د رسول الله ﷺ د صحیح حدیث مقابل کنبے دیو عالم قول غوره کړے شی۔

بیا به د مونخ دپاره یو اذان او دوه اقامتونه اوکړے شی۔

۳- **دریمه مسئلہ** : سنت به نه کوی۔

۴- **مسئلہ** : د علماؤ په اتفاق سره په عرفات کنبے به اودسه سره او حائضه بنیخه اودریدلے شی۔

۵- **پنجمه مسئلہ** :

بیا به په دعاگانو کنبے مشغول شی - په ولاړه وی که په ناسته - او په خپله ژبه کنبے دے د دنیا او د آخرت دعاگانے غواړی خکه به په خپله ژبه کنبے دعاگانے کوی چه که په عربی کنبے دعاگانے کوی او د هغه په مقصد باندے نه پوهیږی نو ډیره فائده نه لری - او دعاء د کولو شی دے، د لوستلو شی نه دے۔

او که ژر او رخی نو ډیر دے او ژاړی او خصوصاً د جهنم نه د آزادی دعا دے غواړی ځان دپاره هم او عرفات والو دپاره هم بلکه تولو مسلمانانو له دے هم دعا غواړی او که چرته دا گناهگار بنده (یاد دے کتاب خورونکی) دریاد شی نو هغه دپاره هم د مغفرت او داور نه د خلاصیدو او جنت ته د داخلیدلو دعا او غواړه (واجرک علی الله)۔

پہ عرفات کتب

بدعات او ناروا کارونه

ابلیس په دے ورځ ډیر غصه او ذلیل وی ځکه د الله رب العزت نعمتونه او رحمتونه نازلېږي نو مسلمانانو وروڼو! د دغه رحمت قدر او کړی د بد نصیبی په وجه بعضه خلق په دغه ورځ تصویران اوباسی او بعضه خوراکونه کوی او په هغه کنبه مشغول وی بعضه چکرې وهی او د عرفات غونډی ته خیري د هغه دپاره کوشش کوی او حال دا دے چه هغه ته ختل نه سنت دی نه مستحب دی بلکه بدعت دے او بعضه په کنبه سگریټ او چهلیم سکی دا شیطانی اعمال دی او د شیطان د خوشحالولو اسباب دی۔

۶- **شپږمه مسئله** : په عرفات کنبه څه معینه دعا یا ذکر نشته صرف د رسول الله ﷺ نه دا دعا نقل ده چه هغه دا دعا کوله او لاسونه ئې د سینې پورې اوچت کړی وو۔

اللَّهُمَّ لَكَ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي وَإِلَيْكَ مَآبِي وَلَكَ رَبِّي تُرَائِي اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَسُوسَةِ الصَّدْرِ وَشَتَاتِ الْأَمْرِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا تَحْيِي بِهِ الرِّيحُ. (رواه الترمذی باسناد ضعیف)۔

او په روایت د طبرانی کنبه دا هم راغلی دی :

اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَسْمَعُ كَلَامِي وَتَرَى مَكَانِي وَتَعْلَمُ سِرِّي وَعَلَانِيَتِي لَا يَخْفَى عَلَيْكَ شَيْءٌ مِنْ أَمْرِي أَنَا الْبَائِسُ الْفَقِيرُ الْمُسْتَغِيثُ الْمُسْتَجِيرُ وَالْوَجَلُ الْمُسْتَفِيقُ

الْمُقِرُّ الْمُعْتَرِفُ بِذُنُوبِي أَسْأَلُكَ مَسْئَلَةَ الْمَسْكِينِ وَابْتِهَالُ إِلَيْكَ ابْتِهَالُ الْمَذْنِبِ الذَّلِيلِ وَأَدْعُوكَ دُعَاءَ الْخَائِفِ الضَّرِيرِ مَنْ خَضَعْتَ لَكَ رَقَبَتَهُ وَقَاضَتْ لَكَ عَيْنَاهُ وَذَلَّ جَسَدُهُ وَرَغِمَ أَنْفُهُ لَكَ اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْنِي بِدُعَائِكَ رَبِّ شَقِيًّا وَكُنْ بِي رءُوفًا رَحِيمًا يَا خَيْرَ الْمُسْتُوْلِينَ وَيَا خَيْرَ الْمُعْطِينَ۔

او په حدیث د مسند احمد کنبه راځی چه رسول الله ﷺ به د

عرفه په ورځ دا دعا وئيله :

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.

او په حدیث د بیهقی کنبه راځی د علی رضی الله عنه نه روایت دے چه نبی ﷺ فرمائیلى دی چه د عرفه په ورځ اکثره دعا ځما او د نورو پیغمبرانو دا ده :

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا وَفِي صَدْرِي نُورًا وَفِي سَمْعِي نُورًا وَفِي بَصَرِي نُورًا اللَّهُمَّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ وَسْوَاسِ الصَّدْرِ وَشَتَاتِ الْأَمْرِ وَفِتْنَةِ الْقَبْرِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا يَلِجُ فِي اللَّيْلِ وَشَرِّ مَا يَلِجُ فِي النَّهَارِ وَشَرِّ مَا تَهْبُ بِهِ الرِّيحُ وَشَرِّ بَوَائِقِ الدَّهْرِ۔

(وهذه الأحاديث في اسانيدها لين كما في زاد المعاد ۲/ ۲۶۸)۔

۷- **مسئله** : د عرفات په سر نفلی مونځ یا د هغه قبه نه

طواف کول دواړه بدعت دے۔

۸- **مسئله** : د مازيگراو د ماسپنين مونځ د حطبه نه

مخکښه کول بدعت دے۔

۹- **مسئله:** د نمر د ډوبيدلو نه مخکې راکوزيدل بدعت دے.

۱۰- **مسئله:** بعضې وائي چه جمعه او عرفه دواړه جمع شي نو دا حج د دوه اوي (۷۲) حجونو سره برابر دے دا خبره باطله ده.

۱۱- **مسئله:** عرفات ته به وختي نه ځي بلکه د زوال نه روستو به ځي ځکه نبی ﷺ د زوال نه روستو داخل شويدي.

۱۲- **مسئله:** عرفات ته د مکې نه په يو سفر سره تلل دا بدعت دے بلکه اول به مني ته ځي هلته به شپه کوي او بيا به عرفات ته ځي.

۱۳- **مسئله:** د حاجي دپاره روژه نيول بهتر کار نه دے ځکه هغه د فرائضو نه ضعيف کيږي او دا د جاهلو خلکو کار وي چه نفلو له زور وړ کوي او فرض ترې پاته او يا نيمگري شي.

رسول الله ﷺ په عرفات کښې ښکاره پي اوسکل ددې دپاره چه امت ئې تابعداري اوکړي او څوک چه په عرفات کښې نه وي نو د عرفې د ورځې روژه ډيره بهتره ده د دوه کالو گناهونه پرې معاف کيږي. (بخاري).

۱۴- **مسئله:** عرفات کښې که په خپو او درېږي او که په سورلي سورېږي دواړه جائز دي او که سترې شوم نو کينه بيا د دعا دپاره او درېږه يا په ناسته اوکړه ځکه چه په عرفات کښې وقوف راغلي دے او د وقوف معنی ده په يو ځاي کښې پاته کيدل او ايساريدل برابره ده که په ناسته وي او که په ولاړه او دغه شان خبره په مزدلفه کښې هم ده.

۱۵- **مسئله:** په عرفات کښې تلبیه وئيل هم صحيح دي لکه دا د خلفاء راشدينو نه ثابته ده.

۱۶- **مسئله:** دا خبره ياد ساتل پکار دي چه په عرفات کښې د مسجد نمره مخکني د محراب حصه د عرفات په حدودو کښې نده داخله مسجد کښې د علامې دپاره شنه بلفونه لگيدل دي نو که څوک په مسجد کښې وقوف کوي هلته حصار پري او خوا ميدان ته نه ورځي نو دا هم جائز ده خو دا خيال به کوي چه ددې شنو بلفونو نه شاته حصه د مسجد کښې کيني دې دپاره چه عرفات کښې داخل شي.

مزدلفه او د هغې متعلقات

کله چه نمر پريوزي نو د خپل ځاي نه به راروان شي. داسې نه ده پکار چه د مازيگر نه د عرفات دې سرته راشي او کله چه نمر پريوزي نو سمدست راوځي دا طريقه غلطه ده بلکه نبی ﷺ صحابو ته فرمايلي وو چه په آرام او وقار سره ځي ځکه:

[فَإِنَّ الْبِرَّ لَيْسَ بِالْإِضَاعِ]

منډه وهل او جلتی کول خو نيکي نه ده بلکه په آرام او وقار سره تگ نيکي ده. البته که گنډه نه وي نو تيز تلل سنت دي نبی عليه السلام به چه خلق رنگي اوليدل نو اوښه به ئې تيزه کړه. که په سورلي باندي ځي هم ټيک ده او که پياده ځي نو هم

د بعضی علماء

د بعضی علماء په نزد باندې په مزدلفه کښه د سحر مونځ کولو پورې شپه تیروول واجب دی کله چه د سحر مونځ اوکړی نو دعا گانې به غواړی - په ولاړه وی او که په ناسته - او قبله ته دې مخ کړی تردې پورې چه نمر ختلو ته رانزدې شی نو بیا دې منی ته روان شی او دا در رسول الله ﷺ عمل او د هغه طریقه ده - خو افسوس چه اکثر خلق دا سنت پیژنی هم نه - د مونځ کولو سره سمدست پاخیږی او روانیږی شیطان ورته وسوسه و اچوی چه شیطانانو باندې گنډه زیاته وی نو ځی چه وختی ځان اورسوو -

او بعضی علماء وائی: چه په مزدلفه کښه دې نیمه شپه تیره کړه نو واجب اداء شو په تا باندې هیڅ نشته صرف در رسول الله ﷺ د عمل تابعداری درنه پاته شوه لیکن نن صبا ډیر خلق جلتی کوی او دا واجب یا سنت پرېږدی دا ډیره ناکاره خبره ده -

بیا چه د سحر د مونځ نه روستو په مزدلفه کښه په هر ځای کښه حصار یږی نو صحیح ده لیکن د جبل قزح سره نزدې حصار بدل مستحب دی -

○○○○○○○○

صحیح ده لیکن په سورلی باندې تگ غوره دې ځکه د نورو اعمالو نه به نه سترې کیږی - او په لاره استغفار ډیر غواړه -

هرکله چه مزدلفه ته را ورسیږی نو هلته به جمع بین الصلاتین اوکړی او په لاره به هم د ما بنام مونځ نه کوی او په عرفات کښه به ئه هم نه کوی بلکه مزدلفه کښه به ئه یو ځای اوکړی - اول به اذان اوکړی بیا به د ما بنام مونځ درې رکعت اوکړی او سنت به نه کوی بیا به د ماسخوتن مونځ دوه رکعت اوکړی او وتر به هم کوی -

البته که یو انسان یږی چه مزدلفه ته به د نیمه شپه نه پس اورسیږم د گنډه د وجې نه نو بیا دې لاره کښه مونځ اوکړی چه مونځ ترې قضاء نشی ځکه د نیمه شپه نه اخوا مونځ قضاء دې - خو اکثر خلق تقریبا نهه لس یولس بجې رسی نو مونځ ورله په لاره باندې ندی کول پکار دا د سنت مخالفت دې -

بیا به مزدلفه کښه اوده شی ځکه چه نبی ﷺ په دغه شپه کښه اوده شوی وو لیکن کوشش دې کوی چه د سحر مونځ ترې خراب نه شی -

که دیو انسان سره زنانه وغیره نه وی نو بهتره ده چه مشعر حرام مسجد کښه شپه اوکړی که وختی راورسی - هلته د ما بنام او ماسخوتن کیږی هغه کښه به شریک شی او که وختی راونه رسی نو ځانله دې اوکړی خو شپه دې مسجد کښ اوکړی سحر مونځ وغیره کښه به ورته آسانه وی - دا یوه مشوره ده -

پہ مزدلفہ کنبہ بدعات

۱- اول: د مزدلفہ د شپے دپاره غسل کول بدعت دے۔

۲- دویم: امام غزالیؒ وائی: چه کله مزدلفه رانزدی شی نود حرم د احترام دپاره به د سورلی نه کوز شی دا خبره غلطه ده ځکه محمد رسول الله ﷺ سور راغله دے۔

۳- دریم: دغه ځائے کنبه معینه دعا وئیل نشته دے۔

۴- خلورم: په مزدلفه کنبه د جمراتو دپاره کانړی ټولول لازم گنرل دا بدعت دے بلکه کوم ځائے نه چه دے کانړی واخستل جائز دی۔ مزدلفه کنبه هم راتولے شی او د منی په لاره هم۔

۵- ډیر حاجیان وغیره چه د عرفات نه راکوزیږی نو په لاره باندې دیو بل نه گاری مخکښ کوی اوریس لگوی دا گمان ئې وی چه نبی علیه السلام تیز راغله دے دا گمان غلط دے ځکه چه نبی علیه السلام پدې مقام کنبه خلقو ته د آرام او وقار سره تللو حکم کړیدې مگر که لاره کنبه کولواوواله وی او خلقو ته تکلیف نه رسی نو لږ شان تیز تلل بهتر دی لیکن ددې خلقو دا کار سراسر خطاء دے ځکه پدې کار کولو سره ټول سواره خلق سره د ډرائیور نه د تلبیه وئیلو نه غافل شی۔

۶- مزدلفه کنبه بعض خلق د سحر مونځ قبل الوقت کوی دا د الله په حدودو کنبه تعدی او ظلم دے او قبول ندے۔

بیابانه د مزدلفه نه د نمر ختلو نه لږ غوندې مخکښ
اوځی او په آرام آرام سره به ځی تلبیه به وائی خو کله چه وادی محشر (اصحاب الفیل د غرقیدو ځائے) ته اورسیږی نو لږ ساعت دے لږ غوندې تیز لاړشی (که ممکن وی) تردې چه منی ته اورسیږی دا سنت عمل دے۔

منی او دهغه متعلقات

داد اختر ورځ ده اول عمل به په منی کنبه په اووه کانړو د جمره عقبه (یعنی جمره کبری - لوی شیطان کوم چه حرم طرف نه اول راځی) ویشتل وی او دا د منی تحیه ده۔ طریقه د ویشتلو دا ده جمره عقبه ته به مخامخ شی او منی به ځی طرفته کړی او کعبه به چپ طرفته او گرځوی او شیطان به په اوه (۷) کانړو اولی وار په وار او د هر ځل ویشتلو سره به الله اکبر وائی۔ داسنت طریقه ده۔ خو کانړی به نه غټ وی او نه به ډیر واره وی بلکه د چنږ په اندازه به وی په حدیث کنبه راځی د عبد الله بن عباس رضی الله عنهما نه روایت دے چه نبی ﷺ فرمائیلی دی چه د ټکری یعنی د چنږ په مقدار کانړی باندې شیطان اولی او په دین کنبه زیادت مه کوی (نسائی)۔

دا طریقه سنت ده او د رسول الله ﷺ عمل هم په دغه طریقه وو۔ په دغه ورځ به بله جمره نه ولی صرف هم دا جمره به ولی او

دے نه روستو دعا کول نشته۔ او کله چه جمره عقبه ولى نو تلبیه به ختمه کړی او کله چه منی او مزدلفه او عرفات ته ځی نو تلبیه به وائی کله چه د شیطان په ویشتلو شروع او کړی نو تلبیه به پرېږدی۔

لیکن په روایت د ابن خزیمه کښه راغلی دی چه تلبیه به د جمراتو په آخری کانړی ختموی۔ نو دواړه جائز دی۔
بهتره طریقہ دا ده چه دا به د زوال نه مخکښه ولى او که د زوال نه روسته ئه او ویشته نو هم جائز ده [حجة النبى]۔

بیا به سر او خرئى ځکه سر خرئیل ډیر بهتر دی۔ رسول الله ﷺ سر خرئوونکی ته درې ځل (د الله درحمت) دعا کړیده او سر لنډونکی ته ئه یو ځل دعا کړیده۔

خو یا د ساتی د عمرې او حج نه غیر په نورو وختونو کښه سر خړول غوره کار نه دی۔ ددې د تحقیق دپاره نور ځایونه دی۔
خو یا دلره چه دا سر به هله خړوی چه قربانی پرې نه وی که قربانی پرې وه لکه تمتع والا او یا قران والا باندې نو هغه به د جمره عقبه نه پس حلاله کوی او بیا به سر گنجه کوی۔

امام ابو حنیفه وائی چه د اختر دورځې د اعمالو ترتیب پدې راتلونکې طریقہ واجب دی [ر-د-ح]

(راء) کښه اشاره ده د شیطان ویشتلو ته او (ذال) کښه ذبح ته اشاره ده او (حا) کښه د سر خرئیلو ته اشاره ده۔ او نور علماء وائی چه دا ترتیب مستحب دی که چا پدې ترتیب باندې عمل اونکړو

نو هیڅ ورباندې نشته او دا خبره زیاته آسانه او غوره ده ځکه چه د رسول الله ﷺ نه تپوس او شو نو هغه او فرمائیل: چه په دې ترتیب پرېخوډلو کښه هیڅ گناه نشته (بخاری)۔

او د ذبح طریقہ دا ده چه څارو به قبله ته مخامخ کړی او په خپل لاس دې حلال کړی او بِسْمِ اللَّهِ أَكْبَرُ، اللَّهُمَّ هَذَا مِنْكَ وَلَكَ، اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ مِنِّي - دې او وائی او که بل څوک نائب کړی نو هم صحیح ده۔

د جمرې په ویشتلو

او د ذبح کښه بدعات

- ۱- اول: کانړی وینځل بدعت دی۔
- ۲- دویم: غسل کول د جمراتو ویشتلو دپاره بدعت دی۔
- ۳- دریم: د جمراتو د ویشتلو په وخت کښه د الله اکبر - په ځائ باندې سُبْحَانَ اللَّهِ - وئیل بدعت دی۔
- ۴- څلورم: خاص طریقہ سره ویشتل لکه بعضه وائی چه د غټې گوټې په سر به کانړی کیدی او ولى به ئه دا غلطه خبره ده۔
احادیثو کښه ویشتل راغلی دی څه رنگ چه دې خوښ وی څه معینه طریقہ ورله نشته دی۔
- ۵- پنځم: بعضه خلق وائی چه په مینځ د شیطان یعنی جمره

کښه او په مينځ دويشتونکي کښه به پنځه گزه فاصله وي دا خبره غلطه ده بلکه د کوم مقدار نه چه کانړي وررسيږي د هغه نه دويشتل کوي.

۶- شپږم: بعضه خلق په چپر و غټو کانړو جمره ولي دا بدعت دې او د محمد ﷺ نه مخالفت دې په دې باندې شيطان خوشحاليږي. بلکه صرف او صرف په کانړو به ئې اوولي. نه بل شے.

۷- اوم: بعضه خلق وائي چه ذبحه څه له کوم هسه به ضائعې لاړه شي دا مال به مسکين ته ورکړم دا خبره بالکل خطا ده ځکه مقصد د الله په نوم ذبح کول دي او د الله لوڼې وئيل دي او په وينه تويولو کښه د الله عبادت دې لکه حديث کښه راځي بهترين حج هغه دې چه تلبیه په کښه زياته او وئيل شي او وينه پکښه زياته تويي کړي شي. لیکن که کوم سر په شرکه الراجحي ته رويي ورکړي چه دده دپاره ذبحه اوکړي نو بيا هم جائز ده.

۸- اتم: د تمتع هدي داختر د ورځې نه مخکښه ذبحه کول غلطه ده.

۹- نهم: د جمراتو په خوا کښه چه کوم مساجد دي هغه ته تلل د عبادت په نيت بدعت دې.

۱۰- لسم: کوم حاجيان چه په مني کښه وي په هغوي داختر مونځ نشته.

۱۱- بعض خلق دا عقیده لري چه پدې جمراتو کښه شيطان دې نو مونږ شيطان اوولو او حال دا چه دا خطائي او جهالت دې

ځکه دلته شيطان نشته لیکن مونږ چه داويشتل کوو نو دا اقتداء د نبی علیه السلام ده او د الله تعالی حکم دې او د ابراهيم علیه السلام تابعداري ده، او پدې باندې شيطان ته ضرر رسيږي چه د پیغمبر تابعداري اوشي ورنه دلته شيطان نشته. صرف دلته ابراهيم علیه السلام ته شيطان راښکاره شوي وو هغه پرې گوزار کړي وو او شيطان په زمکه کښ خځ شوي وو دا کار درې کرته شوي وو لکه په صحیح سند سره د ابن عباس نه امام حاکم په مستدرک کښ دا روایت راوړيدې.

نو الله تعالی مونږ باندې دا مقرر کړل چه تاسو هم دغه ځاي ولي دا به داسې وي لکه شيطان ويشتل نو څوک چه د پیغمبر د تابعداري نه خلاف کوي او په غټ غټ کانړو يا خپلو وغيره ئې اوولي نو پدې باندې شيطان خوشحاليږي ځکه چه پدې کښ د پیغمبر مخالفت دې.

بيا چه سر او خړوي نو جامه به

واغوندي او طواف زیارت دپاره به لاړ شي

او دا طواف فرض دې په هر حاجي صاحب باندې خو که مخکښه د زوال نه لاړ شي او طواف اوکړي نو زياته ښه ده او که پس د زوال نه ځي بيت الله ته نو هم تيك ده لیکن نبی ﷺ د ماسپښين مونځ په يو روایت کښه واپس مني ته وړي دې نو ددې عمل تابعداري کول بهتر دي او که پس د ماسپښين نه لاړ شي نو هم جائز ده لیکن شپه به ضرور مني ته اوړي.

منیٰ ته شپه وړل د بعض علماؤ په نیز سنت دی او نور امامان وائی چه واجب دی۔ او مکه کښه به ددے ورځے تکبیرات نه هیروی کوم چه د مونځونو نه روستو وئیلے شی :

اَللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ لَا اِلَهَ اِلَّا اللّٰهُ وَ اَللّٰهُ اَكْبَرُ ، اَللّٰهُ اَكْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ .

او که دا طواف صبا ته پرېږدی نو هم صحیح ده تر درې ورځو پورے روسته کول جائز دی بلکه د ذی الحجې میاشتے آخر پورے ئے کولے شی۔

مسئله : د اختر په ورځ که د چانه طواف فوت، اوشو نو دا چه بیا طواف کوی نو شرط دا دے چه دوباره د احرام کپړه اچوی او په هغه کښ به طواف کوی، خپلو کنډلے شوو کپړو کښ به طواف نه کوی او پدې باره کښه صحیح ابو داود او معانی الآثار کښه احادیث منقول دی۔ دا مسئله ډیرو مولیانو ته نده معلومه نو ځکه به ئے تکذیب کوی۔

ددے طواف نه روستو سعی شته او که نه ؟

نو که کوم سره تمتع والا وی یعنی د حج په میاشتو کښ ئے عمره کړه وی او بیا ئے ځان حلال کړه وی نو کله چه د طواف زیارت نه فارغ شی نو ضرور به سعی کوی۔ دے خبره باندے دلیل حدیث د عائشه رضی الله عنها دے چه (بخاری او مسلم) راوریدے او ددے مسئلے زیات تحقیق علامه ناصر الدین البانی کړیدے د خپلے رسالے په تعلیق کښه (حجة النبی) د هغه نوم دے۔

او هغه سره چه عمره ئے نه وی کړی صرف د حج اراده ئے کړه

وی هغه به هم سعی کوی ځکه قرآن فرمائی :

﴿فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا﴾ -

لیکن ډیر حاجیان نن صبا حج تمتع کوی ځکه د حج په میاشتو کښه لاړ شی او عمره او کړی او بیا منتظر د حج وی نو په ده باندے دوه سعی دی یو په عمره کښه او بله په حج کښه۔ او هر چه قارن دے یعنی هغه کس چه حج او عمره ئے جمع کړه وی او هدیه ئے د ځان سره بوتلی وی نو په هغه یوه سعی ده که په عمره کښه ئے او کړه نو په حج کښه به ئے نه کوی او که په عمره کښه ئے اونکړه نو په حج کښه به ئے ضرور کوی۔ [زاد المعاد ۱/۲۳۰]۔

فائده : کوم سره چه په رمضان کښه عمره او کړی او بیا حج ته پاته شی او د حج په میاشتو کښه عمره اونکړی نو دے سړی باندے هم د طواف فرض (افاضه) نه بعد سعی شته۔ دا سره د مکه والو نه حساب دے، حاجی مفرد دے۔

هر کله چه منی ته واپس لاړ شی :

نو صبا له به د زوال نه پس شیطان ولی۔ د اختر په ورځ کښه به ئے د زوال نه مخکښه وی او په دے نورو ورځو کښه به ئے د زوال نه روستو ولی د ماسپښین د مونځ نه مخکښه شو او که روستو نو هم جائز دی (لیکن ښه دا ده چه په مسجد الخیف کښه د جمعه سره مونځ او کړی ځکه هلته په اول وقت کښه مونځ کپړی او بیا جمراتو ته متوجه شی) لیکن منی کښه اکثر خلق وخت په عبثو کښه تیروی بعضه پکښه چکرو هی او بعضه خلق پکښه

سوداگانے کوی او بعضے پکښ غار حراء ته او څوک غار ثور ته ځی ددے غارونو متعلق مسئله به روستو راشی۔

او بعضے خلق نور نور کارونه کوی او حال دادے چه قرآن کریم پدے ورځو کښه د ذکر الهی ډیر ترغیب ورکړیدے لکه فرمائی :
﴿وَاذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُودَاتٍ فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِيْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِيْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾۔

ترجمه : یاد کړی الله تعالی په هغه ورځو شمار کړه شوو کښه (چه هغه د منی ورځه دی) پس که چا تلوار او کړلو او دوه ورځه ئه منی کښه تیرمه کړه (او آخری ورځ ته پاته نشو) نو هیڅ گناه پرې نشته او که درې ورځو ته پاته شو نو هم صحیح ده۔ (اجر پکښه ډیر دے، نبی علیه السلام پاته شویدے)۔

د ډیرمه بد نصیبی په وجه مونږ خلق د الله تعالی د ذکر نه او دارنگ د عبادت نه غافل یو هغه ذات چه د هغه بندگی محبت په مونږ فرض دے۔ الله رب العزت دے زمونږ په حال رحم او کړی۔

نو پدے ورځو د منی کښ به د الله تعالی ذکر او نوافل او صدقه او په مسلمانانو سلام اچول او هغوی خوشحاله کول او کولاو تندی سره ملاویدلو او دعوت الی الله کښه مشغول وی او مونږ ځونه دے په مسجد الخیف کښه کوی ځکه دا هغه غوره مسجد دے چه نبی علیه السلام فرمائی : پدے مسجد کښه اوویا (۷۰) پیغمبرانو مونږ کړیدے۔ (مناسک الحج للالبانی)۔

کله چه د اختر په دویمه ورځ د جمرات د ویشتلو اراده

ئو وی نو د زوال نه پس به ئه ولی او سنت دا ده چه پیدل ئه اوولی او درې واړه جمرات به ولی په وړه به شروع کوی او په غټه جمره یعنی شیطان به ئه ختموی وړه جمره منی ته نزد دے (یعنی مسجد الخیف نه چه روان شه نو مخه ته وړه جمره بیا جمره وسطی بیا کبری راځی) او غټه جمره کعبه ته نزد دے ده کله چه وړه جمره ولی نو دعا کولو دپاره به چپ طرف ته واوړی د خلقو نه به جدا شنی او قبله ته به مخ کړی او لاسونه به اوچت کړی او دومره ساعت به دعا غواړی لکه د سورت بقره په لوستلو چه څومره ساعت تیرېږی چه تقریبا دوه نیمه سپارے ده۔

بیا به دویمه (مینځنی) جمره اوولی په مخکنی طریقه سره خودعا دپاره به ځی طرفته راواوړی د خلقو نه به جدا شنی او د سورت بقره په مقدار دعا غواړی او بیا به جمره عقبه ولی اود دعا دپاره به نه اودرېږی۔

(پدے دویمه ورځ نور کارونه د حج متعلق نشته)۔

بیا صبا له (۱۲- دولسمه ورځ) به هم د زوال نه روستو درې واړه جمرات ولی په هم دغه طریقه سره چه اول به جمره صغری بیا وسطی بیا کبری اوولی اود اولنو دوه جمراتو نه روستو به اوگدے دعاء ته اودرېږی، لکه چه مخکښ بیان شو۔

ددے ورځه نه روستو که ستا جلتی وی او صبا (دیارلسمه ورځه) ته نه ایسارېږے نو دا یاد ساته چه د نمر پریوتو نه مخکښه مخکښه به ځان د منی نه اویاسه که نمر دربان دے پریوتو نو بیا به

خامخا جمراتو ته ایسار پرے تر ماسپینین پورے - او دیار لسمے ورځے ته پاتے کیدل غوره دی یو خو نبی علیه السلام پاتے شویدے دویم: درمی فضیلت به درته حاصل شی - او که تلله نو هم اجازه ده - لیکن دا درمے ورځے د منی د اختر د ورځونه سوادی -

اوس بعضے ځایونه او وختونه د دعا د قبلیدلو ذکر کوم، کوم چه په احادیثو کښه راغلی دی -

د دعا د قبلیدو ځایونه او وختونه

- ۱- اول ځائے د دعا د قبلیدلو د صفا غونډۍ ده په حج یا په عمره کښه - ۲- دویم: په مروه باندې په حج یا په عمره کښه - ۳- دریم: د زوال نه روسته تر ماښامه پورې په عرفات کښه د عرفه په ورځ چه لاسونه به ئه اوچت کړی وی - ۴- څلورم: په مزدلفه کښه پس د صبا د مونځ نه او مخکښه د نمر ختلو نه -

۵- پنځم د اوله جمره او دویمه جمره سره د اختر په صبا اوبل صبا له او لابل صبا له د زوال نه روستو - دا هغه ځایونه دی چه رسول الله ﷺ پکښه دعاگان غوښته دی په حج او عمره کښه نو د رسول الله ﷺ د اتباع په وجه به الله ستا دعا هم قبلوی ان شاء الله العزيز -

۷- اووم: په ملتزم کښه عبد الله بن عباس رضی الله عنهما فرمائی: چه دا ځائے (ملتزم) د دعا د قبلیدو دپار مجرب دی کما فی (الْقِرَى لِقَاصِدُ الْمُقَرِّی ۱/۳۱۰) اوزه وایم چه دا خبره بالکل مجرب ده او رسول الله ﷺ هم په ملتزم کښه سره د صحابو نه دعا غوښتله ده لکه دا حدیث ابوداود ذکر کړیدے -

۸- اتم: د اذان او اقامت په مینځ کښه دعا نه رد کیږی لکه حدیث کښه راغلی دی -

۹- نهم: د اذان په وخت کښه هم دعا ضرور قبلیږی -

۱۰- د ماښام په وخت کښه دعا قبلیږی او پدې دعا سره امر راغلی دے - [مشکاة] -

۱۱- کله چه د مونځ صف اوږیږی -

۱۲- د فرض مونځ نه روستو -

۱۳- د تهجدو په وخت کښه دعا ښه قبلیږی -

۱۴- د روژه دار دعا ښه قبلیږی -

۱۵- د مسافر دعا ښه قبلیږی -

۱۶- د پلار دعا د بچو دپاره ښه قبلیږی -

۱۷- د غائب سړی دعا د بل غائب سړی دپاره ښه قبلیږی -

۱۸- د مظلوم دعا ښه قبلیږی - دا ټول په احادیثو کښه راغلی دی ما د اختصار په طریقہ ذکر کړل علماؤ ته دا حدیثو نه معلوم دی - لیکن د دعاء دپاره شرطونه دی -

د دعا د قبلیدو شرطونه

۱- اول : دعا کونکے به یقین لری چه زما دعا قبلیری۔

۲- دویم : ددروغو نه ځان ساتل۔

۳- دریم : د حرام خورئ نه ځان ساتل۔

۴- څلورم : جلتی نه کول۔

۵- : درود شریف وئیل او بیا د الله تعالیٰ حمد او ثنا وئیل او بیا حاجت غوښتل په هغه الفاظو سره خصوصاً ښه قبلیری کوم چه په احادیثو کښه نقل شوی دی۔

۶- او ضروری شرط دا دی چه سر په کښه اعتداء اُونکړی، به زوره دعا اُونکړی په پټه ئه اُونکړی او ښه په عاجزی سره ئه اُونکړی او د الله تعالیٰ نه سوا د بل چا نه ئه اونه غواړی۔

لیکن ددے سره په مسجد خیف کښه د امام سره مونځونه کول دا بهتر عمل دی او منی کښه به مسافرانه مونځ کول شی اگر که په مکه مکرمه کښه اوسیری۔ دا د محمد ﷺ طریقہ ده او د ابوبکر صدیق او عمر فاروق - رضی الله عنهم - طریقہ ده۔

د حج نه واپسی

بیا چه کله د منی نه فارغ شو نو سمدست به کور او خپل ملک نه نه ځی بلکه ضرور به بیت الله ته راځی او طواف صدر (چه وداغ او رخصت ورته هم وائی) به کوی او دا طواف واجب دی په هر حاجی صاحب باندی چه کله د مکے مکرمه نه رخصتیری نو ضرور به دا طواف کوی او که په مکه کښه اوسیری نو بیا پرے دا طواف نشته لیکن که څوک د یو څو ورځو دپاره مقیم وو په مکه کښه نو کله چه تللو د هغه ځای نه نو دا طواف به اوکړی او دا طواف په حائضه او نفاسه ښځه باندی نشته کله چه په وخت د نلو کښه پرے دا مرض راغلی وی او که د طواف نه بعد ملتزم ته لاړو او ځان دپاره (او مونږ او ټول امت مسلمه دپاره) ئه دعا او کړه نو زیاته غوره ده۔

عبد الله بن عباس - رضی الله عنهما - به دلته دا دعا کوله :
 اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ عَبْدُكَ وَابْنُ عَبْدِكَ وَابْنُ اَمَّتِكَ حَمَلْتَنِیْ عَلٰی مَا سَخَّرْتَ لِیْ مِنْ خَلْقِكَ وَسَيَّرْتَنِیْ فِیْ بِلَادِكَ حَتّٰی بَلَغْتَنِیْ بِیَعْمَلِکَ اِلٰی بَیْتِکَ وَاعْتَمَلْتَنِیْ عَلٰی اَدَاءِ نُسُکِیْ فَاِنْ کُنْتَ رَضِیْتَ عَنِّیْ فَارْزُقْ عَنِّیْ رِضًا وَاِلَّا فَمِنْ الْاَنِّ فَاَرْضْ عَنِّیْ قَبْلَ اَنْ تَنْتَهِیَ عَنِ بَیْتِکَ دَارِیْ فَهَذَا اَوَّانٌ اَنْصِرَافِیْ اِنْ اِذْنْتَ لِیْ غَیْرَ مُسْتَبَدِّلٍ بِکَ وَلَا بَیْتِکَ وَلَا رَاغِبٍ عَنْکَ وَلَا عَنْ بَیْتِکَ اَللّٰهُمَّ فَاصْحَبْنِیْ الْعَافِیَّةَ فِیْ بَدَنِیْ وَالصَّحَّةَ فِیْ جَسَدِیْ وَالْعِصْمَةَ فِیْ دِیْنِیْ وَاحْسِنْ مُنْقَلِبِیْ وَارْزُقْنِیْ طَاعَتَکَ مَا اَبْقَیْتَنِیْ

وَأَجْمَعُ لِي بَيْنَ خَيْرَيِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.

(موطأ مالك ۱/۴۲۴) رقم (۹۵۱) البيهقي في الكبرى (۱۶۴/۵) رقم (۹۵۴۸)

بيا چه كله دبيت الله نه اوځي نو په شا باندې به نه اوځي
بلکه صحیح په مخه باندې به اوځي او بیت الله ته شا پرل په منزل
کښې څه گناه نه لري او نه یې ادبي ده ځکه در رسول الله ﷺ نه
زیات دابناک څوک نشته او هغه په شا نه دې تلې نو بل څوک دې
چه د هغه نه اوچت شی؟

او که د ځان سره د زمزم اوبه راوړي نو دا سنت طریقه ده لکه په
اخبار مکه د فاکهي او الدين الخالص (۱۰) کښې ئې کتلې شې.

او د علماؤ نه سلفاً او خلفاً همدا طریقه نقل ده چه هغوی به د
ځان سره د زمزم اوبه راوړلې لیکن کجورو کښې څه فضیلت نشته
د هغې راوړل څه ضروري نه دی او نه مستحب دی البته د عجوه
کجورو فضیلت راغله دې چه څوک صبا کښې اووه دانې د عجوه
کجورې او خورې نو په دغه ورځ به ورته نه سحر رسیږي او نه به
ورته څه زهر تګلیف رسولې شی. (بخاری).

او همدارنگه که د ځان سره څه هدیه د کور، ماشومانو دپاره
راوړي نو جائز دی بلکه بهتر دی لیکن د لوبو سامانونه یا ریلېو،
تې وی، وی سی آر - یا نور داسې سامان چه په دین کښې ئې ضرر
وی د هغې راوړل حرام دی حاجی به په ځان کښې تقوی پیدا کوي
پس د حج کولو نه.

حاجیانو له دانه دی پکار چه امیلونه واچوي ځکه دا تکبر دې

اوبل دا چه څه پته لگي چه حج ئې قبول شويدي او که نه دې
قبول شوي. ځکه قرآن کریم فرمائی: چه مومنان هغه کسان دی
چه كله څه نیکی او کړي نو بیا هم بیرېږي چه شاید چه په دربار
الهی کښې به قبوله نشي ځان عاجز، کمزورې گنړي او په خپل
عمل تکبر نه کوي.

دغه شان كله چه خپل کلي ته اور سیري نو اول دې مسجد ته
لار شي او دا هم ضروري ده چه د شپې ناوخته دې خپل کور ته نه
راځي. دا خلاف سنت طریقه ده چه انسان په سفر کښې ډیره موده
تیره کړي او بیا ناوخته د شپې کور ته راځي. نو بیا به مسجد کښې
دوه رکعته مونځ او کړي او مسجد کښې به کینی د کلی حال احوال
به واخلې بیا به کور ته داخل شي او که څوک دده نه دعا غواړي نو
پکار ده چه دعا ورته او کړي ځکه د حاجی دعا ښه قبلېږي او
خاصکر هغه وخت چه کور ته نه وي داخل شوي.

او ددې سره دا **خبره** یاد ساته! چه دا ډیره یې وفائی ده چه یو
انسان حج او کړي او بیا د حج تکلیفونه او مشقتونه په هر
مجلس کښې ذکر کوي چه مونږ باندې داسې داسې تکلیفونه د الله
په لاره کښې تیر شو دا د ایمان کمزورتیا ته او د عمل بوج گنړلو ته
اشاره ده بلکه هر کله چه تا عمل د الله دپاره او کړو او د آخرت اراده
دې وی نو مخلوق ته د الله د عبادت تکلیف مه ذکر کوه دا د محبت
او بندگۍ سره ښایسته خبره نه ده. الله دې زمونږ او ستاسو عملونه
په خپل دربار کښې قبول کړي. آمین.

د حج نه واپسی کښې بدعات

۱- بعضے خلق د ځان سره دومره سامان راوړي چه اسراف اوشي
۲- اکثر حاجيان ځان ته سيرې او اميلونه اچول خوښ گنږي دا بدعت دے۔

۳- د حاج لفظ وئيل هم بدعت دے ځکه رسول الله ﷺ او صحابه کرامو ټولو حج کړې وو او يوبل ته ئې حاجي، يا الحاج يا المعتمر۔ نه وو وئيل بلکه خپل نوم به ئې اخستلو۔ نو دا به لقب نه گرځوي۔

۴- خيرات کول۔ دا ياد اوږه! چه نبی ﷺ به چه کله د سفر نه واپس شو نو څه خيرات به ئې کولو دا د حج د سفر پورې خاص نه دے بلکه هر سفر چه وي (بخاري) ليکن نن صبا خلقو خيرات فرض گرځولې دے که وئې نکړي نو خلق ورپورې خاندې او بعضے د تکبر په وجه ډير مالونه (جانور) حلالوي۔

د حج نه په هغه خيرات خرچه ډيره اوشي دا طريقه اوس نن صبا رواج گرزيدلې دے نو ددې رسم او رواج د ختمولو دپاره دا خيرات کول ندې پکار بلکه مسجد دے پرې جوړ کړي مدرسه کښې دے ورکړي طلباء او علماؤ ته دے ورکړي خپلوانو، مسکينانو ته دے ورکړي، علماؤ له دے پرې کتابونه واخلي يا نور دين کارونه دے پرې اوکړي، مجاهد، مبلغ ته دے ورکړي پدې کارونو کښې ئې نوم

نه کيږي او جنت ورته ملاوړي او په هغه خيرات کښې به نوم اوشي په ظاهر کښې ليکن د الله په غضب به اخته شي او بل دا چه خلق به حج ته نه ځي ځکه د خيرات پيسې به ورسره نه وي نو د حج نه به ددې رسم او رواج په سبب باندې پاتې شي۔ والله الموفق۔
بيا به حاجي صاحب د نيکي کوشش کوي او دنيا سره به تعلق کموي او آخرت سره به تعلق جوړوي نو هله به کامياب شي۔
والله المستعان وهو نعم المعين۔

خلورم باب

د حج بعضے مسائل

۱- **مسئلہ** : کوم سرے چه حج تمتع او کړی او همدا حج ضروری دے او بیا د اختر په ورځ هدیہ نه مومی ځکه فقیر وی مال ورسره کم وی نو دا چه کله خپل ملک ته واپس شی نو لس روژ به نیسی درې به مخکښه د حج نه او اووه (۷) به روستو د حج نه نیسی کله چه فارغ شی د احکامو د حج نه او وطن ته راشی۔

۲- **مسئلہ** :

اضحیه یعنی د اختر قربانی دا په مسافر سړی نشته که حاجی وی او که غیر حاجی وی لیکن کوم کس چه قران یا حج تمتع کړی وی نو په هغه هدیہ لازم ده ضرور به هغه ذبحه کوی او که نه وی نو لس روژ دے او نیسی لکه مخکښه بیان شول۔

۳- **مسئلہ** : چه کله ذبح د حیوان کوی نو قبله ته دے متوجه کوی او بِسْمِ اللّٰهِ اَللّٰهُ اَکْبَرُ، اَللّٰهُمَّ مِنْكَ وَاَنْتَ اَللّٰهُمَّ تَقَبَّلْ مِنِّيْ کَمَا تَقَبَّلْتَ مِنْ اِبْرَاهِيْمَ خَلِيْلِكَ دا دے او وائی، او که اوبن ذبح کوی نو په ولاړه ئه ذبح کول پکار دی او که غوا، گډ ذبح کوی نو په چپ طرف باند دے به ئه ځملوی۔

۴- **مسئلہ** : د شیطان په ویشتلو کښه ې ضرورت بل څوک

نائب کول ندی جائز لکه بعضه خلق خپلو زنانو له شیطان ولی یا بعضه خلق هسے جلتی کوی بلکه که انسان سخت بیمار وی چه طاقت نه لری نو بیا بل څوک نائب کولے شی۔

۵- **مسئلہ** : کله چه انسان د شپه په مزدلفه کښه وی نو د صبا د آذان نه مخکښه ماشومان او زنانه منی ته لیږلے شی چه شیطان ولی په غیر د گنډه د خلقو نه چه تکلیف ورته نه وی۔ او کوم سرے چه د هغوی سره ځی نو هغه هم په دے حکم کښه داخل دے۔

۶- **مسئلہ** : کله چه انسان د اختر په ورځ شیطان ولی او قربانی او کړی او سر او خړوی نو دا حلال شو احرام دے لږه کړی هر هغه څه ورلره جائز شو چه په احرام سره پرې حرام شوی وولکه عطر لگول، نوکونه پرې گول وغیره شو لیکن خپله زنانه ته به نه نږدې کیږی ترڅو پورې چه طواف زیارت ئه نه وی کړی او کله چه طواف زیارت او کړی نو بیا پوره حلال شو خپله بی بی ورته هم حلاله شوه۔

۷- **مسئلہ** : زنانه به پس د عمرې او حج یعنی د شیطان د ویشتلو نه او د قربانی کولو نه روستو که چرته پرې لازم ده وه نو سر به نه خړوی ځکه ښځه دپاره سر خړیل حرام دی لکه سړی له گیره خړیل حرام دی او د بعضه حاجیانو گیرې په حج کښه ښه راغتی شی لیکن د بد نصیبی په وجه بیائے د اختر په ورځ د ښځو سره مشابه کړی وی ددے عظیم جرم نه مسلمانانو ځان اوساتی او

نورو دوستانو ته ترغیب ورکړئ نو الله به ستا سو دپاره اجر عظیم اولیکي ان شاء الله تعالیٰ.

او بڼځه به د گوتو د سرو نو په اندازه یا ددې نه کم سر لنډوی یعنې د وښتو بعضې سرونه به واخلي. او سرې هم قصر کولې شی خومره وښته چه اخلي لیکن یو یا دوه وښته پریکول قصر نه دې ځکه د قصر تعریف مخکښې بیان شویدې مخکښې صفحو کښې ئې اوگوره.

۸- **مسئله:** د شیطان وښتو کښې هغه نیغ دیوال وښتل ضروري نه دی بلکه هغه جوړ ځائ ته کانړې ورغورځول ضروري دی کما فی حجة النبی.

۹- **مسئله:** محرم سرې به د احرام په حالت کښې نه نکاح کوی او نه به څوک په نکاح ورکوی.

۱۰- **مسئله:** محرم سرې سر وښخه شی.

۱۱- **مسئله:** محرم دوائی هم کولې شی.

۱۲- **مسئله:** محرم سرې په موټر جهاز وغیره کښې کیناستلې شی او پدې سره دده سر نه پټیږي.

۱۳- **مسئله:** که د محرم سرې په سر کښې څه تکلیف وی او وې خړوی نو بیا به کفار کښې یو گله ورکوی یا به شپږ مسکینانو ته طعام ورکوی نیم اوگه (یعنی تقریباً پانډم یو کیلو) یا دې درې روزې اونیسی.

مسئله: که داسه تیل وی چه بالکل پکښې خوشبوئی

نه وی نو محرم سرې ئې لگولې شی او جائز دی. (ترمذی).

۱۵- **مسئله:** محرم سرې د اوچې ښکار نشي کولې او که بل

چا دده دپاره کړې وی دده په اشاره یا دلالت سره هم نه به ئې خوري.

۱۶- **مسئله:** د دریاب حیوانات محرم نه ښکار کول جائز

دی او ملخ ورله هم جائز دې ځکه دا دریابی حسابیږي. [ابوداود].

۱۷- **مسئله:** کوم سرې نه چه د عرفې ورځ لاره شی او

عرفات ته او نه رسیږي نو د اختر شپې ته دې ځان عرفات ته

ورسوي.

د صبا د راختونه مخکښې او که د اختر صبا راوختل او دا

عرفات ته نه وی تلې نو دده نه حج فوت شو او راتلونکي کال نه به

بیا حج کوی.

۱۸- **مسئله:** په مني کښې د اختر د ورځې نه پس شپې تیږول

ضروري دی. که څه سخت ضرورت نه وی نو انسان دې هلته

ضرور شپه کوی. مني کښې د اختر د ورځې نه پس یوه شپه، دوه

شپې کول ضروري دی او که دریمه کوی نو هم هغه ته اختیار دې.

۱۹- **مسئله:** د خپلې قربانۍ نه خوړل بهتر دی لیکن که

جنایت ئې کړې وی او د هغه قربانی وی نو بیا به ئې نه خوري صرف

مسکینان به ئې خوري.

۲۰- **مسئله:** مسجد حرام ته بلکه هر مسجد ته د خپلو

سره ننوتل جائز دی کله چه څه ظاهري گندگی ورباندې نه وی په

ډیرو احادیثو کښې راغلي دي. او دې مسئلې ته ځکه ضرورت دې

چه کوم انسان ډیر طوافونه کوی نو د هغه ښیې خوگیرې نو بیا لږې ورځې پس هغه طواف نه شی کولې لکه دا تجربه تاسو اوکړئ نو که څوک چپل وغیره د طواف دپاره په خپو کړی نو بالکل جائز دی۔ جاہل سرې به تا منعه کوی۔

مایو سرې اولیدلو چه هغه د چپلو سره طواف کولو نو بعضو جاہلانو منع کولو نو ما ورته اووئیل چه دا خود رسول الله ﷺ نه گنړو احادیثو کښې ثابت دی زموږ دین آسان دے د یهودیانو د دین په شان نه دے۔ بلکه طواف په سورلۍ سره هم ثابت دے او همدارنگه نبی ﷺ سعی په صفا مروه کښې په اوبښ باندې کړې وه، نو مسلمانانو د خپل دین نه ځان خبر کړئ!

۲۱- **مسئله**: عمره او حج دواړو کښې رمل یعنی پهلوانۍ سره تلل شته که څوک عمره کوی نو هم په اولنو درې گردشونو کښې به پهلوانۍ کوی او که څوک حج کوی نو هم دارمل پهلوانۍ به کوی دا سنت طریقہ ده په شرط د طاقت باندې یعنی چه طاقت ئے رسیږی نو کوی به ئے۔ (بخاری)۔

۲۲- **مسئله**: کوم سرې چه خپله بی بی خکل یا مسه کړه نو په هغه باندې توبه ویستل واجب دی باقی دم یا فدیہ پرې نشته او چا چه پرې دم واجب کړیدے د هغوی سره هیڅ دلیل نشته۔ اوگوره (فقه عطاء/ ۳۲۴)۔

۲۳- **مسئله**: خپلو سره احرام تړل صحیح دی څه ممانعت پکښ نشته لیکن د خپو ظاهر طرف ښکاره کول پکار دی۔

۲۴- **مسئله**: په سر باندې په حالت د احرام کښې توکړئ یا څه پنډه وغیره کیخودل جائز دی او سر په توپۍ یا په څادر باندې پټول ندی جائز۔

د احرام او میقات مسائل

۱- اول: په حج کښې ډیر فرائض دی۔ یو پکښې احرام دے او احرام عبارت دے د نیت کولونه، لیکن نیت سره تلبیه یو ځائے کول هم پکار دی دارنگه گنډلې شوې جامے لږے کول پکار دی نو بیا به دا محرم اوگرځی او نیت دزړه سره تعلق لری په ژبه ئے وئیل ندی ثابت۔

۲- دویم: دیو سرې احرام ددوه حجونو یا ددوه عمرو نه نه صحیح کیږی بلکه په یو احرام یو حج او یوه عمره ادا کیږی۔

۳- دریم: د احرام نه پس دوه رکعاته کول اکثر علماء ئے مستحب نه گنړی که چا اونکړل نو څه حرج وریاندې نشته ځکه صحیح حدیث کښې چرته دا دوه رکعاته ندی ثابت او کوم علماء چه په یو مجمل حدیث باندې استدلال کوی چه هغه دا دے:
 آتانی آت من ربی فقال صل فی هذا الوادی المبارك وقل عمره وحجّه۔

[اخرجه الشیخان]۔

نو ددے نه فرض موندل هم مراد کیدے شی او نفل هم مراد کیدے شی۔ بله دا چه دا موندل ددے ځائے (ذو الحلیفه) شخصی فضیلت دے ددے ځائے پورے خاص دے۔

۴- خلورم: د ميقات نه مخکې احرام تړل په غير د ضرورت نه بدعت دى ځکه رسول الله ﷺ د ميقات نه مخکې احرام نه دى تړلې البته که جامه مخکې واچوى نو دا به جائز وي خو نيت د احرام يعنى تلبیه د ميقات نه کوي. او امام مالک يو سړى ته دا اووييل: هغه مدينه نه احرام تړلې وو چه تا بدعت اوکړلو.

۵- پنځم: پاکستان يا افغانستان سرې د جدې نه احرام نشي تړلې يعنى يو سرې چه په هوایي جهاز کېنې لاړ شي او بيا په جده کېنې احرام تړي نو دا صحيح نه ده بلکه د اکثرو علماؤ په نزد باندې په ده باندې دم واجب شو ځکه جده د ميقاتونو نه دننه ده حرم شريف ته نژدې ده ليکن جدې والا او څوک چه جده کېنې کار کسب کوي نو هغوى به احرام د حج او عمرې هم د دغه ځای نه تړي هغوى دپاره ميقات ته تلل نشته ځکه رسول الله ﷺ فرمائي: څوک چه د ميقات نه دننه اوسيدى هغوى به احرام د خپل کور نه تړي (بخارى، مسلم).

۶- شپږم: څوک چه حرم ته د حج، يا عمرې دپاره نه ځي صرف د کار کسب يا د ملاقات وغيره دپاره ځي نو په ده باندې احرام تړل نشته ځکه رسول الله ﷺ فرمائي: لمن اراد الحج والعمره - يعنى احرام تړل د هغه چا دپاره دى چه د حج او عمرې اراده لري. (بخارى، مسلم).

نبي ﷺ د فتح مکه په ورځ (بغير د احرام نه) حرم ته د وسلې سره ننوتلى وو- وَعَلَى رَأْسِهِ الْمِغْفَرُ.

۷- اووم: څوک چه مکه کېنې اوسيدى يا هلته د عمرې دپاره تللى وي ديره وي نو هغوى به د خپل کور نه احرام تړي مسجد حرام ته د احرام تړلو دپاره تلل ضرورى نه دى او نه څه مستحب دى بلکه صحابه کرامو د نبي ﷺ سره د مکه مکرې د يو خوړ نه چه ابطح ورته وائي - احرام تړلې وو.

۸- اتم: د زنانو دپاره د احرام څه خاصه جامه نشته بلکه هغه به په خپلو جامو کېنې احرام او تړي مگر دومره ده چه دستانه به نه اچوي او پرده به هم په مخ نه اچوي ليکن که ځوانه زنانه وي او د فتنې يره وي نو بيا به په مخ باندې لوبڼه وغيره اچولې شي او د بړه طرفنه دى راواچوي د مخ نه جدا کول ئې ضرورى نه دى ځکه د نبي ﷺ بيبيانو به په احرام کېنې مخونه ښکاره کول کله چه به ئې څوک مخه له ورغلل نو مخونه به ئې پټ کړل.

[مسند احمد، ابوداود، ابن ماجه، الحاكم، مشكاة، فتاوى ابن تيميه ۱۱۲/۲۶].

۹- نههم: د احرام دپاره څه خاصه طريقه په جامو اغوستلو کېنې نشته صرف لنگ به اووهى او تړي دى نه. عبد الله بن عباس به تړل بد گڼل او څادر به په دواړو اوگو واچوي او يوه اوگه به نه ښکاره کوي. مگر کله چه طواف ته ورځي نو ښى اوگه به ښکاره کوي او د طواف کولو نه پس به ئې بيا پټوي.

۱۰- لسم: تلبیه به په عمره کېنې په ټوله لار وائي، کوم ځای کېنې چه تغير د احوالو راځي او کله چه مسجد حرام ته داخل شي او حجر اسود خکل کړي نو بيا به تلبیه پرېږدى لکه دا د ترمذی

حدیث کنبے راخی او چه د حج احرام ئے اوترلو نو د شیطان ویشتلو پورے به تلبیه وائی۔ کله چه لوئی شیطان ویشتل شروع کړی نو تلبیه به بس کړی۔

۱۱- یولسم: د احرام دپاره غسل کول سنت عمل دے که په اترپورت کنبے امکان نه وی نو کور کنب دے غسل او کړی او جامه دے بیا اترپورت کنبے بدلے کړی۔

۱۲- دولسم: که محرم سرے د احتلام په وجه جنب شو نو په ده غسل کول لازم دی او احرام ئے نه خرابیږی او که په غسل کنبے ترے څه وینسته اوختل نو هیڅ پرے نشته۔

۱۳- دیارلسم: که محرم سرې قصداً یا د عذر د وجه نه د سر وینسته او خزیل یا ئے لنډ کړل، نو په ده ګډ لازم دے یا به شپږو مسکینانو ته خوراک ورکوی هریو له نیم صاع دے۔ یا درې روژې دی لکه چه آیت کنب راغلی دی۔

۱۴- څوارلسم: زنانه په احرام کنبے جرابی اچولے شی صرف دستانه اونقاب به نه اچوی۔

○○○○○○○○

د حج قران، حج تمتع

او حج افراد مسائل

۱۵- حج قران بهتر حج دے ځکه چه نبی ﷺ کړیدے او دهغه طریقہ داده چه احرام به د حج او عمرے دواړو دپاره اوتری (لَيْتِكَ حَجَّةً وَعُمْرَةً) به وائی او هدی به د ځان سره د میقات نه روانه کړی او کله چه مسجد حرام ته اورسیږی نو طواف قدوم به اوکړی ځکه هغه سنت دے بیا به سعی اوکړی بیا به محرم اوسی تردے به ځان نه حلالوی چه ځان په حج کنب د اختر په ورځ حلال کړی۔ او بیا به د کعبه نه یو طواف اوکړی او سعی به نه کوی نو په حج او عمره دواړو کنب یوه سعی او یو طواف شو چه هغه فرض دے۔ (بخاری، مسلم)۔

او کومو خلقو چه د دوه طوافونو او دوه سعیو فتویٰ ورکړیده، د هغوی فتویٰ د سنت نبوی موافق نه ده۔

۱۶- حج تمتع دویمه درجه کنبے دے او طریقہ ئے داده چه د میقات نه به د عمرے دپاره احرام اوتری او مکے مکرمه ته به لاړ شی نو اول به طواف د عمرے اوکړی بیا به سعی اوکړی بیا به ځان حلال کړی او کله چه د ذوالحجې اتمه ورځ راغله نو د خپل ځائے د اقامت نه به د حج دپاره احرام اوتری او ددے تمتع په وجه په ده

باندې هديه لازم شوه چه په يوم النحر كښ به ئې ذبح كوي.
په تمتع كښ شروط دا دي چه عمره به ئې د حج په مياشتو
 كښ كړې وي او واپس به كور ته نه وي راغلې. او تمتع حاجي به
 د طواف زيارت نه روستو ضرور سعی كوي. په خلاف د حج افراد
 او قرآن نه چه ددې په حاجي سعی نشته كله چه دوي د طواف
 قديم نه پس سعی كړې وي، او كه چرته نه ئې وي كړې نو بيا په
 دوي د طواف زيارت نه روستو سعی كول لازم دي.

(كما في المغني (۳/۴۱۱) - رد المحتار ۲/۱۸۳ - مناسك الحج: ۳۹).

۱۷- كه سړي د حج افراد احرام او ترلو نو ده له غوره بلكه
 ضروري ده چه هغه فسخ كړي يعنی حج دې په عمره باندې بدل
 كړي او بيا دې په اتمه ورځ د حج نيت او ترې نو حج تمتع به ئې
 اوشي او په دې باندې رسول الله ﷺ صحابه كرامو ته حكم كړې
 وو. كما في زاد المعاد.

عجيبه فائده: په مسجد حرام كښې د مونځ گزار مخه ته
 تيريدل څه رنگ دي؟

نو صحيح خبره دا ده چه د مونځ گزار مخه ته هر ځائې كښې
 تيريدل منع دي ځكه په دې باندې ډير احاديث راغلي دي. صرف
 دومره ده چه په يو ضعيف حديث كښې راغلي دي چه د طواف
 كونكي دپاره د مونځ كونكي مخكښ تيريدل جائز دي او هسې
 گرځيدونكې دپاره نه دي جائز او دا مسئله الباني په [حجة النبي]
 كښې تفصیلا كړيده، ليكن جاهلان خلق يې ضرور ته په حرم كښې

د مونځ گزار مخه ته تيرېږي بلكه د جاهلانو په نزد باندې مسجد
 نبوي كښې هم د مونځ گزار مخه ته تيريدل جائز دي او حال دا چه
 رسول الله ﷺ منع په مسجد نبوي كښې كړيده (هلته ئې دا
 حديث فرمائيلې دې).

دم په څه وجه لازميږي؟

۱- اول: مخكښې تير شويدې چا چه گندلې جامې قصدا يا د
 عذر دوجه نه واغوستلې نو په هغه فديه لازم شوه چه (گله) دې دا
 به ذبح كوي.

۲- دويم: دارنگه دم په هغه چا لازم دې چه په څادر، توپي،
 پټكې سره سرپټ كړي او كه چرته خيمه يا موټر كښ كيناستلو نو
 څه خرج پكښ نشته دارنگه كه څه ټكړي وغيره ئې په سر
 كيښودله نو هم څه خرج نشته دارنگه په چشمو لگولو سره هم
 څه نشته.

۳- دريم: سر خړيل يا د بدن نه په خپل اختيار ويخته خړيل
 يا كټ كول په دې هم دم لازميږي.

۴- څلورم: د نوكونو په پريكولو سره هم دم لازميږي.

۵- پنځم: په خوشبوئي لگولو سره هم دم لازميږي.

۶- شپږم: مباشرت سره هم دم لازميږي. د مباشرت نه مراد
 خپله زنانه خكلول يا غاړه باسل يا نور داسې كارونه ورسره كول او

که جماع ئے ورسره اوکړه نو حج ئے فاسد شو دوباره به ئے کوی۔
علماء وائی چه حج په هیڅ یو عمل نه فاسدیدی سوا د جنس
الرفث نه یعنی صرف پدې یو عمل۔ او د بعضو علماؤ په نزد
باندې ددې په متعلقاتو باندې هم فاسدیدی۔ لیکن دا قول غوره نه
دے۔

۷- اوم: که محرم سړی ښکار مړ کړلو نو د هغې جزاء به ورکړی
د هغې په شان حیوان باندې۔

۸- اتم: او که محرم د حرم گناه کت کړې نو د هغې بدله
پرې هم لازمه ده۔

۹- که سړې د عرفات نه مخکې د نمر پریوتلو نه راووتلو نو
په ده باندې دم لازم دے د علماؤ په راجح قول کښ۔

۱۰- که محرم سړی د بل سړی سر او خړولو نو په ده څه نشته
کله چه هغه بل سړی محرم نه وی۔ نو دارنگ که نوکونه ورلره
واخلي نو هم ورله جائز دی۔

۱۱- د وینې په وتلو باندې څه نشته که قصداً وی او که په
اختیاره وی ځکه رسول الله ﷺ په احرام کښې وینه ویستلې ده۔
[بخاری]

۱۲- که چا په مزدلفه کښ شپه تیره نکړه نو دم پرې لازم دے
مگر د زنانو او کمزورو دپاره د نیمې شپې نه پس تلل جائز دی۔

لیکن پدې کښ غوره دا ده چه په مزدلفه کښ شپه تیروول
فرض دی، ددې په پریخوستو سره حج فاسدیدی۔

۱۳- د محرم دپاره د دریاب ښکار جائز دے او دارنگ کورنی
حیوانات هم ذبحه کولے شی صرف صحرائی حیوانات ښکار کول
ورلره جائز ندی دی۔

۱۴- څوک چه د عرفات نه پاتې شو تردې پورې چه د اختر د
ورځې صبار اوختلو نو په ده باندې هم دم لازم دے۔ کما فی الاثر (او
دا مسئله د فائت الحج ده)۔ او صرف عمره به اوکړی پدې کال ترې
حج قضاء شو راتلونکی کال کښ به بیا حج کوی۔

۱۵- دم به د حرم د حدودو په داخل کښ ذبح کولے شی یعنی په
منی۔ وغیره کښ۔ د حرم د حدودو نه بهر دم ذبح کول صحیح نه
دی او د حرم حدود به روستو بیان شی ان شاء الله تعالی۔

۱۶- چا چه طواف وداع پریخودلو نو په هغه هم دم لازم دے
ځکه هغه واجب دے لیکن حائضه زنانه باندې نه دے واجب۔
۱۷- که د چا نه د سر خړیل او یا کمول پاتې شو نو په ده هم دم
لازم دے۔ (الفتاوی الاسلامیه)۔

۱۸- په منی کښ شپه تیروول د علماؤ په غوره قول کښ واجب
دی نو که چا دا شپه د ضرورت نه په غیر بل جائے کښ اوکړې نو
دم پرې لازم دے۔

۱۹- په یولسمه او دولسمه ورځ د زوال نه مخکې د شیطان
ویشتلو سره هم دم لازمیدی۔

۲۰- چا چه شیطان ته اووه کانړی په یوځل ورواچول نو په ده
باندې دوباره ویشتل ضروری دی او که بیائې اووه کانړی ورپوره

نکړل نمبر په نمبر نو په ده باندې دم لازم دے۔

۲۱- که چا په جمراتو کښ د ترتیب لحاظ او نه ساتلو اول ئے غټ شیطان بیائے مینځ والا بیائے وړوکه او ویشتلو مثلاً نو په ده هم دم لازم دے۔ (الفتاوی الاسلامیه)۔

ضروری خبردارے

دا دم لازمیدل غالباً د عبد الله بن عباس رضی الله عنهما اجتهد دے او ډیر علماء کرام دده موافق دی لیکن محققینو علماء کرامو لیکلی دی چه دم صرف په یو څو څیزونو لازمیږي چه هغه دا دی : (۱) څوک چه محصر شو یعنی په لاره کښ د حج د دشمن یا بله خطر په وجه بند کړي شو لکه دا په قرآن کښ راغلي دے۔

(۲) د سر په څړیلو باندے۔

(۳) په حج تمتع او قران کښ دم (یعنی قربانی) لازم ده، چه دیته د تمتع او قران هدیه وائی۔

(۴) کله چه ښکار قتل کړي نو د هغه په بدلہ کښ دم لازمیږي۔

(۵) په حالت د احرام کښ د بی بی سره جماع کولو باندے دم لازمیږي، او پدے دم کښ به اوبښه ورکوي لکه دا د عمر بن الخطاب رضی الله عنه فتوی ده او هیڅوک مخالف ئے نه دے موجود۔

د دے پنځو ځایونو نه بغیر که چا دم ادا نکړو نو په هغه باندے هیڅ حرج نشته ځکه چه دا دم لازمول په نبوی احادیثو کښ د دے پنځو نه سوئ ندی موجود لکه اوکوره

الموسوعة الفقهية الميسرة كتاب الحج۔

د طواف، سعی او جمراتو مسائل

طوافونه درے دی

۱- **اول طواف قدوم** : دا سنت دے کله چه اول سر په مکه مکرمه ته داخل شی نو دا به کوی دا طواف په حج قران کښ هم شته او په حج افراد کښ هم شته او حج تمتع کښ طواف قدوم په اول کښ نشته یعنی کله چه حرم ته راشی نو د عمر په دپاره به طواف اوکړي او بیا به سعی اوکړي او بیا به ځان حلال کړي، لیکن د امام احمد وغیره نه نقل دی چه تمتع والا دے هم طواف قدوم اوکړي کله چه د عرفات نه واپس شی۔ او بیا دے سعی اوکړي او بیا دے طواف زیارت اوکړي کما فی المغنی (۴۷۵/۳)۔

لیکن دا خبره صحیح نه ده۔

۲- **دویم طواف زیارت** دے دا فرض دے او د اختر په ورځ به کولے شی او د عذر د وجه نه ئے انسان درے څلور بلکه زیاتو ورځو پورے روستو کولے شی بلکه که چا طواف زیارت اوکړلو او بیا خپل کلی ته را روان شو نو دا د طواف وداع په ځائ قائمیږي کما

فی الفتاوی الاسلامیه (۲/۲۵۳)۔

۳- **دریم طواف الوداع** دے دا هم هر حاجی باندے واجب دے کله چه وطن ته راروانیږي نو دا (درخصتی) طواف به اوکړي لیکن که زنانه بیمار ه وی نو په هغه نشته (بخاری، مسلم)۔

۴- طواف د شپه هم کیږي او د ورځ هم کیږي لیکن در رسول الله ﷺ طریقہ دا وه چه هغوی به په اول د ورځ کښه طواف کولو بیا به ئه ماسپښین منی ته ځان رسولو۔ (مشکاة)۔

۵- په حج قران او افراد کښه یوه سعی ده که اول ئه سعی اوکړه اوبیا ئه طواف قدوم اوکړلو نو بیا پرته نشته او که اول ئه طواف قدوم اوکړو نو بیا پرته سعی په یوم النحر کښ لازم ده او حج تمتع کښ دوه طوافونه او دوه سعی دی یو طواف او یوه سعی د عمره دپاره او دویم طواف او سعی د حج دپاره۔

۶- د ذوالحجې په اتمه ورځ بعضه خلق منی ته دتلو نه مخکښ طواف او سعی کوي او بیا روستو په یوم النحر باندې سعی نه کوي او حال دا دے چه حج تمتع والا دپاره دا صحیح طریقہ نه ده بلکه سنت دا ده چه سعی د اختر په ورځ د طواف نه روستو اوکړي، لیکن احنافو علماؤ لیکلي دی چه د سعی دپاره وقت معین نشته نو ځکه ئه مخکښ کول هم جائز دی لکه رد المحتار ۱۸۳/۲- شرح الوقایه ۲۷۰/۸ کښه ئه لیکلي دی مگر خبره ئه خطاء ده۔

۷- که په عمره یا په حج کښ چا سعی مخکښ اوکړه او

طواف ئه روستو اوکړلو نو دا هم روا دے لکه حدیث کښه راځي۔
افْعَلْ وَلَا حَرَجَ۔ (بخاری)

لیکن سنت دا ده چه د ترتیب نه کار واخلي۔

۸- که یو ناپوهه سړی سعی پریخوده بیا ورته چا خبر ورکړو چه په تا سعی لازم ده نو اوس به سعی اوکړي اگر که دوه درے ورځے هم تیرم شوے وی ځکه چه پرله پسے والے په طواف او سعی کښ ضروري نه دے او په ده باندې څه نشته۔

۹- که څوک د جمراتو کانږي د مزدلفه نه راوړي نو حرج پرته نشته او د هغه وینځل هم د خیر کار نه دے او د کانږو مقدار د گډو بزود پچو په اندازه دے په مستعمل شوے جمره باندې بیا ویشتل هم جائز دی۔

۱۰- د اختر په اوله ورځ صرف جمره عقبه ویشتل کیږي د هغه وخت د اختر د نیمه شپه نه شروع کیږي په نیز د بعض علماؤ لیکن غوره دا ده چه د معذورو او کمزورو دپاره د صبا د راختلو نه شروع کیږي۔ او د روغو صحتمندو دپاره د نمر راختلو نه پس حکم دے۔ او آخری وخت ئه دیولسمه شپه صبا راختل دی لیکن جمره د ورځے ویشتل سنت دی او د شپه په غیر د ضرورت نه ویشتل ندی پکار، البته که سړی ته تکلیف وی نو د شپه ویشتل ورلره هم جائز دی او هیڅ پرته نشته۔

۱۱- په یولسمه، دولسمه ورځ باندې د علماؤ په غوره قول کښه د زوال نه مخکښه شیطان ویشتل جائز نه دی که چا د زوال

نه مخکښ او وېشتلو نو په هغه باندې اعاده (دوباره وېشتل) لازم دی او که خپل کلی ته تلې وی نو بیا به توبه او استغفار او کړې او نور پرې هیڅ نشته۔

۱۲- څوک چه خپلو زنانه او ماشومانو سره مني ته راشي نو دا هم د هغوی په حکم کښ دې چه د نمر ختلو نه مخکښ جمرات وېستلې شي۔

۱۳- کوم سړی چه یو کانړې خوا دیخوا گذار کړلو او حوض ته ئې گذار نکړې شو نو بل کانړې به د هغه په ځان باندې ورگذار کړی چه اوه کانړې صحیح پوره شي ځکه شیطان دغه جدا حوض ته وائی۔ دې نیغ بوځلی او دیوال ته نه وائی۔

۱۴- که څوک دریمې ورځې ته په مني کښ پاتې شو تردې چه شپه پرې راشي نو په ده باندې واجب ده چه د زوال نه پس شیطان اولی مخکښې ئې نشي وېستلې دا د رسول الله ﷺ طریقہ ده او فرمایلې ئې دی:

خُذُوا عَنِّي مَنَاسِكُمْ۔ ما نه د حج طریقې زده کړئ!

۱۵- د شیطانانو په وېشتلو کښ نیابت نه دې جائز لیکن که یوه زنانه ضعیفه (بیماره) وی یا یو بوډی زنانه یا بوډا سړی وی نو د هغوی دپاره بل څوک وېشتل کولې شي لیکن شرط پکښ دا دې چه هغه بل سړی به هم حاجی وی مکلف به وی نو د خپل ځان دپاره به اول شیطان اولی بیا دې مؤکل دپاره اولی او که دا نه وی نو په ده باندې اعاده لازم ده ځکه دې انسان جمرات پریخوښته

دی۔

۱۶- په هیڅ طواف کښ نیابت نه دې جائز ځکه طواف په کجاوه (یا wheel chair) ویل چيتر کښ هم کیږي نو که پخپله ئې نشي کولې نو په کجاوه یا لاس گاږي وغیره کښې دې اوکړي۔ دارنگ په سعی کښې هم نیابت کول ندی جائز د هغه هم دغه حکم دې۔

۱۷- که چا دیولسمې ورځې د شیطان وېشتل دولسمې ورځې ته روسته کړل نو بیا هم پرې هیڅ نشته لیکن سنت دا دی چه په هره ورځ خپل خپل شیطان اولی دا راجح قول دې بعض علماء پرې دم لازموی لیکن ظاهره دا ده چه روستنی درې ورځې په منزله دیوې ورځ دی۔ کما فی (الجمرات ص: ۹۸)۔

۱۸- د شپې شیطانان وېشتل ندی پکار مگر د کمزرو یا زنانونو یا معذورو خلقو دپاره جائز دی چه د شپې وېشتل اوکړی دا قول راجح دې (الجمرات: ۱۰۵)۔

۱۹- په نجس کانړي د شیطان وېشتل جائز دی لیکن غوره خبره نه ده ځکه دا یو عبادت دې او عبادت په پاکو شیانو پکار دې چا چه د درې کانړو نه زیات پریخودل په جمراتو کښ نو دم پرې لازم دې د جمهورو په قول باندې او دا یو قول دې او که د دریو نه کم و نو بیا پرې صدقه لازم ده څومره چه ئې وسع کیږي هغومره دې اوکړي څه مقدار ئې نه دې معلوم۔
او صحیح دا ده چه اوه کانړي واجب دی او لازم دی، قصداً ددې

نه کمے کول غلط دی، عبادت نه دے۔

۲۰- د جمراتو په ویشتلو کښ ویشتل ضروری دی هسه کانړی په حوض کښه د لاسه غورځول نه دی پکار۔

۲۱- د کانړو نه په غیر په بل څه شیطان ویشتل ندی جائز لکه چه جارویا په اوسپنه یا په بلوریا په چپلو وغیره باندې ویشتل ندی جائز۔

۲۲- د جمراتو په ویشتلو کښ نیت کول ضروری دی دیکښه که د چا د لاسه کانړی پریوتل او په جمره واقع شول نو دیته ویشتل نه وائی بیا به ئه اولی۔

۲۳- کله چه د سړی غالب گمان وی چه کانړه حوض ته پریوتلو نو دا کافی ده پدې کښ دا بهتره ده چه یقین پرې راشی چه حوض ته کانړه اورسیدلو۔

(کتاب رمی الحمرات وما يتعلق بها من الاحکام مدلل)

مونږ دلائل ددې وجه نه پریخودل چه کتاب اوږد نشی ورنه دا مسائل په احادیثو کښه او په نزد د علماؤ ثابت دی۔

۲۴- کله چه یو سړی د مریضتیا د وجه نه وکیل یعنې نائب اونیسې د جمراتو دپاره بیا د هغه سړی عذر ختم شی روغ شی نو ده لره مستحب ده چه د جمراتو ویشتل راوگرځوی که راوې نه گرځولو نو څه حرج پرې نشته۔

۲۵- کله چه نائب وړوکه جمره یعنې شیطان د ځان دپاره اولی نو بیا دې ئه د موکل دپاره اولی دا طریقہ جائز ده او بهتره دا ده چه

اول درې واړه جمرات د ځان دپاره اولی بیا چه راواپس شی نو درې واړه جمرات به د موکل دپاره اولی۔

۲۶- کله چه یو سړی په هوشه شو او نائب ئه اونه نیولو تردې چه د منی ورځه ترې تیرې شوې نو پدې سړی اعاده لازم شوه او که وکیل ئه اونیولو بیا پرې په هوشی راغله نو هیڅ حرج نشته۔

۲۷- طواف او سعی په لاندې چغت کښه کول افضل دی او په بره چغت کښ جائز دی لیکن د ضرورت په وخت کښه او که سعی په بره چغت کښه کوی نو دا کوشش به کوی چه په سعی کښه د صفا مروه د حدودو نه بهرنشی (مینځ مینځ کښه دې سعی کوی)۔

۲۸- په عمرې والا باندې طواف وداع نشته په راجح قول د علماؤ کښه۔

(شرح مسلم ۴۲۷/۱ - البیهقی ۱۱۶/۵)

او په سنن کبری کښه ورسره د (الحاج) قید راغله دې یعنې طواف وداع په حاجی باندې واجب دې او په عمرې والا باندې نه دې واجب۔

○○○○○○○○

د هدی احکام

- ۱- خوک چه تمتع یا قران والا وی په دوی هدی لازم ده چه په منی کښ به ذبح کول شی په ورځ د اختر او حاجی تره پخپله هم خوراک کول شی. او حاجی مفرد باندې قربانی یعنی هدی نشته.
- ۲- دویم د هدی او اضحیه یعنی قربانی مینځ کښه فرق دی او هغه دا چه هدی فرض ده او قربانی په نزد بعضی علماء واجب ده لیکن هغوی وائی چه په مسافر نشته. او اکثر علماء ورته سنت وائی او په مسافر ئه هم واجبوی.
- ۳- دریم: خوک چه طاقت د هدی نه لری نو لس روژې به نیسی، درې د عرفه د ورځې نه مخکښه او او د حج نه روستو (سوره البقره) او د اضحیه نه موندلو په صورت کښه روژې نیول نشته.

۴- د هدی په ځائ پیسې ورکول فقیرانو ته دا حرام دی او سخته گناه ده دا د ځان نه شریعت جوړول دی.

﴿لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومُهَا وَلَا دِمَائُهَا وَلَكِنْ يَنَالُ التَّقْوَىٰ مِنْكُمْ﴾
(سورة الحج)

۵- د هدی ذبح کول په غیر د حرم نه بل ځائ کښ نه دی جائز که چا ذبح خارج د حرم نه او کره نو بیا به دوباره ذبح کوی اکر که دا غوښه ئه حرم ته راوړی وی او په فقیرانو ئه تقسیم کړی وی.

- ۶- دارنگ د اختر د ورځ نه مخکښه هدی ذبح کول جائز ندی که چا د اختر د ورځې نه مخکښه ذبح او کره نو بیا به بله ذبح کوی.
- ۷- د چا نه چه هدیه د ناپوهی نه پاته وی نو روسته دې په حرم (مکه مکرمه) کښ ذبح کړی او که کورته راغلی وی نو مکه مکرمه کښه دې ځان له وکیل اونیسی چه دده دپاره ذبح او کړی.
- ۸- که دیو سړی نه د هدی طاقت وی او نه ئه د روژې نیولو وسع وی ځکه چه بیمار دې نو چه کورته راغی لس روژې به اونیسی او نور څه پرې نشته.
- ۹- که یو سړی په سوال یا ذوالعقده کښ عمره او کړی او بیا واپس کورته لاړو بیا حج ته راغی نو راجح دا ده چه دا تمتع نه دې په ده هدیه نشته دا د عمر بن الخطاب او ابن عمر رضی الله عنه نه نقل ده او که کورته لاړ شی بلکه جدې یا طائف یا بل ځائ ته لاړو بیا حج ته راغی نو په ده باندې هدیه لازم ده.

د حرم شریف حدود

یو مسجد حرام دې او بل حرم دې د حرم زمکه لویه ده او د حرم دپاره خپل احکام دی چه د هغه دپاره حدود د حرم معلومول ضروری دی د مکه مکرمه حرم د شمال جانب نه چه تنعیم دې شپږ کلو میټر دې او جنوبی جانب ئه اضات دې چه ددې او د کعبه شریفه تر مینځ دولس کلو میټره لاره ده او مشرقی جانب نه جعرانه

ده چه ددے ترمینخ شپارس کلو میتره او د شمالی شرقی جانب نه وادی نخله ده چه ددے او مکه ترمینخ خوارلس کلو میتره فاصله ده ددے او د مغربے جانب نه الشمیسی دے چه هغه ته حدیبیه هم وائی ددے ترمینخ پنخلس کلو میتره دی کله چه انسان پدے لار ورتیریری نو دوه کانری د سرک په سر باندے ولاړ دی دیو میتره په مقدار چه هغه د حرم د حدودو نښه ده۔

(فقه السنه ۱/۶۷ - الاطلاق النفیسه: ۶۰)۔

پدے حدودو کښ دننه ښکار کول جائز نه دی، بوتی گیاه گمانے شو کول هم روا نه دی او پدے کښے گناهونه کول هم ډیره سخته سزا لری او پدے کښے د گناه اراده کول هم سبب د سزا دے ددے نه بهر قربانی یعنی ذبح کول جائز نه دی لکه مخکښ بیان شو۔ د مدینے طیبے حرم هم شته چه هغه د جبل عیر نه تر جبل ثور پورے دے او جبل ثور د احد نه شاته دے پدے کښے هم ښکار کول جائز ندی دارنگه ددے ونه بوتی وهل جائز ندی دے باره کښ ډیر احادیث بخاری، مسلم وغیره کښے لیدلے شی۔

۲- په مکه مکرمه کښے یو مونخ په یو لاکهه دے باقی نورو اعمالو کښ صحیح روایت نه دے راغله چه هغه هم په یو لاکهه دی صرف امید د الله تعالی نه کوو چه د فضیلت د دغه ځائے په وجه په ډیرو چندانو ئے قبول کړی نو هغه خلق چه هغوی پیسے روپی حرم شریف ته لیږی د خیرات کولو دپاره نو د هغه نه دا بهتره ده چه خپلو خپلوانو یا گاونډیانو له ئے ورکړی۔

د عرفات، مزدلفه او منی مسائل

۱- په حج کښ اهمه فريضه عرفات کښے حاضریدل دی د هغه وخت د عرفه د ورځ د زوال نه پس تر د اختر د ورځ د صبا راختلو پورے دے۔ پدے وخت کښے چه څوک لږ ساعت دپاره عرفات ته لاړلو برابره ده که اوده وی که یه هوشه که هر حالت کښے وی نو دده فرض ادا شو لیکن صحیح وخت د عرفات دا دے چه د زوال نه پس به عرفات ته داخل شی او د غروب الشمس نه پس به راکوزیږی۔

۲- د عرفه په ورځ حاجی دپاره روژه نیول غوره ندی بلکه پدے ورځ کښ ذکر، دعا له زور ورکول پکار دی۔

۳- په عرفات کښ به جمع بین الصلاتین کوی او دارنگه قصر به کوی دا عمل د رسول الله ﷺ او د هغه د صحابه کرامو وو، څوک چه ددغه عمل خلاف کوی نو هغه د سنت محمدی نه خلاف کوی۔ دارنگ په مزدلفه کښ جمع بین الصلاتین کول پکار دی یعنی د ماښام او ماسخوتن مونخ به یو ځائے کوی سره د قصر نه یعن دوه رکعاته به د ماسخوتن او درے رکعاته به د ماښام کوی۔ دارنگه د منی په درے ورځو کښے هم قصر کول پکار دی اگرکه ته مکه مکرمه کښے مقیم ئے۔ پدے باندے امام ابو داود باب اینی دے (باب القصر لاهل مکه)۔

ابن عمر رضی الله عنه به مکه کښ مقیم وو خو کله به چه

منی ته تللو نو بيا به ئه هلته قصر كولو (فقه السنه ۱/۶۳۹)۔

۴- په عرفات مزدلفه او مني كښن د ذكر تلبيه، سكينه او آرام خيال ساتل پكار دي په مزدلفه كښه هر ځائ ووقوف كوله شي سوي د وادي محسر نه څكه دغه د اصحاب الفيل د عذاب ځائ دده نه ځان ساتل پكار دي۔

۵- **د اختر** په ورځ اعمال پدې ترتيب سره كول پكار دي :

۱- اول شيطان وېشتل

۲- بيا ذبح كول او سر څرټيل يا صرف سر څرټيل

۳- بيا طواف زيارت كول او دا ترتيب سنت دده كه چا پدې كښه بې ترتيبې او كړه نو په ده باندې هېڅ نشته رسول الله ﷺ صحابه كرامو رضی الله عنهم ته فتوى وركړې وه چه :

إِفْعَلْ وَلَا حَرَجَ - كوه څه گناه پكښ نشته يعنې كرامو د تقديم او تاخير متعلق تپوسونه كول چا وئيل چه ما طواف مخكښه او كړو، چا او وئيل چه ما ذبح مخكښه او كړه چا او وئيل ما سعي مخكښه او كړه نو نبی ﷺ ټولو ته او وئيل چه خير دده پدې كښه څه حرج نشته څوك چه وائي دم پدې لازمېږي نو هېڅ صحيح دليل ورسره نشته۔ (بخاري، مسلم)۔

۶- حج قران كول او ځان سره هدي نه بوتلل۔ حج قران كښه د هدي خاړو بوتلل شرط دي او ډير خلق دا مسئله نه پيژني بلكه بعض موليان ترې هم خبر ندي، دې باره كښه تفصيل بخاري، مسلم كښه د جابر وغيره حديث كښه ذكر دې۔

۷- بعض خلق د عرفه شپه مني كښه نه تيروي سيده د مكې نه عرفات ته ځي دا كار غلط دې بلكه په مني كښه شپه تيروول سنت دي۔

قال النبي ﷺ : حُذُّوا عَنِّي مَنَاسِكَكُمْ۔

او دا درسول الله ﷺ فعل هم دې، د حج نه ميله جوړول ندي پكار۔

۸- دارنگه بعض خلق مزدلفه كښه د اختر شپه نه تيروي سيده مني ته ځي دا كار غلط دې بلكه شپه تيروول مزدلفه كښه ضروري دي تردې چه سحر مونغ ډلته او كړې بلكه بعض محققين علماء ديتنه ركن وائي يعنې فرض ئه گنړي۔ صرف كمزور زنانو او ماشومانو او مريضانو ته اجازت دې چه د نيمه شپه نه روسته لاړ شي مني ته۔

۹- بعض خلق په مسجد حرام او مسجد نبوي كښه د مونغ كونكي په مخكښه تيريږي او حال دا دې چه رسول الله ﷺ خو په مسجد نبوي كښه منع كړيده د تيريدلو نه په مخكښه د مونغ كونكي او فرمائيلې ئه دي :

لَوْ يَعْلَمُ الْمَارِئِينَ يَدَي الْمُصَلِّي مَا ذَا عَلَيْهِ لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْرًا لَهُ مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ. متفق عليه۔

دا حديث عام دې شامل دې مسجد حرام او مسجد نبوي او نورو مساجدو ته۔ نو حتي الوسع د مونغ كونكي مخه ته مه تيريږه۔ چه گناه ځان سره رانه وږي او كوم حديث كښه چه استثناء

د مسجد حرام راغله ده هغه ضعیف دی رواه ابن ماجه.

۱۰- اهل علم لره پکار دی چه دعوت الی الله تعالی جاری اوساتی او خلق د کتاب او د سنت د عظمت نه خبر کړی او تعصب مذهبی او وطنی او لسانی او سیاسی پریږدی صرف قرآن او حدیث ته درجوع او کړی دا صرف د کامیابی لاره ده.

۱۱- نا اشنا مسئله:

بعض تاجران خلق د تجارت په ویزه لارشی نوبیا سعودی حکومت اجازت نه ورکوی چه حج دی او کړی او که بلا احرام مکه مکرمه ته ځی برائے تجارت نو اجازت ورکوی نو آیا دغه سره که جامو کنبه احرام او ترې نو څه حکم به ئی وی؟ دارنگه هغه خادمان چه د حجاجو خدمت له ځی نو هغوی احرام ته نه پریږدی په میقات کنبه او هغوی د حج اراده لری نو ددی حل دا دی - ان شاء الله - چه احرام دی او ترې یعنی نیت دی او کړی او خپلو جامو کنبه دی حرم ته داخل شی او طواف او سعی دی او کړی بیا دی حج او کړی خپلو جامو کنبه او یا که جامه اویاسی او احرام اچوی چه قادر شی نو په ده باندی دم (قربانی) لازم دی او که نه؟ دوه قوله د علماؤ دی:

۱- اول قول دا دی چه دم به وړ شی ځکه گنله جامه ئی اغوستی دی (کومه چه په حالت د احرام کنبه اغوستل ناروا دی) اگرکه معذور دی لیکن معذور باندی هم دم راځی لکه قرآن کنبه دی ﴿فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِنْ رَأْسِهِ فَلْيَدِئْهُ مِنْ صِيَامٍ﴾

أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسْكَ﴾ نو گوره معذور باندی ئی فدیہ راوسته ده. دارنگه دا به هم دم ورکوی.

۲- قول ثانی دا دی چه په ده څه نشته ځکه د بخاری روایت کنبه راځی: فَمَنْ لَمْ يَجِدْ إِزَارًا فَلْيَبْسِ السَّرَاوِيلَ. که لنگ نه وی نو پرتوگ اچول جائز دی، دا دی و اچوی. او پدی حدیث کنبه ورسره فدیہ او دم ندی ذکر شوی او نه بل روایت کنبه راغله دی او په قیاس باندی دم نه لازمیږی او هم دا قول صحیح دی او آسان دی والحمد لله.

۱۲- مسئله: ملتزم د دروازې او حجر اسود مینځ مقام ته وائی پدی ځای کنبه دعا قبلېږی او نبی علیه السلام دلته سینه او منځ او لیچه مبارکه ایخوستی دی.

او گوره الصحيحه (۲۱۳۸/۵)

(لیکن دا خبره یاد ساتل پکار دی چه د ملتزم د طواف وغیره سره تعلق نشته بلکه دا د عام وخت خبره ده یا چه کله د حج نه واپس کیږی نو دلته دی دعا او غواړی).

۱۳- په حالت د حیض کنبه طواف جائز ندی، ځکه طواف په مسجد کنبه دی او مسجد ته د زنانه راتلل ندی جائز. دغه شان په یی اودسی کنبه هم طواف ندی پکار.

۱۴- د ماشومانو د حج بیان:

۱- اوله مسئله داده چه د ماشومانو حج په اتفاق د علماؤ سره

صحیح دے حدیث د بخاری او مسلم کنبے دی : (الْهَذَا حَجٌّ؟ قَالَ : نَعَمْ) یو زنانه رسول الله ﷺ ته اوفر مائیل چه ددے ماشوم دپاره حج او کرم نور رسول الله ﷺ ورته جواب ورکړلو چه آؤ! او ثواب به ستا کپړی [مسلم]۔

۲- او دا حج به نفلی حسابیږی او اجر به ئے د مور او پلاروی فرض حج به بیا کوی چه بالغ شو او وسع ئے کیدله، دا اجماعی مسئله ده۔

۳- : چه ماشوم کله څه جنایت او کړی لکه عطریا سر پتول یا نور محظورات د احرام شو نو آیا په ده فدیة او جزاء شته او که نه؟ دے کنبے راجح قول دا دے چه هیڅ پرې نشته، ځکه نبی علیه السلام فرمائی :

رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ عَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَبْلُغَ۔ الحديث۔

نو په حقوق الله تعالی کنبے په ده څه نه راځی هاؤ! که پردے مال هلاک کړی یا قتل وغیره او کړی بیا د هغه بدله پرې شته۔ دا رای د دیرو علماؤ ده لکه احناف، اهل الظواهر اهل الحديث والسنه۔ بعض علماء پرې فدیة وغیره واجبوی ځکه دده حج صحیح دے احرام ئے صحیح دے نو جنایت ئے معتبر دے، لیکن دا قیاس دے او حدیث باندے عمل پکار دے۔

۴- نیابت به د ماشوم د طرفه صرف په شیطان ویشتلو کنبے وی باقی ټول احکام به خپله کوی او قربانی ترے بل څوک کول شی۔

۵- که یو سرې ماشوم په اوگه کینوی او د خپل طواف نیت او کړی او ورسره د ماشوم نیت هم او کړی آیا دا صحیح ده او که نه؟ نو ظاهر دا ده چه ددواړو طواف اوشو او همدا خبره غوره ښکاری ځکه نبی علیه السلام د ماشوم دپاره جدا طواف باندے امر ندے کړے۔ په (فتاوی اسلامیه ۱۸۲/۲) کنبے داسے دی۔

۶- د ماشوم د طرفه به څوک نیابت کوی چه احرام ورلره او ترې او نیت ورلره او کړی نو ظاهر دا ده چه هرولی ئے کولے شی که مور ئے او کړی هم صحیح ده (وَلَكِ أَجْرٌ) مسلم۔

۷- د ماشوم په حج کنبے اجر هغه ته هم ملاوېږی او مور پلار ته هم ملاوېږی - کما فی المرعاة (۳۱۲/۸)۔

په حج کنبه نائب نیول

۱۵- پنځلسمه مسئله : په حج کنبه نائب نیول جائز دی لیکن په څو شرطونو باندے :

۱- اول شرط دا دے چه مؤکل به عاجز وی یا به مړ وی که طاقت لری نو نائب نشی نیولے۔

۲- دویم شرط دا دے چه بالغ مسلمان به وی۔

۳- دریم شرط دا دے چه مخکنبه به نائب ځان دپاره حج کړے وی او که هغه حج نه وی کړے نو بیا نیابت نشی کول ځکه صحیح حدیث کنبه راځی :

(حُجَّ عَنْ نَفْسِكَ ثُمَّ حُجَّ عَنْ شُبْرُمَةٍ)

(رواه ابو داود وهو قول اكثر اهل العلم، سبل السلام (۱۸۴/۲))

اولا خان دپاره حج او کره بیا دبل نه کوه۔

۱۶- زنانه دسری د طرفه حج کولے شی او سرے د زنانه د طرفه۔ کما فی البخاری۔

۱۷- یو سرے فقیر وی بل مال ورکړو خان له ئے پرے حج او کړو بیا دا فقیر مالدار شو آیا دوباره په ده حج لازم دے؟

جواب: نه دے لازم بلکه یو حج کافی وی ځکه الله تعالی بیت الله ته تگ یو ځل لازم کړیدے او دا سرے غنی شو په مال دبل باندے۔ (السبل الحرار ۱۶۱/۲، فتاوی الدین الخالص)۔

۱۸- څوک چه مونځ نه کوی د هغه د طرفه حج کول جائز ندی که مړ وی او که ژوندے، دارنگه څوک چه مونځ نه کوی او حج له ځی د هغه حج باطل دے ځکه تارک الصلاة (مونځ پرېخودونکے) کافر دے مرتد دے او د مرتد عبادات قبول ندی تردے چه ایمان راوړی۔ دے مسئله کنبے اختلاف شته لیکن دا قول احتیاطی دے۔ فتاوی اسلامیه (۱۸۵/۲)

۱۹- څوک چه دبل نه حج کوی په مذکوره شرطونو باندے نو آیا حج قران به ورته کوی او که تمتع او که افراد نو فقه حنفی کنبے لیکي چه حج قران به کوی ځکه چه تمتع خو بیا حج د مکے نه جوړېږي او دلته مؤکل ورته د پاکستان نه د حج پیسے ورکړیدی نو د هغه مخالفت راځي۔

(لکه عالمگیری، کفایة المفتی (۳۳۳/۴) کنبے دی)۔

لیکن ظاهر داده چه حج قران کنبے د هدی بوتلل د میقات نه شرط دے او هغه اکثر خلق نه کوی او نه ئے کولے شی نو حج افراد دے او کړی او که تمتع کوی هم صحیح ده ځکه مؤکل د طرفه د هغه حج اجازه ده چه کوم کیدے شی او چه کوم نشی کیدے نو وکیل په هغه مکلف ندے۔

۲۰- محرم بل محرم له سرد اختر په ورځ خرئیلے شی کله چه د شیطان ویشتلو او ذبح نه فارغ شی۔

او کوره اللباب (۱۵۴) وابن ابی شیبه (۱۲۳/۴)۔

۲۱- په طواف کنبے موالات یعنی پرله پسے والے شرط دے او که نه؟ نو صحیح داده چه موالات په طواف کنبے شرط ندے۔

قال النووی فی المجموع (۴۸/۸):

أَجْمَعَ الْمُسْلِمُونَ عَلَى أَنَّ الْقُعُودَ الْبَسِيرَ فِي أَثْنَاءِ الطَّوَافِ لِلِاسْتِرَاحَةِ جَائِزٌ۔

[د مسلمانانو اجماع ده چه د استراحت دپاره طواف کنبے لږ شان کیناستل جائز دی]۔

دارنگه که جمعه او درېږي او طواف لا پوره نه وی نو مونځ به او کړی او بیا به طواف د هغه ځای نه شروع کړی لیکن دانیم گردش دے بیا د سره کړی او ټول طواف دے نه د سر نه کوی۔

(فتاوی هیئة کبار العلماء ۴۶۴/۱، محلی: ۵)۔

لیکن که عبث او بلا ضرورت انقطاع ئے طواف کنبے راوستله لکه تېلفون کوی یا روتی ته کینی یا چا سره گپ شپ دپاره کینی

نوبيا طواف باطل دے۔

والتحقيق في الدين الخالص، السيل الحرار ۱۹۲/۲ النيل ۱۱۰/۵

۲۲- حج تمتع او قران اهل مكه نشي كوله لكه قرآن فرمائي:
﴿ ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلَهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ﴾

يعني حج تمتع او قرآن د آفاقي كسانو دپاره دى۔ دے باره كنبے روايت د ابن عباس بخارى كنبے هم شته۔

۲۳- حج اكبر بعض خلق وائي هغه حج دے چه جمعه او عرفه جمع شى، دا اصطلاح د قرآن او حديث نده هاؤ! د دغه حج فضيلت شته۔ ليكن حج اكبر هريو حج ته وائي او حج اصغر عمرے ته وائي او كوم روايت كنبے چه راغلي دى چه عرفه او جمعه جمع شى نو د اويا (۷۰) حجونو نه زيات ثواب لري نو هغه ضعيف بلكه موضوعي حديث دے۔

زاد المعاد ۱۷/۲، صحيح الجامع الصغير ومقدمته ۵۴ ضعيقه ۳۴۱/۳

۲۴- د زنانه سفر په غير د محرم نه د حج، عمرے دپاره روا نده اكر كه ډيرې زنانه ورسره وي، نبى عليه السلام فرمائي:

لَا يَجِلُّ لِمَرْئَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ تُسَافِرَ يَوْمًا وَلَيْلَةً إِلَّا وَمَعَهَا مُحْرِمٌ۔ متفق عليه۔

(هېڅ يوې ښځې لره چه په الله او په ورځ د آخرت ايمان لري دا روا نه دى چه د يوې ورځې او د شپې سفر بغير د محرم نه او كړي۔

۲۵- كه محرم نه وي پدې حج فرض نده۔

۲۴- كه يوه زنانه خاوند حج ته نه پريدى نو دې له جاز دى چه

د ورور سره يا پلار سره لاره شى او د خاوند اجازت ته ضرورت نشته۔ حديث دے (لَا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ) د فرض

حكم په مقابله كنبے د مخلوق خبره منل نشته۔
۲۶- په حج يا عمره كنبے زنانه د حيض د منع كولو كوله خوړل شى پدې شرط چه ضرر نه وركوي۔

الفتاوى الاسلاميه (۱۸۵/۲)

۲۷- حج كول په هغه چا فرض دى چه په جهاز يا گاړي كنبے يا پيدل په اس وغيره تللې شى بيت الله ته او بدن ته روغ وي، دومره نفقه ورسره وي چه خپله خرچه او كړي او كور كنبے هم خرچه پريدى (مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا - اى الزاد والراحلة الحديث)۔

بعضه خلق ښه مالدار وي او بيا هم حج نه كوي ځكه چه مال په اسراف طريقه خرچ كول غواړي، د دنيا سامانونه راوړل يا خيراتونه كول وغيره، نو د فرض عمل نه په بدعت پاته شى۔

۲۸- د پلار په مال بچه مالدار نده هاؤ! كه پلار اجازت وركړي چه حج او كړه زما په مال باندې بيا پرې حج فرض شو ځكه دا هم مالدار شو په هبه سره۔

۲۹- يو سړى د حج او عمرې هر كال نذر منلې وي ليكن اوس وسع نه كيږي نو څه به كوي؟ الجواب: كه داسه حال وي چا يقينا معذور دى نو بيا به د قسم كفاره وركړي نذر به ته پوره شى

مَنْ نَذَرَ نَذْرًا لَا يُطِيقُهُ فَكَفَّارَتُهُ كَفَّارَةُ يَمِينِ الْحَدِيثِ۔

(ابن ماجه (۲۱۲۷) وهو موقوف على ابن عباس وسنده صحيح -

۳۰- په يو مزدور يا پوليس چه اسلامي حکومت د حج اجازت نه ورکوي نو آیا حج پرې شته؟

جواب: آؤ! حج پرې فرض دے د الله تعالى د طرفه، د حکومت خبره يا د بل خبره په مقابل د الله کښ نه منل کيږي هاؤ! که پريدي عمل او کار بريا ديږي نو بيا به ضرور اجازت اخلي که نه ئے ورکوي کار به پريدي- (الفتاوى الاسلاميه ۱۸۹/۲).

۳۱- د قرض اداء کول مخکښه دي له حج کولو نه هاؤ! که مال ورسره د حج بيل وي او د قرض جدا نو بيا خير دے، دارنگه که قرض په آسانئ سره خلاصه شي نو بيا باک نشته.

۳۲- په قرض پيسو حج کول صحيح دي ليکن که د قرض اداء کول گران وي بيا تره ځان ساتل پکار دي ځکه قرض معامله سخته ذمه واري ده.

۳۴- مورپلار که مالدار وي او حج ئے نه وي کړې او مړ شو او مال تره پاته وي نو واجب ده چه حج تره اوشي او که مسکينان وي نو بيا په اولادو باندې واجب نه ده چه د هغوي د طرفه نه حج اوکړي هاؤ! که تبرعا او احسانا ئے کوي نو غوره ده.

۳۵- کله چه نيت د احرام ځان دپاره او تږي او بيا ئے بدلوي د پلار يا مور دپاره نو دا تيك نده ځکه الله تعالى فرمائي: ﴿وَاتِمُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾ اکثر اهل علم فرمائي: حج او عمره په شروع سره لازميږي.

۳۶- يو حج د دوه کسانو د طرف نه بالاتفاق نه صحيح کيږي.

۳۷- جده ميقات ندې که څوک جدې ته بلا احرام اورسيدو او د حج يا د عمره اراده ئے وي نو په ده باندې ميقات ته تلل لازم دي که ورله ممکن وي او که چرته ممکن نه وي نو د بعض علماؤ په نيز په ده باندې دم لازم دے.

او که د حج يا عمره اراده ئے نه وي روسته ئے اراده پيدا شي نو بيا د جده وغيره نه احرام تړل شي (بخاري).

۳۸- په هيره يا په خطاء سره ويخته يا نوکونه اخستلو باندې هيڅ نشته قال تعالى:

﴿رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾ قَالَ قَدْ فَعَلْتُ. إِنَّ اللَّهَ تَحَاوَزَعْنَ أُمَّتِي الْخَطَا وَالنَّسْيَانَ وَمَا اسْتَكْبَرُوا عَلَيْهِ.

ابن ماجه.

۳۹- دارنگه که چا په احرام کښه سهاؤ يا په خطا سره څه ښکار مړ کړو نو په ده باندې جزاء نشته على القول الراجح. کوم اثر چه قرطبي يا تفسير احسن الكلام ۴ / کښه ليکله نو هغه مرفوع او صحيح حديث ندې بلکه د صحابو اقوال دي ديو بل سره متعارض دي هلته ئے اوگوره، قرآن کښه ﴿مُتَعَمِّدًا﴾ قيد راغله دې په همدې عمل پکار دے.

۴۰- بعض خلق طواف فرض مخکښه د عرفات د تللو نه کوي دا غلط کار دې طواف فرض د اختر د نيمه شپه نه مخکښه په اتفاق سره نه کيږي بلکه د اختر په ورځ يا په صبا له کول پکار دي.

۴۱- طهاف وداغ - آخري طهاف دم چه د هغه نه روسته

حصاریدل نشته مگر که درش (گنبرے) دوجه نه پاتے شی لږ وقت
نوباک نشته۔ دارنگه که د طواف وداع نه بعد څه سامان مکه
کښه اخلی نو خیر دے۔

۴۲- په حرم شریف کښه یو شه چا او موندلو نو لازما به ئه
اعلان کوی همیشه دپاره، خو که دا کار ورته گران وی نو حکومت
ته ئه دے اوسپاری، ځکه لقطه د حرم همیشه حرامه ده۔ د باقی
علاقو پشان حکم نه لری (بخاری، مسلم)

۴۳- شیطان ویشتلو کښه بعض خلق هغه عمود (ستنه،
دیوال) ته شیطان وائی او حال دا دے چه شیطان ویشتل هغه
حوض دے کوم کښه چه دغه ستنه ولاړه ده۔ دا ستنه نښه ده د
شیطان، نو ته به کانږه د هغه حوض کښه اچوے دغه ولاړه ستنه،
دیوال ویشتل نشته، هاو که هغه دے او ویشتلو او کانږه حوض
کښه واقع شو نو کار او شو۔

۴۴- په تقدیم او تاخیر د طواف یا سعی یا شیطان ویشتلو یا
ذبح کولو کښه څه نه لازمیږی لیکن پدے ترتیب سره حج کول
غوره او افضل عمل دے (ردح طس) یعنی رمی، شیطان ویشتل،
بیا ذبح کول، بیا سر خرڅیل، بیا طواف بیا سعی کول۔

او هر چه اثر د ابن عباس دے :

[مَنْ نَسِيَ مِنْ نُسُكِهِ شَيْئًا أَوْ تَرَكَ فَلْيُهِرِّقْ دَمًا].

نو دا د نبی ﷺ قول ندے او د ابن عباس نه نقل شویدے په
سنن کبری کښه دارنگه ارواء الغلیل (۱۱۰۰) باسناد صحیح

لیکن دا رأی د ابن عباس ده او مرفوع حدیث کښه خطا او تسیان
معافی راغله ده لکه الموسوعة الفقهية لحسين بن عوده کښه
تفصیل دے (۲۹۸/۴)۔

○○○○○○

خاتمه د کتاب

د مسجد نبوی او نبی ﷺ د قبر زیارت ته (زما نفس دے د هغه نه قربانی شی) **او دارنگه غار حراء یا نورو مسجدونو ته د تللو بیان** -

اوله خبره داده : چه په حج کښه مدینه ته تلل نه فرض نه واجب او نه سنت دی. بلکه مدینه طیبه ته تلل د حج سره هیڅ تعلق نه لری بلکه مدینه طیبه ته تلل په غیر د حج نه سنت دی او اظهار محبت دے لیکن حاجیان ځکه په حج کښه مدینه ته ځی چه مدینه ته جدا سفر کول د پاکستان نه یا د بل ملک نه کول گران دی هر څوک چه د مدینه طیبه ته تلل غواړی نو هغه دے اول دے حدیث باندے عمل کولو دپاره لار شی چه رسول الله ﷺ فرمائی : چه زما مسجد کښه یو مونځ کول په زرو (۱۰۰۰) مونځونو حسابیږی. [بخاری، مسلم] -

او کوم روایت کښه چه پنځوس زره مونځونه راغلی دی هغه روایت ضعیف دے نو هرکله چه مدینه طیبه ته اورسیږی او په مسجد نبوی کښه تحیه مسجد او کړی نو بیا به د رسول الله ﷺ د روضه مقدسه دپاره ورشی لیکن د اول نه به د محمد ﷺ د قبر زیارت اراده نه کوی دا خبره ځکه کوو چه بیا د حدیث د محمد

ﷺ نه خلاف راځی او داسه نه ده پکار چه محمد ﷺ سره مینه کوی او د هغه دوینا نه مخالفت کوی بیا به ددے مثال داسه شی لکه پښتانه وائی (د خره مینه لفظه وی) -

او د هغه په حدیث کښه دا دی :

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا تَشْدُوا الرَّحَالَ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ، الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْمَسْجِدِ الْأَقْصَى وَمَسْجِدِي هَذَا. متفق عليه.

ترجمه : روایت دے د ابوسعید الخدری نه چه رسول الله ﷺ فرمائیلى دی چه سفر به نه شی کول او بل روایت کښه راځی چه سفر مه کوی هیڅ ځائ ته مگر درې جماتونو ته ئه کوی ځکه دا موجب د ثواب دی چه هغه مسجد حرام او بیت المقدس او مسجد نبوی دے -

او بله وجه داده چه پدے باندے ټولو صحابو - رضی الله عنهم - اجماع کړیده چه یو ځائ ته یا یو قبر یا یو مسجد ته - سوا ددے دریو مسجدونو نه - سفر کول پدے نیت چه هلته ثواب ډیر ملاویږی دا ناروا او بدعت دے -

او کوم صحابه چه بصره، کوفه، شام، مصر، او یمن وغیره کښه اوسیدل نو یو هم د رسول الله ﷺ د قبر زیارت نه دے کړے -

بلکه کوم خلق چه هغه حدیث پیش کوی چه بلال رضی الله عنه رسول الله ﷺ په خوب کښه اولیدلو چه ورته وے وئیل چه بلاله ! ول مدینه طیبه ته نه راځی نو بلال رضی الله عنه مدینه ته

ورغے او مسجد نبوی کنبے ئے اذان او کړلو او مدینه په لېزان شوه او ټول خلق په ژړا شو تر دې چه بنځے د کورونو نه راووتلے۔ دا حدیث نه دے بلکه دروغ دی [المنار المنیف]۔ او گوره الموضوعات لابن جوزی۔ او دا حدیث په اتفاق د علماؤ نه دے ثابت۔

امام مالک چه د مدینه طیبے اوسیدونکے عالم دے هغه به دا قول بد گنرلو چه یو سره او وائی: زرت قبر النبی ﷺ۔ ما د رسول الله ﷺ د قبر زیارت او کړلو او همدارنگه پدې خبره باندې نور ډیر دلائل دی۔ بعضے خلق دا حدیث پیش کوی:

رسول الله ﷺ فرمائی: چا چه ځما زیارت زما د مرگ نه پس او کړلو تو گویا کښ دې زما په ژوند کښ زما زیارت او کړلو دا حدیث موضوع دے، دروغ ژن دے یعنې چا رسول الله ﷺ باندې دروغ وئیلی او جوړ کړیدی۔ او بعضے بل غلط حدیث پیش کوی چه:

مَنْ حَجَّ فَلَمْ يَزُرْنِي فَقَدْ حَفَانِي - او - مَنْ زَارَنِي وَزَارَ ابِي فِي عَامٍ وَاحِدٍ ضَمِنْتُ لَهُ عَلَى اللَّهِ الْجَنَّةَ.

ترجمه: چا چه حج او کړلو او زما زیارت ئے او نکړو نو ده زما سره جفا او کړه او چا چه په یو کال کښې زما او زما د پلار یعنې ابراهیم علیه السلام زیارت او کړو نو دا به جنتی وی۔ دا ټول روایتونه غلط دی اگر که مولیانو په خپلو کتابچو کښ لیکلی دی۔ ځکه دا حدیثونه په صحاح سته و کښ نشته۔ او نه په

مسند احمد کښ شته او نه په نورو مشهورو کتابونو د احادیثو کښ شته بلکه دا قسم روایتونه دارقطنی په موضوعی سندونو سره ذکر کړیدی نو دے قسم حدیثونو له هیڅ قسم اعتبار په دین کښې نشته۔ بعضے یې تحقیقه خلق وائی: چه دا خو صرف د شیخ الاسلام ابن تیمیة قول دے او نور علماء داسه نه وائی۔

زه وایم چه ټول پیغمبران خصوصاً نبی ﷺ او ټول صحابه او تابعین او ټول امت مسلمة پدې خبره کومه چه مخکښې بیان شوه متفق دی، سوا د څو بدعتیانو نه څه پکښې ځان ته محبان رسول الله وائی۔ او حال دا دے چه نه د هغه د سنت نه خبر دی او نه د هغه د طریقې نه خبر دی بلکه هسے یې ځایه دعوی کوی۔

نو اے مسلمانانو! د صحیح دین تابعدار شی ځکه محمد ﷺ مونږ په واضحه لار پرېښی یو مونږ ته ئے پوره دین رارسولے دے د دین تابعداری کول ضروری دی نورو طریقو جوړولو ته حاجت نشته۔

کله چه مدینه طیبه ته اورسیږی نو اول به مسجد نبوی ته لاړ شی هلته به په سنت طریقه داخل شی یعنې درود به او وائی او دا دعا به او وائی:

اَللّٰهُمَّ افْتَحْ لِيْ اَبْوَابَ رَحْمَتِكَ۔

لکه حدیث د مشکات کښې راغلی دی بیا که د جمعه وخت نه وونو دوه رکعتہ تحية المسجد به کوی که چا په (روضة من رياض الجنة) کښې او کړل نو ډیره ښه ده بیا به د رسول الله ﷺ

روضه مبارک ته راشي او درود، سلام به او وائي، قبله ته به ئه شاوي او حجره ته به ئه مخ وي.

عبد الله بن عمر رضي الله عنهما به داسه سلام کولو:

السلام عليك يا رسول الله السلام عليك يا ابا بكر، السلام عليك يا ابي. سلام ديه وي په تاباندې اې د الله رسوله. سلام ديه وي په تاباندې ابوبکره! سلام ديه وي په تاباندې اې پلاره! ځکه چې عمر رضي الله عنه دده پلار وو (موطا امام مالک) او همدارنگه سلام به نورو صحابه کرامو کولو.

او کله چې مسجد ته داخل شي امام احمد، شافعي، مالک - رحمهم الله - وائي: چې په وقت د درود او سلام کبې به حجره د رسول الله ﷺ ته مخ کوي او قبله ته به شا کوي او د امام ابو حنيفه قول دا ديه چې حجره ته به شا کوي او قبله ته به مخ کوي او بعضه حنفي علماء وائي: چې حجره به چپ طرف ته گرځوي.

او که په سلام کبې سرې دا الفاظ زيات کړي: السلام عليك يا نبي الله ﷺ يا خير خلق الله يا كريم الخلق علي ربه، يا امام المتقين نو صحيح ده ځکه دا ټول صفات د رسول الله ﷺ دي ليکن په اتفاق د علماء سره به سرې د رسول الله ﷺ حجره ته دعا نکوي بلکه قبله ته به مخ کوي دا اتفاقي مسئله ده بيا به په ابوبکر رضي الله عنه سلام واچوي او بيا به په عمر فاروق رضي الله عنه باندې.

نو کله چې فارغ شي نو قبله ته ديه متوجه شي او دعا ديه ځان

پاره غواړي مدينه طيبه کبې بل مسجد ديه چې هغه ته مسجد نباء وائي او دا اول رسول الله ﷺ آباد کړې وو کله ئه چې مدينه طيبه ته هجرت او کړلو او کله چې مسجد نبوي آباد شو نو بيا به د خالي (هفته) په ورځ باندې کله په سورلي او کله پياده ورتلو او دوه رکعاته مونځ به ئه پکبې کولو او دا به ئه فرمائيل: چې مسجد قباء کبې مونځ کول د عمره هومره ثواب لري نو حاجي صاحب لره پکار دي چې مسجد قباء ته ديه سنت د اتباع دپاره لاړ شي او نور کوم جماتونه چې په مدينه طيبه کبې آباد دي د هغه حکم د ټولو جماتونو پشان ديه، د هغه دپاره د عبادت په نيت تگ نشته او که انسان هسه چکر ته ځي نو جائز ده.

بلکه دغه مساجد سبعة (اوه مسجدونه) او مسجد علي او فاطمه او مسجد ابوبکر او مسجد عمر رضي الله عنهم دا ټول جماتونه تر کيانو جوړ کړيدي. ديه مساجدو ته تلل او دوه دوه رکعته مونځ کول په کبې بدعت ديه.

اور رسول الله ﷺ به بقیع مقبره ته تللو کومه چې مسجد نبوي ته نږدې ده نو حاجيانو صاحبانو له دغه مقبره ته ورتلل پکار دي. پدې مقبره کبې ې شماره شهيدان صحابه رضي الله عنهم پراته دي او عبرت ديه ترينه واخلې چې دا خود ټولو اولياء کرامو سردران دي او بيا هم نه پرې جنې شته او نه پرې شالونه شته او نه پرې گنبدونه شته او نه ئه قبرونه پاڅه دي.

نو حاجيانو له ترې عبرت اخستل پکار دي او د دنيا نه ې

رغبتي کول ورله پکار دی چه دا صحابه کرام رضی الله عنهم ددے
فانی دنیا نه لارل نویو ورځ به مونږ هم ځو۔ بیا دے مدینه طیبه
کښه اوسیرې او مسجد نبوی کښه دے مونځونه کوی چه تره
قضاء نشی۔

مدینه طیبه ته په ورتلو کښه بدعات

- ۱- اول بدعت: صرف در رسول الله ﷺ د قبر زیارت دپاره اراده
کول بدعت دے بلکه سنت طریقه دا ده چه اول به د مسجد نبوی
نیت او کړه بیا به خپله ورسره زیارت هم او کړه۔
- ۲- څوک چه مسجد نبوی ته ځی هغوی ته درخواستونه
(عریضه) ورکول چه محمد ﷺ ته زما دا عرض او کړه او دا عرض
او کړه دا بدعت دے۔
- ۳- مدینه طیبه ته د داخلیدو دپاره غسل کول بدعت دے۔
- ۴- مدینه طیبه ته د داخلیدو په وقت هیڅ قسم دعا او ذکر
نشته دے مقام کښه خاص دعا کول بدعت دے۔
- ۵- د تحیه المسجد نه مخکښه زیارت کول بدعت دے۔ یعنی
اول به تحیه المسجد او کړې بیا به زیارت او کړې۔
- ۶- در رسول الله ﷺ قبر مبارک ته په خشوع سره اودریدل
اودمونځ پشان ښه لاس په چپ لاس کیخودل دا عمل بدعت دے۔
- ۷- په وخت د دعا کښه قبر ته مخ کول افضل نه دی۔

۸- څوک چه وائی د قبر په خوا کښه دعا ښه قبلېږي دا غلط وائی۔
۹- نبی علیه السلام الله ته په وسیله کښه پیش کول بدعت
دے چه یو انسان او وائی اے الله! دده په خاطر زما دا دعا قبوله کړه
ځکه په انسانانو او نیک بندگانو باندې وسیله نیول نشته بلکه
نبی علیه السلام باندې ایمان لرل او د هغه تابعداری کول دا نویو
وسيله ده۔

۱۰- د نبی علیه السلام نه په دنیا کښه شفاعت طلب کول
بدعت دے ځکه د هغه شفاعت به صرف قیامت کښه شروع کیږي۔
۱۱- بعضه جاهلان رسول الله ﷺ غیبیدان گنېږي دا د
مشرکانو عقیده ده۔

۱۲- د تبرک حاصلولو دپاره در رسول الله ﷺ حجره پورې
لاس یا نور بدن راځکل غلط دی۔

۱۳- د قبر یا دلرگی ځکلول بدعت دے۔ دا ټول بدعات په
السنن والمبتدعات، اغاثة اللفهان د ابن قیم، الاعتصام د شاطبي،
فتاوی شیخ الاسلام او حجة النبی د البانی کښه ذکر دی۔

۱۴- امام غزالي په احیاء العلوم کښه درود او سلام څه خاص
الفاظ ذکر کړيدي او حال دا دے چه پدې باب کښه صحیح څه ندی
ثابت بلکه هغه درود غوره دے کوم چه په مانځه کښه لوستلې
شی۔ او د ابن عمر طریقه مخکښه مونږ ذکر کړه۔

۱۵- قبر شریف ته د مانځه دپاره مخامخ اودریدل ډیر لوی
بدعت دے۔ بلکه غیر الله ته سجده ده۔

۱۶- بعضې په محراب كښې دوه دوه ركعاه كوي او دا وائي چه دا در رسول الله ﷺ محراب دى او حال دا دى چه در رسول الله ﷺ په زمانه كښې محراب نه وو بلكه دا خوتركيانو جوړ كړيدى.

هاؤ! روضة من رياض الجنة كښې مونځ شته.

۱۷- د قبر نه گير چاپيره د ذكر او تلاوت دپاره كيناستل بدعت دى. اقتضاء الصراط المستقيم. (۲۱۰)

۱۸- د هر مانځه نه روستو در رسول الله ﷺ قبر له ورتلل او په هغه باندې سلام وئيل بدعت دى.

۱۹- د مانځه نه پس په اوچت آواز سره: السلام عليك يا رسول الله وئيل بدعت دى.

۲۰- په روضه كښې په خاص كجوروسره - چه هغه ته صيحاني وائي - خيرات كول غلط عمل دى.

۲۱- ددې التزام كول چه پخوانى مسجد كښې مونځ اوكرم كوم چه در رسول الله ﷺ په زمانه كښې وو او حال دا دى چه د صف اول خيال نه ساتي دا خبره غلطه ده بلكه ټول مسجد نبوي يو شان حكم لري يعنى كوم زيادت چه په مسجد نبوي كښې شويدى د هغه هم هغه شان اجر دى كوم چه قبل الزيات دى.

۲۲- خلوښت مونځونه كول په مسجد نبوي كښې ضروري نه دى بلكه يو ضعيف حديث كښې راغلى دى. نو دا ضروري گنډل بدعت دى.

۲۳- د زيارت په ورځ د احد د شهيدانو زيارت كول او دا ورځ

ورله خاص كول بدعت دى.

۲۴- د مسجد نبوي نه په شا راوتل بدعت دى. همدغسې نور بدعات هم شته. چه ځان ساتل ترې ضرورى دى.

غاري حراء يا غار ثور ته تلل د چكر دپاره جائز دى ليكن د عبادت يا ثواب په نيت تلل بدعت دى ځكه رسول الله ﷺ ته چه كله وحى اوشوه او په تبليغ ورته امر اوشو نو بيا هغه غارونو ته د عبادت دپاره ندې تله او نه ئې چاته امر كړيدى پدې خبره باندې. او نه يو صحابي دغه غارونو ته د عبادت دپاره تله دى.

نو هغه كسان جا هلان دى چه دغه غارونو ته بلا ضرورت هڅي او هلته په غارونو كښې دوه دوه ركعاه مونځ كوئى هلته مونځ كول نشته دى. دا پكښې بل بدعت دى. تاسو به چرته عرب او نه ويني چه هغه دغه غارونو ته هڅي بلكه صرف تركيان او بعض افغانان ورته روان وي. او بعض ناپوه ه خلق د خپل ځان سره زنانه هم بوځي. دا هسې تكلف او مشقت كول دى.

بيت المقدس ته سفر كول ثواب لري لكه حديث كښې راځي رسول الله ﷺ فرمائي: چه په بيت المقدس كښې مونځ كول يو په پنځه سوه دى. او دا صحيح حديث دى. او په بعض رواياتو كښې (۲۵۰) دوه نيم سوه مونځونو ثواب ذكر دى لكه په تمام المنه كښې ذكر دى.

ليكن بيت المقدس ته د حج په ورځو كښې تلل څه ضرورى نه دى. دا يو څو مسائل مونږ مختصراً ذكر كړل په مشوره د بعضې

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library